

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
MUZIKOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

KRISTINA LUČINSKAITĖ

**ETNINĖS KULTŪROS UGDYMO RAIŠKA
MUZIKOS MOKYKLOJE**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas –
Prof. Rytis Urniežius

Šiauliai, 2013

Santrauka

ETNINĖS KULTŪROS UGDYMO RAIŠKA MUZIKOS MOKYKLOJE

Kristina Lučinskaitė

Tautinis tapatumas bei etninė kultūra - veiksniai, darantys labai didelį poveikį moksleivių ugdymui. Lietuvos švietimo dokumentuose akcentuojama etninės kultūros svarba ugdant jaunąją kartą, tačiau mokslinių tyrimų studijos rodo, jog tautiškumo stinga tiek visuomenėje tiek ir mokykloje. Turint omenyje etninės kultūros teikiamą naudą jaunosios kartos ugdymui, svarbu etninės kultūros elementus įtraukti į neformaliojo ugdymo procesą, o tame tarpe ir į muzikos mokyklų programas. Muzikos mokykla – neformaliojo ugdymo dalis, kur etninė kultūra galėtų būti plėtojama palankiausiai. Deja, šaltinių, kuriuose būtų nagrinėjami etninės kultūros ypatumai neformaliajame muzikiniame ugdyme trūksta, todėl svarbu išanalizuoti esamą etninės kultūros padėtį muzikos mokyklose. Taigi, šį faktą galima traktuoti kaip aktualią pedagoginę problemą.

Tyrimo objektas – etninės kultūros ugdymas muzikos (meno) mokyklose.

Tyrimo tikslas – ištirti etninės kultūros ugdymo situaciją muzikos (meno) mokyklose.

Atliktas tyrimas atskleidė, jog pedagogų požiūris į etninę kultūrą yra palankus, tačiau mokytojams stinga iniciatyvos. Pedagogų manymu, etninė kultūra nebedomina šiuolaikinio jaunimo, taip pat etninės kultūros plėtojimui muzikos (meno) mokyklose trūksta laiko. Mokytojai retai lankosi etninės kultūros seminaruose, per menkai gilina savo etnokultūrinės žinias. Tyrimo metu nustatyta, jog mokyklose retokai vyksta liaudies muzikos koncertai, vakaronės, o mokiniai mieliau renkasi populiariosios muzikos koncertus. Ugdytiniai nerodo iniciatyvos rengiant liaudiškas šventes mokykloje, nors yra skatinami tai daryti. Teigiamas mokyklos administracijos požiūris į etninę kultūrą labai svarbus, tačiau apklausa parodė, jog administracija skiria mažokai dėmesio etninei kultūrai. To priežastis galėtų būti tai, jog Muzikos mokyklų programiniuose reikalavimuose (1999) apie etninės kultūros puoselėjimą ugdymo procese užsimenama tik fragmentiškai. O didžioji dalis mokytojų yra apskritai menkai susipažinę su mokyklos nuostatais. Remiantis atlikto tyrimo duomenimis galima teigti, jog etninei kultūrai ugdymo procese galėtų būti skiriama daugiau dėmesio – mokyklose nėra parengtos specializuotos etnomuzikos priemonės, nėra įsteigta folkloro specialybė, taip pat trūksta etnokultūrinę specializaciją turinčių mokytojų. Mokytojai nebėra taip suinteresuoti puoselėti tautinę kultūrą. Didesnė dalis pedagogų etninės kultūros nelaiko prioritetine sritimi, tam įtakos gali turėti iš Vakarų plūstanti pseudokultūra, kuri po truputį užgožia mūsų tautinį paveldą bei etninę kultūrą.

Summary

THE EXPRESSION OF ETHNIC CULTURE EDUCATION IN A MUSIC SCHOOL

Kristina Lučinskaitė

National identity and ethnic culture are the factors which make a huge impact on students' education. The importance of ethnic culture is stressed in Lithuanian Education documents, but the studies of science research show that there is a shortage of nationality both in society and school. Having in mind that ethnic culture brings advantages for the education of youth generation, it is very important to include ethnic culture elements in non-formal education process, at the same time in the programmes of a music school. The music school is a non-formal part of education, where ethnic culture could be developed mostly. Unfortunately, there are very few sources where ethnic culture is analysed in non-formal musical education, so it is very important to analyse the present situation of ethnical culture in music schools. Therefore this fact can be treated as a relevant pedagogical problem.

The object of research is the education of ethnic culture in music schools.

The aim of work is to analyse the situation of ethnic culture education in music (art) schools.

The research showed that the attitude of pedagogues towards ethnic culture is favourable, but teachers lack of initiative. According to the pedagogues, the youth are not interested in ethnic culture anymore; as well there is no time for development of ethnic culture in music (art) schools. Teachers rarely visit ethnic culture courses, they poorly deepen their ethno cultural knowledge. During the research it was estimated that folk music concerts, an informal social gatherings are very rarely organised at schools and as well pupils prefer pop music concerts compared with the ethnic culture events. Pupils are encouraged to organise folk festivals at schools, but they do not show any initiatives. The positive attitude of school administration towards ethnic culture is very important. However, the research showed that administration gives too much attention to the ethnic culture. The reason of such situation could be that there are mentioned only some fragments of nurturance of ethnic culture in the education process in the programme requirements of Music schools (1999). The vast majority of teachers are generally poorly acquainted with school's regulations. According to the data of the performed research it can be stated that there could be more attention given to the ethnic culture in the education process. There is no prepared specialised ethno music tool, there is no established folklore speciality at schools, and as well there is a lack of teachers who have ethno cultural specialization. Teachers are not interested in the

nurturance of national culture. The vast majority of pedagogues do not treat ethnic culture as a field of priority. Such situation can be influenced by pseudo-culture which little by little drowns our national heritage and ethnic culture and which is spread from the West.

TURINYS

Įvadas.....	6
1. TAUTINIO TAPATUMO IR ETNINĖS KULTŪROS RAIŠKA.....	10
1.1. Tautinio tapatumo samprata.....	10
1.2. Etninės kultūros apibrėžtis.....	13
1.3. Etnomuzika – etninės kultūros dalis.....	21
1.4. Tautinis tapatumas ir etninė kultūra globalizacijos kontekste.....	23
2. ETNOMUZIKINIS UGDYMAS – NEFORMALIOJO UGDYMO DALIS.....	27
2.1. Neformaliojo muzikinio ugdymo samprata.....	27
2.1.1. Neformalusis ugdymas Lietuvos švietimo sistemoje.....	27
2.1.2. Muzikos mokykla – neformaliojo muzikinio ugdymo dalis.....	29
2.2. Muzikos mokyklos veiklos organizavimo specifika.....	32
2.2.1. Neformalaus muzikinio ugdymo struktūra.....	32
2.2.2. Neformalaus muzikinio ugdymo principai.....	33
2.3. Etnokultūros vieta neformaliojo muzikinio ugdymo kontekste.....	36
3. ETNINĖS KULTŪROS RAIŠKOS MUZIKOS (MENO) MOKYKLOJE TYRIMAS.....	43
3.1. Tyrimo edukacinė idėja, organizavimas ir metodika.....	43
3.2. Tyrimo imties charakteristika.....	45
3.3. Tyrimo rezultatų analizė.....	48
3.4. Tyrimo rezultatų apibendrinimas.....	60
IŠVADOS.....	63
LITERATŪRA.....	65
PRIEDAS.....	69

Ivadas

Etninė kultūra yra visų tautos (etnoso) socialinių sluoksnių istorijos eigoje sukurta, istorine savimone paremta, iš kartos į kartą perduodama ir nuolat atsinaujinanti materialinės ir dvasinės veiklos vertybių visuma, padedanti išlaikyti tautinį tapatumą ir atverianti galimybę kūrybiškai dalyvauti pasaulio tautų bendrijoje. Šiame apibrėžime ypatingai akcentuojamas etninės kultūros ryšys su tautinio tapatumo formavimu ir palaikymu. Ne vienas etninės kultūros tyrinėtojas pabrėžia svarbų etninės kultūros bei tautinio tapatumo vaidmenį asmenybės formavimosi procese. Etninė kultūra, iš kartos į kartą perduodama kaip paveldas, įgavusi gyvosios tradicijos formą yra veiksminga sistema, formuojanti asmens ir visuomenės tapatumą.

Daug autorių nagrinėjo tautinio tapatumo ir etninės kultūros problematiką, tačiau ši tema vis dar nepraranda **aktualumo**. S. Jareckaitės (2006) teigimu, Lietuvoje sukurtos gilios liaudies muzikavimo tradicijos, kuriomis buvo paremta lietuvių etninės muzikos pedagogikos raida. Jos turėjo įtakos muzikinio ugdymo Lietuvos mokykloje plėtotei ir išliko aktualios iki šiol. Tenka pripažinti, jog muzikinis ugdymas etninės kultūros pagrindu yra mažai tyrinėta sritis ir reikalauja didesnio pedagogikos mokslininkų dėmesio.

Kultūra, neturi išliekamosios vertės ir yra orientuota į prekę, laikiną pramogą ar malonumą. L. Kulšytė (2000) nurodo, jog etninio ugdymo tikslas – išugdyti autentišką, savitumą turinčią asmenybę. Etninė kultūra yra ypatingai svarbus ugdymo tikslas. Etnokultūra negali būti suvaidinta, ją būtina išgyventi, susitapatinant su ja kaip neatskiriama savitumo raiška. Liaudies daina yra koncentruota tautinės pasaulėjautos raiška, kuri apima visą etninę būtį, vertybių sistemą bei tarpusavio santykius. Nevertindami liaudies dainos, prarandame etninį savitumą.

Etninės kultūros ugdymo muzikos mokyklose tyrinėjimus atliko V. Liutkutė - Zakarienė (2002). Atlikto tyrimo rezultatai parodė, jog etninė kultūra muzikos bei meno mokyklose gyvuoja gana chaotiškai, jog trūksta tinkamą specializaciją turinčių mokytojų, nesudaromos sąlygos skleisti specialistų idėjoms. Autorės manymu, neigiamą įtaką etninės kultūros išsaugojimui daro iš Vakarų plūstanti pseudokultūra bei kasdien didėjanti jos įtaka.

E. Balčytis (2004) savo darbuose atskleidžia etninės kultūros svarbą: etnomuzika mūsų tautos gyvenime turi ne tik pramoginę paskirtį, jis mums ypatingai svarbi kaip tobula, išsiskirianti savo paprastumu žmogaus dvasinės ir meninės raiškos priemonė, kuri nepraranda reikšmės bet kurioje epochoje, bet kuriomis gyvenimo sąlygomis ir aplinkybėmis. Autoriaus teigimu, mes neturime geresnio pakaitalo žmogaus, o ypač jo vaikystės ir jaunystės metais, muzikiniam – estetiniam ugdymui.

I. Čepienė (2008) teigia, jog norėdami išlikti, mes turime gerbti savo gimtąją kalbą, žinoti savo tautos istorinę ir kultūrinę patirtį, privalome didžiuotis unikaliu kultūros paveldu, kurį per šimtmečius išsaugojo lietuvių tauta ir kuris iki šiol atstovauja mūsų valstybei pasaulyje. Tautos išlikimas ir jos tęstinumas grindžiamas naujosios kartos tautinio sąmoningumo ugdymu. Jis turėtų užimti deramą vietą šalia pilietinio ugdymo. Vienas svarbiausių švietimo tikslų, I. Čepienės (2008) nuomone – ugdyti naujosios kartos patriotizmą, skatinti tautinės ir pilietinės tapatybės suvokimą. Čia ypatingas vaidmuo tenka etninės kultūros vertybių pažinimui ir puoselėjimui.

Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatyme (1999) teigiama, jog etninė kultūra yra tautos būtis, išlikimo ir tvirtumo esmė, nacionalinės kultūros pamatas. Įvairioms lietuvių etninės kultūros formoms ir ypač jos gyvajai tradicijai gresia akivaizdus sunykimo pavojus. Įstatyme teigiama, kad tik savo etnine kultūra besiremianti tauta gali palaikyti savo visuomenės narių pilietinį brandumą, dalyvauti pasaulio civilizacijoje kaip lygiavertė partnerė, išlaikyti tokiai partnerystei ir bendradarbiavimui būtiną orumą, savarankiškumą ir savitumą.

Lietuvių etninės kultūros ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje strategijos (2006) situacijos analizėje teigiama, kad mokiniams sunkoka suvokti savo tautos istorijos, kultūros savitumą, lietuviškosios kultūrinės ir pilietinės tapatybės puoselėjimo būtinybę. Vidurinio ugdymo etninės kultūros bendrojoje programoje (2012) nurodoma, jog etninės kultūros ugdymo tikslas – ugdyti asmenybę, kuri turėtų brandžią tautinę savimonę bei gebėtų puoselėti savo bei kitų šalių tautinę kultūrą, jaustų pagarbą iš kartos į kartą paveldėtoms vertybėms, bei domėtusi etninės kultūros raida.

Lietuvos kultūros politikos nuostatose (2001) nurodoma, jog būdama atvira pasauliui, valstybė kartu prisiima atsakomybę už šalies gyventojų puoselėjamų kultūros vertybių ir tradicijų apsaugą. Globalizacijos, integracijos į Europos Sąjungą procesai, stiprėjantis didžiųjų pasaulio valstybių kultūrų ir kalbų spaudimas sąlygoja atitinkamus kultūros tapatumo išsaugojimo ir puoselėjimo tikslus ir uždavinius. Vienas pagrindinių Lietuvos kultūros politikos nuostatų tikslų yra išsaugoti ir puoselėti nacionalinės kultūros tapatumą.

1991 m. ir 2002 m. vykdyti tyrimų (Etninės kultūros raiškos ir sklaidos tyrimas/ moksleivių poreikis etninei kultūrai) rezultatai parodo, kad atgimimo laikotarpiu vykdytas tyrimas rodo labai didelį jaunimo susidomėjimą etnokultūrinėmis vertybėmis. Daugiau domimasi apeigine, mitologine etninės kultūros puse, mažiau – lyrine, emocine. Vykdyta apklausa parodė, kad dauguma abiturientų būtų suinteresuoti mokytis įvairių etninės kultūros dalykų. Tačiau, kaip parodė tolimesnė švietimo reformos eiga, nebuvo išnaudota galimybė švietimo būdu, per

mokyklas, pamokinę ir nepamokinę veiklą įtvirtinti palankias jaunimo nuostatas tautinio tapatumo ir etninės kultūros atžvilgiu. Galima teigti, jog dauguma švietimo įstaigų mažai skatino arba iš viso neskatino etninės kultūros sklaidos. Nebuvo sudarytos sąlygos etninės kultūros raiškai. Galima manyti, kad kaita susijusi su bendru tautinių vertybių devalvacijos procesu, kad tai globalizacijos pasekmė. Tačiau negalima eliminuoti mokyklos vaidmens formuojant etninei kultūrai palankias nuostatas. (E. Krukauskienė. I. Trinkūnienė. V. Žilinskaitė (2003).

Etnokultūrinis ugdymas reikalingas tautinio tapatumo išsaugojimui. Neformalusis ugdymas patogiausia ir mažiausiai suvaržyta sritis, kuri gali sėkmingai įgyvendinti tautiškumo plėtojimą. Atskirų muzikos ir meno mokyklų nuostatose yra užsimenama apie etninės kultūros reikšmę vaikų ugdyme: „Puoselėti etninę kultūrą, ugdyti nuoširdaus ir kultūringo bendravimo įgūdžius“; „Perteikti mokiniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, ugdyti jo tautinę savimonę, dorovines, estetines nuostatas“. Tačiau muzikos mokyklų programiniuose reikalavimuose nėra kalbama apie etninės kultūros bei tapatumo svarbą ir išsaugojimą.

Apie etninės kultūros svarbą tiek bendrajam tiek muzikiniam moksleivių ugdymui kalbama švietimo dokumentuose (*Lietuvos Respublikos Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas*, 1999; *Lietuvos kultūros politikos nuostatai*, 2001; *Lietuvių etninės kultūros ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje strategija*, 2006; *Vidurinio ugdymo etninės kultūros bendroji programa*, 2012). Juose akcentuojamas etninės kultūros puoselėjimas bei svarba ugdymo procese, tačiau tautiškumo stinga ir visuomenėje ir mokykloje. Lietuvoje mokslo tiriamųjų darbų apie etninės muzikos padėtį neformaliojo ugdymo įstaigose beveik nėra, todėl aktualu ištirti esamą padėtį, bei išsiaiškinti pedagogų ir moksleivių požiūrį į etninę kultūrą muzikinio ugdymo procese. Šį faktą galima traktuoti, kaip aktualią ir darbo **naujumą** atskleidžiančią **problema**. Siekiant ją išspręsti, būtina atsakyti į konkrečius klausimus, reikalaujančius specialaus tyrimo:

1. Kokia etninės kultūros ugdymo bei tautinio tapatumo formavimo situacija neformaliame muzikiniame ugdyme?
2. Kokios vyrauja muzikos mokyklų pedagogų nuostatos etninės kultūros atžvilgiu?
3. Kaip pasikeitė etninės kultūros ugdymo padėtis muzikos (meno) mokyklose per dešimtį metų?

Tyrimo objektas – etninės kultūros ugdymas muzikos (meno) mokyklose.

Tyrimo hipotezė – tikėtina, kad *etninės kultūros* ugdymo raiškai muzikos (meno) mokyklose didžiausią poveikį daro mokytojų nuostatos, kurios neatitinka neformaliojo muzikinio ugdymo suformuotų etnokultūros sklaidos galimybių.

Tyrimo tikslas – ištirti etninės kultūros ugdymo situaciją muzikos (meno) mokyklose.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) apibrėžti tautinio tapatumo bei etninės kultūros sampratą;
- 2) išnagrinėti etninės kultūros situaciją Lietuvos švietimo sistemoje;
- 3) išanalizuoti etninės kultūros padėtį neformaliojo muzikinio ugdymo kontekste;
- 4) atlikti empirinį tyrimą, atskleidžiantį etninės kultūros sklaidos muzikos mokyklose ypatumus.

Tyrimo metodai – mokslinės literatūros bei švietimo dokumentų analizė, anketinė apklausa, statistinė tyrimo duomenų analizė.

Darbo struktūra: magistro darbą sudaro įvadas, 3 skyriai, išvados, literatūros sąrašas, priedai.

Tyrimo imtis – 65 Šiaulių miesto bei rajono muzikos ir meno mokyklų mokytojai.

1. TAUTINIO TAPATUMO IR ETNINĖS KULTŪROS RAIŠKA

1.1. Tautinio tapatumo samprata

Lietuviškoje mokslinėje literatūroje tautinis tapatumas siejamas su kultūra, kurios priedermė – palaikyti ir ugdyti tautinį tapatumą, nes jis išlieka tik perteiktas kultūros formomis. Tautinį tapatumą reikia nuolat kurti švietimo ir kultūros pagalba. I. Čepienė (2008) teigia, jog tautiškumas yra socialumo atmaina, kurie siejama su kultūra, o ypač su etnokultūra: bendravimu, elgsenos normomis, simboliniais ženklais, mąstymo ypatumais, etnokultūrine, etnoistorine atmintimi ir jos tęstinumu. Tautinė savimonė formuojasi keičiantis visuomenės struktūrai, įsisavinant savo tautos gimtąją kalbą, kultūrinį bei istorinį paveldą ir jį modernizuojant. Individo tautinė savimonė siejama su tautiniu tapatumu – tautinis tapatumas priskiriamas savimonės turiniui, o jo įsisąmoninimas, reiškiantis tautos pažinimo lygį, - pirminė tautinės savimonės apraška. Tautinė savimonė taipogi neatsiejama nuo asmens jausmų, jo emocinio ryšio su tauta ir nuo individo veiklos tautos labui.

Asmeninė tapatybė – savybės, kurias paveldime iš savo tėvų ir protėvių. Tapatybė nėra vien individuali. Klausimas „Kas aš esu?“ yra glaudžiai susijęs su klausimu „Kas mes esame?“. Mes – tai etninė grupė, tauta ar tikėjimas, su kuriais mes save siejame. Su kitais grupės nariais mus pirmiausiai sieja kalba, tikėjimas, tradicijos, moralinis kodeksas, papročiai ir pan. (Pasaulio paveldas. 2005). Žodis tapatumas, pasak A. Kidd (2002), siejasi su tuo, kas mūsų manymu mes esame, ką mes galvojame apie kitus žmones, esančius šalia mūsų, ir ką mūsų nuomone aplinkiniai galvoja apie mus. Tapatumas tai gebėjimas suprasti, kas mes. Ar mes galime suprasti ką mes veikiamo, nežinodami kas mes esame, ir nežinodami kuo užsiima aplinkiniai?

Šiuolaikinėje sociologinėje literatūroje vis dažniau nagrinėjamos tautinio tapatumo problemos. E.Krukauskienės (2003, 1997) darbuose galima rasti nemažai įdirbio šia tema. E.Krukauskienė (2003) asmens tapatumą apibrėžia kaip darinį, kurį sudaro trys dalys: praeitis, dabartis ir ateitis – iš kur atėjome, kur esame ir kur einame. Galima manyti, jog etninė kultūra, kurią sudaro etnokultūrinis paveldas ir gyvoji tradicija, formuoja asmenines ir kolektyvinio tapatumo formas per sąmoningą ir nesąmoningą tų etninės kultūros formų įsisavinimą. Šis procesas vyksta visą gyvenimą, tačiau tais amžiaus tarpsniais, kai asmenybė formuojasi, jis yra ypač intensyvus. Tai ypač svarbu jaunystės laikotarpiu – tuomet, kai atskiros kultūros formos priimamos, suvokiamos kaip vertybė ir tampa asmens gyvenimo dalimi. E. Krukauskienės (2003)

teigimu, šiais laikais tapatumas vis dažniau tampa laisvai pasirenkamu žaidimu, teatrališku savęs reprezentavimu. Klasikinė tapatumo formulė – iš kur mes atėjome, kuo esame ir kur einame, vis dažniau papildoma – kuo mes norėtume ar galėtume būti. Tai ypatingai aktualu tiriant jaunimo tautinį tapatumą, kuris dar tik pradeda formuotis ir gali kisti.

Tapatumas visumoje apibrėžiamas kaip pasirenkamas savęs priskyrimas tam tikrai žmonių grupei. Pastebima, kad tapatybės esmė yra ta, kad paprastai tapatinamasi su koku nors visuotinybės principu, pavyzdžiui Dievu, tauta, klase lytimi, kalba ir pan. Mokslinėje literatūroje ypač pabrėžiami augančio visuomenės nario identifikavimosi savitumai, kurie susiję su jo socializavimosi etapais. Pirminės socializacijos metu vaikas dažniausiai neturi pasirinkimo, jis tapatinasi su tuo, kas jam pateikiama ir todėl pirmame žmogaus gyvenimo etape dažniausiai neiškyla tapatumo problemų. Šiuo atveju visuomenė tam, kuris turi socializuotis, nesuteikia galimybės rinktis ką nors kitą. Nors vaikas nėra pasyvus vykstant jo socializacijai, tikėtina, jog būtent suaugusieji nustato žaidimo taisykles. Vaiko tapatinimasis su tėvais būna tarsi automatiškas, todėl esamą tikrovę vaikas internalizuoja kaip vienintelę egzistuojantį ir vienintelį suvokiamą pasaulį, kuris ir įsitvirtina augančio žmogaus sąmonėje. Antrinė socializacija ir tapatumų pasirinkimas paprastai susijęs su institucijų ar instituciniu pagrindu sukurtų „subpasaulių“ internalizavimu.

Tapatumas yra tai, „kas“ esame, „iš kur mes ateiname“ – kontekstas, kuriame mūsų siekiai, troškimai ir aspiracijos įgyja prasmę. Tapatumo požymiai išreiškia galimus tapatinimosi būdus. E. Krukauskienė (1997) teigia, kad kiekviena tauta apibrėžia savo narių tapatumą, nes jos specifinė kultūra formuoja individą, o šios kultūros raktas – istorija. Individas, priskirdamas save konkrečiai tautai, kartu gali tapatintis su tam tikros teritorijos žmonėmis, kalbančiais ta pačia kalba, pasižyminčiais tam tikra kultūra, papročiais, išpažįstančiais vienodas tikėjimo tiesas, susietas istorinio likimo. Tai požymiai, kurie apima siauresnį ar platesnį arealą nei tauta, valstybė. Įvairiais lietuvių tautos istoriniais laikotarpiais skyrėsi tapatinimosi būdai, nes kito tautos savivoka. Tautinė savivoka formavosi gentinės savimonės terpėje, kurią puoselėjo pagoniškas tikėjimas, gentiniai ritualai, jų simbolika, paprotiniai įstatymai, genties teritorija, turtas. Kontaktai su kitomis gentimis leido suvokti panašumus ir tai kas bendra, nes jų turėjo būti daugiau nei skirtumų. Istoriografijos ir kultūrologijos mokslo darbuose dažniau pasitaiko tapatumo požymių išskyrimas, kaip tam tikro kitoniškumo lyginant su kitomis tautomis nuovokos pasireiškimas.

Tapatumas, A. Ranonytės (2004) teigimu, ne tik individo, bet ir bendruomenės, tautos ir valstybės istorijai darė didžiausią poveikį. Nuo XIX a. kai į istorijos areną įėjo nacionalinė valstybė, tautinė savivoka, pilietybės teikimas, kaip valstybės prerogatyva, sąsajos su konkrečia

teritorija tapo galimybe aktyviai dalyvauti valstybės reikaluose ir prisiimti už juos motyvuotą atsakomybę. Tai ypač išryškėja šalies krizės ar valstybinio konflikto kontekste. Ekstremalios situacijos verčia užimti aktyvią poziciją ir ginti nacionalinius interesus. Tapatumas remiasi į svarbiausią savo atskaitos tašką – tai tauta ir jos pagrindu sukurta valstybė. „Tautinis tapatumas teikia tikrumo ir saugumo jausmą per tęstinumo, bendros ir rutinizuotos kultūros dimensijas. Jis nekilo ir nesusiformavo spontaniškai, tai išmokstamas ir perimamas elgsenos modelis padedant valstybinę galią turinčioms institucijoms, kurių tikslas daryti poveikį visiems gyventojams šioje šalyje. Taigi asmenys išmoksta išreikšti savo tapatumą, jį saugoti ir taip užtikrinti tautinį kolektyviškumą“ (Ranonytė, 2004, p. 3).

A. Ranonytės (2004) nuomone, tautinis tapatumas aiškiausiai ir atpažįstamai yra pristatomas per tas nacionalines ceremonijas, su kuriomis esame supažindinami nuolat, naudojantis simboliniais valstybiniais atributais, kurie pateikiami viešajame diskurse. Nekasdieniai renginiai, tokie kaip nepriklausomybės dienos šventimas, prezidento inauguracija, iškilmingas vėliavos pakėlimas ar himno giedojimas, kariniai paradai ar tradicinių apeigų demonstravimas sustiprina tautinę savivoką ir didingumo jauseną, kurie įtvirtina valstybinę galią ir istorinę didybę. Per šiuos nekasdienius įvykius yra pasiekama tautinio tapatumo raiška. Tokie ritualai ir simbolinė jungtis užtikrina jų atlikėjų ryšį, susaisto juos kolektyvine atmintimi ir palaiko solidarumo jausmą. Kiekviena tauta turi išskirtinius būdus kaip išgyventi kasdienybės ritualus. Sportavimas ir žaidynių stebėjimas, valgio ruošimas ir patiekimas, vaikų auklėjimas ir pan. yra kiekvienos tautos unikalūs kodai, kurių modeliuoja ne tik socialinė klasė, lyties, amžiaus dimensija, bet ir tautinio tapatumo lygmuo.

I.Čepienės (2008) teigimu, pavojų lietuviams prarasti savo tapatybę iškilo tada, kai Lietuva tapo nepriklausoma ir atsivėrė pasaulio kultūros įvairovė. Laisva rinka, naujos technologijos, krašto ekonominiai sunkumai skatina kosmopolitinių idėjų plitimą. Daugėja tautinio nihilizmo bei pilietinio pasyvumo apraiškų, stiprėja masinės kultūros įtaka, silpnėja savos kultūros pažinimo poreikis, susidaro vartotojiška visuomenė, o jos prioritetu tampa materialinės gėrybės. Tačiau tautos į etninę kultūrą ir tautinį tapatumą atsigręždavo tiek savo nepilnavertiškumo, tiek pakilimo laikotarpiais. Nepilnavertiškumo kompleksas, kurį kai kurios tautos patyrė, paskatino susidomėti folkloru, jį fiksuoti ir gerbti. G.Pociaus (1999) teigimu, folkloras yra naudojamas kurti tautinį tapatumą. Ar kokie nors dalykai bei pažiūros egzistavo ilgai, ar palyginti trumpą laikotarpį, tai, ko gero, neturi jokios reikšmės. Tautinis tapatumas visada bus modeliuojamas pagal folklorą, nesvarbu, ar tas folkloras yra senas, ar naujas, autentiškas ar sukurtas.

Labai dažnai tautinis tapatumas deklaruojamas kaip etninė kultūra, kuri yra suvokiama kaip tik tai konkrečiai tautai ar etninei grupei būdinga kultūra. Joje pasireiškia tik tai žmonių bendrijai savitas gyvenimo būdas, pasaulėžiūra, kalba, etniniai papročiai bei tradicijos. Etninė kultūra dažnai suvokiamai kaip kultūros paveldas, muziejų ar archyvų objektas. Iš čia kyla ir nuostatos, kad įvairios etninės kultūros raiškos formos tesančios tik sentimentalus kaimo praeities gaivinimas ar žaidimas senove. Tačiau etninė kultūra yra kultūros vertybių visuma, kuri padeda išlaikyti tautinę tapatybę, o tuo pačiu atveria galimybes visavertei kultūros raiškai pasaulio tautų bendrijoje.

N. Kasatkina (2007) straipsnyje „Etniškumo tyrimai: tendencijos ir esminės sąvokos“ kalba apie etniškumo ir tautiškumo sąvokas. Autorė teigia, jog etniškumas yra lietuvių, rusų ir daugelio kitų Rytų Europos kalbų sąvokos „tautybė“ atitikmuo. Taip yra gyventojų surašymuose, gyventojų sudėties tyrimuose, statistikoje. Dabartinėje visuomenėje egzistuoja tam tikros administracinės praktikos sritys, kur tautybė institucionalizuojama. Statistika, gyventojų registras, pilietybės kriterijai kai kuriose valstybėse – visa tai tautybę paverčia tariamai objektyvia kategorija. Institucionalizacijos procesas savaime siekia sunaikinti tautybės variacijas. O etniškumo terminas palieka galimybę ir netgi įpareigoja patį reiškinių su jo niuansais. Todėl, autorės manymu, etniškumo sąvoka turi pranašumą. Tautybė iškelia klausimą, koks jos santykis su tauta. Tauta vienu atveju gali reikšti etninę grupę, kitu – politinį darinį. Lietuvos mokslininkai siekdami aiškumo, linkę tautos, tautiškumo sąvokas priskirti kasdienės vartosenos sričiai, o mokslinėje analizėje remtis neutraliesniais terminais – „etninis“ bei „etniškumas“.

Tautinis tapatumas mokslinėje literatūroje apibrėžiamas kaip savęs priskyrimas tam tikrai bendruomenei, turinčiai tik jai būdingą gyvenimo stilių bei požiūrį į tam tikrus dalykus. Tautinio tapatumo puoselėjimas lemia tautos išlikimą globalizacijos sąlygomis. Labai dažnai tautinis tapatumas deklaruojamas kaip etninė kultūra. Mokslinėje literatūroje pabrėžiamas svarbus tiek tautinio tapatumo tiek ir etninės kultūros vaidmuo ugdant jaunąją kartą, o ypatingai didžiulę reikšmę ir edukacinę prasmę ugdant vaikus turi lietuvių liaudies muzika, tradicijos, papročiai. Galima teigti, jog tautinis tapatumas bei etninė kultūra yra mūsų tautos išlikimo pagrindas.

1.2. Etninės kultūros apibrėžtis

Pirmasis Lietuvos kultūros kongresas, vykęs 1990 metais, etninei kultūrai skyrė išskirtinį dėmesį. Didelis dėmesys buvo skirtas tautinio tapatumo palaikymui. Tokios pat krypties laikėsi ir antrojo Lietuvių kultūros kongreso rengėjai, teigdami, jog: „Etnokultūrą sudaro lietuvių ir kitų

Lietuvoje gyvenančių tautų tradicinė kultūra. Ji yra svarbiausias visos kultūros vientisumo, savitumo ir stabilumo šaltinis. Globodama šią kultūrą, valstybė palaiko tautos identitetą, tautos orumo jausmą, stiprina savimone, priešinasi kosmopolitizmui, snobizmui, kultūrų unifikacijai“.

(Vyšniauskaitė, 1997, p. 1).

E. Krukauskienės ir I. Trinkūnienės (2003) manymu, etninės kultūros apibrėžimuose galima išskirti keltą svarbių bruožų, kurie nurodo etninės kultūros turinį ir kartu jos vietą tautos kultūros erdvėje: identitetas, tradiciškumas, liaudiškumas, santykis su gamta, vertybiškumas. Šiuose etninės kultūros apibrėžimuose ryškėja tradicijos ir inovacijos santykis. Tradicija reiškia pastovias, nekintančias formas ir etninė kultūra kartais tapatinama su tradicija. Tačiau jos nėra laikytinos tapačiomis. Tradicinė kultūra skiriama nuo etninės kultūros pabrėžiant, jog „klysta tie, kas etninę kultūrą suplaka vien su tradicine, tarsi jau atgyvenusia, archajiška ir nekritiškai graibosi svetimybių“ (Vyšniauskaitė, 1997, p. 2).

Tradiciškumo sąvoka siejasi su pastovumu ir pastoviomis vertybėmis. Etninė kultūra yra tarsi gyvas organizmas, nuolat atsinaujinanti, atsisakanti atgyvenusių veiklos formų bei elementų ir įsisavinanti etninės savimones neužgožiančias naujoves. Galima teigti, jog etninė kultūra apima tam tikrą inovacijos metmenį. Etninė kultūra yra platesnė sąvoka nei tradicinė, nes tradiciškumo sąvoka suprantama kaip priešprieša netradiciškumui (inovacijai). Suprantama, etninė kultūra tradiciškumo turi daugiau negu kitos kultūros rūšys, kurioms daugiau būdinga inovacija. Savo ruožtu inovacija taip pat būdinga etninei kultūrai, kitaip mes neturėtume tokios etninės kultūros etnografinių regionų įvairovės, tik sustingusias formas (Krukauskienė 2003).

I. Merkienė (2005) nagrinėdama žmogaus etninio ir kultūrinio tapatumo problemas rėmėsi šiomis prielaidomis: 1. „Kiekvienos tautybės kultūra yra unikali tiek, kiek jos nariai jaučia poreikį sieti save su kultūra etninės bendruomenės, iš kurios yra kilę, ir kultūra tautos, kurios branduolį sudaro jų tautiečiai“. 2. „Kiekvienas etnos narys, gyvendamas savo bendruomenėje, nejučia perima dalį istorinių vertybių, padedančių atpažinti savo etninį tapatumą, ir jas panaudoja, kai prireikia pabrėžti savo etninės kultūros savitumą“. 3. „Individų kultūrinių orientacijų dalinis sutapimas su kultūra valstybės, kurioje jie gyvena, padeda integruotis į valstybės gyvenimą“.

(Merkienė I. 2005, p. 12 - 13)

I.Čepienė (1997) teigia, jog vykstant lietuvių tautos atgimimui, etninės kultūros sąvoką pradėta vartoti apibūdinant tautos tradicinę kultūrą. Šią kultūrą suprantame kaip visos tautinės kultūros pagrindą. Etninė kultūra sukaupė ilgaamžę žmonių patirtį bei išsaugojo vertingiausią protėvių kultūrinio palikimo dalį etninės kultūros savitumą apsprendė gamtinės, istorinės, socialinės sąlygos, bei antropologinės savybė. Etninės kultūros ir jos reikšmingumo supratimas

susijęs su Lietuvos valstybingumo raida. Įvairiais valstybės raidos tarpsniais liaudies kultūros vieta ir su ja susijusių sąvokų – tautinės, liaudies kultūros ir ideologijos diskurse keitėsi priklausomai nuo vyraujančios ideologijos, kartais išskildama, kartais panirdama į pogrindį, bet visai neišnykdama. Lietuvai atgavus Nepriklausomybę atsivėrė įvairių valstybių sienos. Įvairiais žiniasklaidos kanalais plūstelėjo komercinė, pataikaujanti masiniams skoniui kultūra. Todėl šiomis dienomis etninės kultūros ugdymo problema tampa ypač aktuali.

Etninės kultūra dažniausiai apibrėžiama nusakant jos santykį su kultūra. Pabrėžiama, kad etninė kultūra yra neatskiriama kultūros dalis, tačiau pažymimas jos skirtingumas. V. Daujotytė (1997) pabrėžia, jog jei neturėtume etninės kultūros, apskritai negalėtume turėti tikros kultūros. Tautos kultūra remiasi į etninę – tradicinę kultūrą. Etninė kultūra galima vadinti praeities kartų sukauptą patyrimą, kuris reiškiasi tradicine dvasine ir materialine tautos kultūra. I.Čepienė (1997) teigia, jog etninės kultūros savitumą lemia gamtinės, istorinės, socialinės tautos susidarymo ir gyvenimo sąlygos, tautos charakterio ir antropologiniai ypatumai. Etninė kultūra daro didelę įtaką tautos gyvenimo būdui, etninės žmonių bendrijos tarpusavio santykiams, ryšiams su kitomis bendrijomis. Kiekvienos tautos įgyta dvasinė ir materialinė patirtis, tiek senoji, tiek ir vėlesnių laikų yra kiekvieno etninės bendrijos nario – asmenybės dalis. Nepaisyti savo etninės kultūros, reiškia prarasti tautinį tapatumą.

Išreiškianti konkrečios tautos ar etnosio tapatumą etninė kultūra pasitelkiama kaip priemonė tam tapatumui stiprinti – tai laikoma viena iš svarbiausių jos funkcijų ir pateikiama beveik kiekviename etninės kultūros apibrėžime: „Etninė kultūra yra visų tautos (etnos) socialinių sluoksnių istorijos eigoje sukurta, istorine savimone paremta, iš kartos į kartą perduodama ir nuolat atsinaujinanti materialinės ir dvasinės veiklos vertybių visuma, padedanti išlaikyti tautinį tapatumą ir atverianti galimybę kūrybiškai dalyvauti pasaulio tautų bendrijoje.“ (Vyšniauskaitė, 1997, p. 1). Šiame apibrėžime ypatingai akcentuojamas etninės kultūros ryšys su tautinio tapatumo formavimu ir palaikymu. Ne vienas etninės kultūros tyrinėtojas pabrėžia svarbų etninės kultūros vaidmenį asmens tapatumo formavimosi procese. Etninė kultūra, iš kartos į kartą perduodama kaip paveldas, įgavusi gyvosios tradicijos formą yra veiksminga sistema, formuojanti asmens ir visuomenės tapatumą.

Etninę kultūrą laikant centru, centrine ašimi, yra formuojama atskira etninės kultūros paradigma. Iš jos kyla visa kita kultūra. Tai pagrindas, kuriuo turi remtis kultūra. Natūralu, kad etninė kultūra, kilusi iš gamtos ir atspindinti gamtos ir aplinkos savitumus, formuoja žmogaus etninius būdo bruožus, gyvenamosios ypatumus ir kitą kultūrinę erdvę. Tokią vietą etninei kultūrai teikia ir 1999 m. priimtas Lietuvos Respublikos Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų

įstatymas: „Etninė kultūra – visos tautos (etnoso) sukurta, iš kartos į kartą perduodama ir nuolat atnaujinama kultūros vertybių visuma, padedanti išlaikyti tautinį tapatumą bei savimonę ir etnografinių regionų savitumą“. Būdama kultūros pamatu, etninė kultūra daugiau ar mažiau formuoja visas kitas asmens ir visuomenės kultūrinės erdvės dalis, tarp jų ir kultūrinį tapatumą. Tam, kad etninė kultūra taptų kolektyvinio ir individualaus identiteto pagrindu, reikia ją turėti, būti su ja susipažinusiems, reikia ją įsisavinti.

E. Krukauskienė (2003) teigia, kad etninės kultūros vieta, nors ir įstatymiškai tarsi įteisinta, tačiau kultūros dispute nuolat kvestionuojama. Dažnai svarstoma, ar ji nėra kaimiška, atsilikusi ir ar besirūpindami savo etnine kultūra neužsidarysime, neatsilikime. Etninės kultūros vieta kultūros erdvėje priklauso ir nuo to, kaip įvardijama pati kultūra. Jei kultūros sudedamąją dalimi įvardijamas vienas jos elementas, tai etninei kultūrai priskiriama kitokia vieta. Dažniausiai taip nutinka, kai kultūra apibrėžiama atskiriant formą nuo turinio: etninė kultūra formuoja mūsų pasaulėjautą, specifinį raiškos būdą, tai, ką paprastai vadiname nacionaliniu charakteriu arba tautos būdu, o ne kultūros turinį.

Etninė kultūra – tai ta kultūros dalis, kuri artimiausia gamtai. Ji turi daug gamtinių ištakų. Jos ištakos – gamta ir žmogus, kaip gamtos dalis. E. Krukauskienės (2003) teigimu, dabartinė kultūra yra apibrėžiama ir bendrais terminais, sąvokomis, kurie turi vertinamąjį metmenį. Vienas iš postmodernios kultūros bruožų yra vertinimų distrofija, tačiau aktualiame mūsų dienų Lietuvos kultūros diskurse vertinimų dar nėra atsisakoma. Įvairių hierarchizuotų lygmenų atsiradimas rodo vertinimą. Ryškėja tendencija kultūros sritis hierarchizuoti, vienas laikant aukštesnėmis, kitas – žemesnėmis. Kyla klausimas – kokia etninės kultūros vieta šiandienos kultūroje? Vieta priklauso nuo to, kokią etninės kultūros arba jos reiškinių dalį apima vertybiškai apibrėžiamas bendrasis kultūros laukas. Ji gali būt suvokiama ir kaip elitinė kultūra, ir kaip masinė kultūra. Jos padėtį parodo etninės kultūros reiškiniams skirta vieta bendroje kultūros erdvėje.

Etninė kultūra tiek gyva, kiek aktyviai reiškiasi visais kultūros lygmenimis. Lietuva dažnai lyginama su kitomis Europos šalimis, kur etninė kultūra užima iškilę vietą. Tačiau negalima teigti jog, etninė kultūra visiškai nuvertinama. Etninė kultūra, kilusi iš liaudies, dažnai tapatinama su masine kultūra. Tačiau etninės kultūros prieinamumas ar masiškumas dar nereiškia tos kultūros prastumo arba paviršutiniškumo.

Kultūros tyrinėtojai, analizuodami įvairius kultūros reiškinius daugiau dėmesio kreipia į profesionalias arba masinės kultūros formas. Rečiau kultūros analitikų dėmesį patraukia etninės kultūros reiškiniai ir reikimosi formos, kurios mūsų gyvenime gyvuoja kaip paveldas – sankaupos lentynose, fonduose ir tai, ką mes turime savyje – gyvąją tradiciją. E. Krukauskienės ir

I. Trinkūnienės (2003) manymu, etninės kultūros, kaip savito kultūrinio tapatumo matmens suvokimas ir įvertinimas įgauna svarbos apibrėžiant save, savo tapatumą stojant ir įstojus į euroatlantines struktūras. Etninės kultūros apibrėžimai svarbūs įvertinant etninės kultūros vietą mūsų laikų kultūros erdvėje, lygiai kaip ir jos vaidmenį asmenybės tapatumo formavimosi procese.

Žmonija iš kartos į kartą paveldi žemę, paveldi pasaulį. Kita vertus, pati žmonija yra pasaulio dalis, todėl, viskas, kas žmonių sukurta, kas ateina iš praeities, taip pat yra paveldas. Siauresne prasme paveldas – tai išskirtinę išliekamąją vertę turinčios vertybės: vietos ir objektai, kuriuos norime išsaugoti. Vienus objektus vertiname, nes tai mūsų protėvių palikimas, kiti gamtos ir kultūros paveldo objektai mums yra tiesiog gražūs, dar kiti – reikšmingi mokslui ar nepakeičiami gyvybės ir įkvėpimo šaltiniai. Kultūros ir gamtos paveldas – mūsų tapatybės, pasaulėžiūros šaltinis, mūsų atramos taškas. Paveldas dažnai atspindi mūsų protėvių gyvenimą ir neretai yra išlikęs iki šių dienų tik dėl ypatingų pastangų siekiant jį išsaugoti. (Pasaulio paveldas. 2005).

Etnokultūra tai ne tik materialus, bet ir dvasinis paveldas, tam tikra vertybių sistema. A. Giddens (2000) teigimu, tai modernios ir postmodernios visuomenės laikas – tai vertybių perkainojimo laikas. Individai, modernybės sąlygomis aktualizuodami saviraiškos poreikį, turi galimybę kurti savo gyvenimo stilių. Ypač didelės saviraiškos galimybės atsiveria jauniems žmonėms, išaugusiems ir brendusiems nepriklausomybės laikotarpiu. Jie turi galimybę kurti savo kultūrinį tapatumą rinkdamiesi įvairius kultūros elementus. Esant tokiam pasirinkimui, asmens tapatumas formuojamas revizuojant (keičiant) tradiciją: internalizuojant, atmetant arba kūrybiškai perdirbant.

Etninė kultūra yra ne tik dvasinis ir materialinis kultūros palikimas, bet ir natūrali šio palikimo tąsa. I. Čepienė (1992) nurodo, kad iš jos susiformavo profesinės kultūros sritys, tačiau etninė kultūra vis tiek išliko svarbi patyrimo kaupimo sritis ir orientacinė vertybinė sistema, kuri padeda išlaikyti vieningą pasaulio sampratą, žmonių tarpusavio santykius, santykius su visu pasauliu bei natūralų žmogaus gyvenimo būdą ir elgseną. Kai jaunajai kartai nuo vaikystės skiepijama meilė ir pagarba tautos kultūriniam palikimui, ji išsiugdo tautinę savimonę – etninio savitumo išsaugojimo veiksnį. Tautinė savimonė skatina norą puoselėti ir kurti savąsias kultūros vertybes sąveikaujant su kitų tautų kultūromis. Kartu etninės vertybės lieka neišsenkantis profesinės kūrybos šaltinis. Lietuvos mokykloms kyla itin svarbus uždavinys – ugdyti etninę kultūrą, skatinti mokinius pažinti jos reiškinius, mokyti juos vertinti ir tęsti etninės kultūros tradicijas.

Etninės kultūros poreikiai stipresni tose mokyklose, kur moksleiviai supažindinami su etnine kultūra „gyvosios“ etninės kultūros būdu, sudaromos sąlygos įvairių formų etnokultūrinei raiškai – steigiami būreliai, ansambliai, rengiamos vakaronės. Įvairios veiklos formos, betarpiški pavyzdžiai ir dalyvavimas kūrybiniame procese padidina etninės kultūros vertybių perėmimo tikimybę formuojant asmenybės tapatumą. Tačiau, Z. Slaviūnas (2007) teigia, jog tyrinėtojai diagnozuoja etninės kultūros nuvertėjimą. Dabartinė kultūros būklė rodo tam tikrą vertybių devalvaciją. Etninės kultūros, kaip vertybinio veiksnio vaidmuo ryškėja esant realiam ar menamam globalizacijos pavojui. Etninė kultūra pasitelkiama kaip atsvara masinei kultūrai, kai atsiranda grėsmė prarasti savo kultūrą. Tuomet vėl pradeda aiškėti etninės kultūros gynybinės ir tapatumą įtvirtinančios funkcijos svarba.

Liaudies kultūra visais laikais ir visose tautose daro didelę įtaką žmogus vystymuisi. Lietuviai gali džiaugtis turtinga liaudies kūryba ir papročiais. Anksčiau niekam nekildavo problemų, kaip šiuos lobius perteikti ateinančioms kartoms. Visi ruošdavosi šventėms, švėsdavo šeimose, kaime, laikėsi etiketo ir papročių. A. Kavaliauskienė (2001) mano, jog šiandien ši problema gerokai sudėtingesnė. Vestuves, krikštynas, Velykas ir kitas šventes gali suprasti ir švęsti įvairiai – lietuviškai, amerikietišškai ir t.t. susidarius tokioms aplinkybėms, mokykla tampa atsakinga už lietuviškos kultūros ir savasties išlikimą bei išsaugojimą. A. Vyšniauskaitės (1997) manymu, šiandien tiesiog būtina ugdyti tautinę – etninę savimonę. Niekam ne paslaptis, jog daugelio mūsų tautos istorijos žinios menkos, nedaug žinių turime apie tėvų ir protėvių buitį, tarpusavio santykių, estetinę ir simbolinę tradicijų prasmę.

Etnokultūrinė savivoka įgyja svarbumo permąstant ir naujai konstruojant savo tapatumą ekonominių ir jas lydinčių socialinių kultūrinių permainų laikotarpiu. E. Krukauskienės (2003) teigimu, jaunimo etnokultūrinės savivokos tyrinėjimai išryškina pastaraisiais metais apčiuopiamas požiūrio į etninę kultūrą kitimo tendencijas. Atgimimo metais vyravęs etnokultūrinis pakilimas sustiprino ir jaunimo, ir kitų gyventojų grupių etnokultūrinę motyvaciją ir raišką. Pastaruoju metu tarp jaunimo pastebimos etnokultūrinio identiteto nykimo tendencijos, pasireiškiančios sumažėjusiu poreikiu įvairioms etninės kultūros raiškos formoms, išaugusiu dėmesiu netradicinėms poilsio ir švenčių formoms.

Tautos išlikimas bei jos tęstinumas grindžiamas naujosios kartos tautinio sąmoningumo ugdymu. Jis turėtų užimti deramą vietą šalia pilietinio ugdymo. Vienas svarbiausių švietimo tikslų – ugdyti jaunosios kartos patriotizmą, skatinti tautinės ir pilietinės tapatybės suvokimą. Čia svarbus vaidmuo tenka etninės kultūros vertybių pažinimui ir puoselėjimui. Etninio ugdymo tikslas – išugdyti autentišką, savitumą turinčią asmenybę. L. Kulšytės (2000) manymu, etninė

kultūra yra svarbus ugdymo tikslas, ji negali būti suvaidinta, ją būtina išgyventi, susitapatinti su ja, kaip neatskiriama savitumo raiška. I.Čepienės (1997) manymu, mokinius reikia sudominti gimtojo krašto praeitimi, jo kultūros vertybėmis ir skatinti jas puoselėti. Susipažindami su Lietuvos istorija ir tradicine kultūra ugdote orumą, patriotizmą, stiprinate mokinių natūralų ryšį su gimtine, jos žmonėmis, gamta, vystote doros, gėrio, grožio pajautą.

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę daug permainų įvyko visuomenės gyvenime. I. Čepienės (2008) teigimu, globalizacija skatina vartotojiškos visuomenės ir pasaulio kultūros raidą, formuoja kosmopolitišką požiūrį į tautiškumą. Šios idėjos dažniausiai veikia tą jaunosios kartos dalį, kuriai dėl įvairių priežasčių šeima ir mokykla nepakankamai ugdo tautinį sąmoningumą, pagarbą tėvynei, patriotizmą, per menkai supažindina su tautos bendrosios kultūros vertybėmis ir skatina jų tęstinumą. Plinta tautinis nihilizmas tarp individų, nežinančių ir nevertinančių savo tautos istorinio palikimo, papročių, nesididžiuojančių savo krašto kultūra. Nemaža dalis prarado tautinį sąmoningumą, šaipomasi iš patriotinių jausmų, ne kiekvienas sugeba paaiškinti ką reiškia būti patriotu ir mylėti savo tėvynę. Jaunimui peršama pasaulio piliečio idėja. Jos šalininkai skelbia integravimosi į Europos Sąjungą ideologinę programą, teigiančią, jog ateityje valstybę sudarys neturintys tautybės piliečiai.

Norėdami išlikti, mes privalome gerbti savo gimtąją kalbą, žinoti savo tautos istorinę ir kultūrinę patirtį, didžiutis unikaliu mūsų kultūros paveldu, kurį per šimtmečius išsaugojo lietuvių tauta ir kuris iki šiol atstovauja mūsų valstybei – papročiais, tradicijomis, liaudies muzika, dainomis, šokiais. Pasak I. Čepienės (2008), etninės kultūros vertybės – tai tautai reikšmingi, paveldėti, saugomi, tęsiami ir naujai kuriami dvasinės ir materialinės kultūros dalykai. Dalis jų vadinami paveldu, kiti – gyvąja tradicija. Kultūros paveldą galima priskirti prie tų etninės kultūros reiškinių, kuriuos reikia saugoti, tyrinėti ir vertinti kaip mūsų tautos kultūrinės patirties liudijimą.

I. Čepienė (2008) nurodo, jog visuomenei naudingos vertybinės orientacijos grindžiamos bendrosios kultūros ir etninėmis vertybėmis. Tai dorinės normos, teisingumo, gėrio, grožio ir kiti poreikiai. Jų ugdymas labai svarus, nes tai lemia asmenybės elgseną konkrečiose situacijose. Vertybinės nuostatos, diegiamos švietimo įstaigose, turėtų apdėti jaunajai kartai suvokti, kad ji yra labai svarbi visuomenės dalis ir savo elgesiu atsako už save ir kitus. Atsakomybės suvokimas ugdo jaunimo tautinę ir pilietinę savimonę, demokratiškumą ir patriotizmą.

Kultūra veikiama naujos patirties ir aplinkinių kultūrų, gali išlikti tik tuo atveju, jei naujovės bus pasisavinamos taikantis prie savų tradicijų. Kitu atveju svetima kultūra užgoš savąją ir šios tapatumas išnyks. Panašiai situacija ir individo kultūrinio tapatumo atžvilgiu. Praradęs savo

etninę tradiciją žmogus pradeda gyventi laikydamasis svetimoms ir dažniausiai perima išorinį gyvenimo būdą, o vidus lieka neužpildytas.

Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas etnokultūrą nusako kaip visos tautos per šimtmečius sukurtą, iš kartos į kartą perduodamą ir nuolat atnaujinamą vertybių visumą, kuri padeda išlaikyti tautinį tapatumą, savimone, etnografinių regionų savitumą. Etninė kultūra yra tautos būties ir stiprybės esmė, išlikimo garantas. Dėl šios priežasties labai svarbu rūpintis gyvąja etninės kultūros tradicija.

Šiais laikais esame įpratę vertinti visa tai, kas nepaprasta, kas šiokių ar tokių būdu mus sudomina, nors meno, gerai pažiūrėję tenai nerastume. Z. Slaviūno (2007) manymu, šių dienų žmogui dažnai patinka ir tokios dainos, kuriose muzikos visai nėra, o šiuolaikinis jaunimas jau nebeįžvelgia lietuviškų dainų grožio, nebedainuoja lietuvių liaudies dainų. Tautiškoji daina nyksta, į jos vietą įsiveržia tarptautinės ar kitos melodijos. Daugiau linkstama dainuoti banalias dainas negu kilnaus ir rimto turinio liaudies melodijas. Lietuviškoji daina išstumiamą iš mūsų kasdienio gyvenimo. Nors visų esame vadinami dainingiausia pasaulyje tauta, nors vokiečiai, lenkai, rusai, prancūzai, čekai, italai ir kt. stebisi mūsų dainų gražumu, tačiau mes patys jų imame nebebranginti. Tai rodo, jog nesuprantame melodijų turinio ir dvasios (Slaviūnas, 2007).

Etninė kultūra, kaip ir tautinis tapatumas labai svarbūs veiksniai mūsų tautos išsaugojimui. Etninio ugdymo tikslas – išugdyti asmenybę, kuri puoselėtų savo šalies tradicijas bei papročius ir perduotų ateinančioms kartoms, čia labai didelis darbas tenka švietimo sistemai, kuri turėtų vaikuose skiepyti meilę tautinei kultūrai. Kiekvieno asmens tautinės priklausomybės suvokimas pradeda formotis jau vaikystėje. Vaikas savąjį tapatumą pirmiausia pradeda suvokti gimtojoje aplinkoje jį tapatindamas su šeima. Šeimoje įgyja kalbos pradmenis, sužino savo šeimos kilmę, jos tradicijas bei tautinę priklausomybę. Į mokyklą vaikas ateina su šeimoje ir gimtojoje aplinkoje įgyta patirtimi, kurią mokykla ugdydama koreguoja, gilina, plečia. Po truputį per gimtąją kalbą, istorinę patirtį, moralinį sąmoningumą, tikėjimą, per kitų tautų tautinės kultūros bei tradicijų savitumą jaunas žmogus plečia savąjį tapatumo suvokimą identifikuodamasis su tautine bendruomene, tėvyne. Ugdant mokinį susidaro prielaidų formotis jo tautinei savimonei, kuri konstruoja jo tautinį tapatumą. Prie sėkmingo tautinio tapatumo ir etninės kultūros ugdymo turėtų prisidėti ne tik bendrojo lavinimo mokyklos bet ir neformaliojo švietimo įstaigos. Muzikos mokykla – tai viena švietimo įstaigų, kuri turi kuo puikiausias sąlygas prisidėti prie sistemingo ir sėkmingo etninės kultūros ugdymo. Jei muzikos mokyklos į savo ugdymo programas įtrauktų daugiau liaudies dainų, melodijų, tikėtina, jog etnomuzika, kaip ir visa etninė kultūra būtų ir vėl sėkmingai puoselėjama bei ugdytų patriotišką ir pilietišką jaunąją kartą.

1.3. Etnomuzika – etninės kultūros dalis

Etnomuzika, etnokultūroje atstovaujanti gyvajai tradicijai, Lietuvos bendrojo muzikinio ugdymo procese taip pat įvardijama kaip svarbus ugdymo aspektas, turtingas tradicinės kultūros raiškos ir sklaidos galimybės. Etnomuzika, kaip ir etninė kultūra, šiandien jau retai perduodama tiesiogiai, iš kartos į kartą – gyvoji perdavimo tradicija jau baigia nutrūkti. Šeimos, po truputį netekdamos etnomuzikos perdavėjos funkcijos, etnomuzikinį ugdymą perkelia į mokyklas, kur šis procesas tampa sunkesnis ir problematiškesnis, nes etnomuzikinis ugdymas netenka natūralios terpės, kurioje vykdavo savaime. Tačiau, nederėtų pamiršti, jog tai idealios sąlygos, kurių metu galėtų būti perduodamas etnomuzikinis, etnokultūrinis paveldas. Vertėtų pasidžiaugti, jog mokykla yra pagrindinė terpė, kurioje mokiniai gauna didžiąją dalį žinių apie etnokultūrą bei etninę muziką. M. Baltrėnienės (2004) atlikti tyrimai rodo, jog net 57,8% proc. apklaustųjų VI – XII klasių Lietuvos mokinių, mokyklą (muzikos mokytoją) nurodo kaip pagrindinį etnomuzikos žinių gavimo šaltinį, tuo tarpu tėvus, kaip etnomuzikinių žinių gavimo šaltinį nurodo tik 3,2 % respondentų. Derėtų pasidžiaugti jog švietimo įstaigos daro nemenką poveikį mokinių etnokultūrinių kompetencijų ir žinių puoselėjimui. Tuo pačiu mokytojams tenka didžiulė atsakomybė mokinius sudominti krašto kultūra, papročiai, tradicijomis bei muzika.

Mokykla kuo puikiau atskleidžia moksleivių santykį su etnomuzika, bei daugeliu kitų reiškinių. Šį santykį galbūt būtų galima įvardinti kaip gana konfliktišką. Moksleiviai gyvena sparčiai tobulėjančių technologijų pasaulyje, ankstesnių kartų patirtis, nebelaikoma vertybe, nes juos supanti vis kintanti aplinka naujų poreikių bei vertybių formavimasi. Natūralu, jog pasitaiko ugdymo turinio ir ugdytinių poreikių neatitikimo atvejų: tai, kas ugdymo procese deklaruojama kaip vertybė, ugdytinių aplinkoje gali būti traktuojama kaip nereikšmingas bei atgyvenęs reiškinys. Etnomuzika taip pat ne išimtis, ji išgyveną ganėtinai problemišką periodą, kadangi susiduriama su moksleivių nenoru pažinti, perimti bei puoselėti šį žanrą. R. Stoškuvienės (2010) teigimu, ryškėja neigiamos moksleivių nuostatos etnomuzikos atžvilgiu, silpnėja etnomuzikos poreikis, gilėja pedagogų, ugdymo procese pateikiančių etnomuziką, kaip vertybę, ir ugdytinių, nesuvokiančių jos vertės, nesuskalbėjimas.

Neigiamą moksleivių nuostatą etnomuzikos atžvilgiu sąlyginai būtų galima aiškinti tuo, jog dauguma etnokultūros elementų – papročių, apeigų, dainų, švenčių – be aiškinimo ir interpretacijos šiandien jau sunkiai suprantamos. Folkloras buvo neatsiejama tradicinės gyvenamosios dalis, kurioje atsispindėjo svarbiausių kasdieninio gyvenimo ritualų ir ciklų tvarka, grožis – tradicinis folkloras natūraliu būdu atsirasdavo iš bendruomeninio gyvenimo patirties.

Šiandien, kai praktiškai neliko tradicinės etnomuzikos raiškos terpės, situacija krypta neigiama linkme – moksleiviai susiduria su muzika, kuri tarsi yra sava, tačiau sunkiai paaiškinama ar interpretuojama. (Stoškuvienė, 2010). Dauguma lietuvių liaudies dainų tekstų turi net keletą prasmų, o pasikeitus gyvenimo sąlygoms, kai kurios prasmės tampa sunkiai suprantamos tiek moksleiviams, tiek ir patiems pedagogams.

Nenoras dainuoti lietuvių liaudies dainas dažnai vertinamas kaip globalizacijos padarinys. M. Baltrėnienės (2004) vykdytos etnomuzikos poveikio paauglių tautinei orientacijai apklausos metu nustatyta, jog net 94,1proc. moksleivių mieliau renkasi populiariąją muziką, o pusė apklaustųjų liaudies dainas laiko atgyvena. XXI a. muzikinėje kultūroje populiariosios muzikos dominavimas akivaizdus. Didžioji dalis visuomenės, o ypač jaunimas, mieliau renkasi tą muziką, kuri padeda atsipalaiduoti, nereikalauja specialaus pasiruošimo, neužkrauna didelių kūrinio suvokimo pastangų ir kt. šiandieninė populiariosios muzikos apraiškų gausa ir naujų raiškų formavimasis šiam muzikos stiliui lyderio poziciją. Labai retai tenka televizijoje ar radijo laidų metu išgirsti liaudies melodijų, nors etninės kultūros, o tuo pačiu ir etnomuzikos svarba akcentuojama daugelio autorių tyrimuose bei moksliniuose darbuose.

E. Balčytis (2004) straipsnyje „Etnomuzika muzikinio ugdymo sistemoje“ atskleidžia, jog ilgus amžius etninė muzika – lietuvių liaudies dainos, giesmės, žaidimai, rateliai, instrumentinė muzika – buvo pagrindinė lietuvių muzikinės raiškos forma. Kuriantis miestams, jų kultūrai, įsitvirtinant krikščionybei, atsirado ir pradėjo vystytis profesionalioji bažnytinė ir pasaulietinė muzika. Tačiau kaime etnomuzika ir toliau liko pagrindine žmonių muzikinės ir estetiškos raiškos forma. Žmonėms, vėliau pradėjusiems keltis į miestus, etninė muzika neteko natūralių gyvavimo sąlygų, jos vaidmuo menkėjo, palaiptai pradėjo silpti ir jos poveikis kasdieniam žmonių gyvenimui. Etninės muzikos savybes bei tradicijas ėmė saugoti etnografiniai, folkloriniai ansambliai, pavieniai liaudies muzikantai, liaudiškos muzikos kapelos. Tačiau šios formos neapėmė visos visuomenės, nebeteko natūralaus žmogaus ryšio su kasdiene žmogaus būtimi ir pasuko labiau koncertine, sceninių pasirodymų kryptimi. Bėgant laikui ir šios formos praranda senosioms liaudies dainoms būdingą lyrinį, dvasinį pradą ir tampa pramogų bei pasilinksminimų priemone su „pigiomis kosmopolitinių intonacijų melodijomis ir pseudoliaudiškais, itin dažnai vulgarokais tekstais“ (Balčytis, 2004).

Vis labiau auganti globalizacija – iššūkis šiandienos tautinei savimonei. Stoškuvienės (2004) teigimu, etnokultūra, kaip vienas nacionalinių elementų, taip pat yra veikiamą šių procesų. Norint sukurti fundamentalius pagrindus etninei kultūrai apsaugoti ir puoselėti, būtinas gyvas šios kultūros propagavimas ir nuolatinis atnaujinimas.

E. Balčyčio (2004) teigimu, etnomuzika mūsų tautos gyvenime turi ne tik pramoginę paskirtį, jis mums ypatingai svarbi kaip tobula, išsiskirianti savo paprastumu žmogaus dvasinės ir meninės raiškos priemonė, kuri nepraranda reikšmės bet kurioje epochoje, bet kuriomis gyvenimo sąlygomis ir aplinkybėmis. Autoriaus teigimu, mes neturime geresnio pakaitalo žmogaus, o ypatingai vaikystės ir jaunystės metais, muzikiniam – estetiniam ugdymui.

Lietuvių liaudies muzika, daugiausia dainos, per šimtmečius susiklostė į pačias paprasčiausias, lengvai išmokstamas formas. Dažna lietuvių liaudies daina, kartais gana elementariai atliekama, susidedanti iš kelių tonų, turi stiprią emocinę ir dvasinę apkrovą, kuri nėra nė kiek menkesnė už stambius autorinius kūrinius. Dėl šios priežasties, lietuvių liaudies muzika, intonacijos yra tinkamiausios vaikų muzikiniam ugdymui. Būtent etnomuzika, jos tobula ir nesudėtinga intonacinė sandara, tiesiausias ir greičiausias kelias ne tik vaikų muzikinei klausai, muzikos suvokimo, dainavimo ir muzikavimo įgūdžiams, bet ir bendrosioms žmogaus dvasinėms nuostatoms, tautinei savimonei ugdyti (Balčytis, 2004).

Etnomuzika – neatskiriama etninės kultūros dalis. Deja, tenka susidurti su vis didėjančiais globalizacijos procesais, kurie pamažu išstumia etnomuzika iš kasdieninio gyvenimo. Didelę žalą etnomuzikos nykimui daro ne tik natūralios etnomuzikos raiškos terpės nykimas, bet ir mažėjantis visuomenės domėjimasis etnine kultūra. Nepaisant susidariusių sunkumų, nederėtų užmiršti liaudies dainų bei melodijų, juolab, kad tautinis tapatumas, etninės kultūros sklaida, bei muzikinis ugdymas yra svarbūs edukologinės veiklos aspektai, kurie lemia sėkmingą ugdymo procesą. Vienas etninės kultūros nykimo aspektų – vis didėjanti globalizacijos įtaka jaunimo pasaulėžiūrai.

1.4. Tautinis tapatumas ir etninė kultūra globalizacijos kontekste

Pastaruoju metu į Lietuvą gausiai plūsta kitų šalių muzikinė kultūra, kuri užgožia mūsų etnokultūrinį paveldą. Lietuviškos tradicijos ir liaudies muzika vis dažniau patenka į naują kultūrinę aplinką, keičiasi jų prasmė, skambėjimas, intonacija ir atlikimo manieros. R. Stoškuvienės (2004) teigimu, pedagogams tenka didelė atsakomybė nusimanyti ir vaikams paaiškinti apie etninę kultūrą ir jos situaciją, padėti mokiniams įžvelgti naujovių pozityvumą ir negatyvumą, atskleisti kultūrinę, mokslinę ir techninę bendruomenės patirtį.

Tautiškumas yra pastovus, savitas ir ilgaamžis reiškinys, vertinamas kaip kultūrinė visuma ir yra bendruomenės kultūrinis raidos pamatas. Jis nuolat kuriamas, ugdomas ir įtvirtinamas. Šiuo metu lietuvių tautinio tapatumo kūrimąsi lemia globalizacija, desovietizacija ir eurointegracija. Tautinės tapatybės pripažinimas yra sąmoningas ir laisvas kiekvieno asmens apsisprendimas save

priskirti tautos kultūrinei terpei. Atskirų tautų raidos skirtingumas atskleidžia nevienareikšmį tautinės tapatybės supratimą. Keičiasi ir etninės kultūros suvokimas, kuris netik padeda išlaikyti tautinę tapatybę, bet ir tuo pačiu suteikia jai naujų galimybių pasireikšti kitų tautų bendrijoje. Todėl pasaulyje vis labiau įsigalint globalizacijai, tauta ir tapatybė tampa naujų apmąstymų, diskusijų ir net priešingų hipotezių sankirtos tašku (Aramavičiūtė, 2005).

V. Aramavičiūtė (2005) nurodo, jog šių laikų globalizacijos procesai verčia keistis pačius žmones, bendruomenes ir organizacijas. Tačiau globalizacija yra daugialypis būvis, susijęs su sudėtingo susisaistymo idėja. Šis procesas per sparčiai besiplėtojančius ir tankėjančius tarpusavio ryšių ir priklausomybių tinklus atitinkamai veikia žmogaus gyvenimą: stiprina žmogaus ryšius su pasauliu kaip ir su visuma, bei silpnina su savomis bendruomenėmis. Ši globalumo priešprieša ir lokalumo priešprieša leidžia globalizaciją vertinti kaip teigiamą fenomeną, kuris atveria naujas politinio, ekonominio bei kultūrinio bendravimo perspektyvas, bet tuo pačiu ir kaip neigiamą reiškinį, kuris gali susilpninti ir sunaikinti bendruomenių, individų bei kultūrų tapatybę.

Dėl sparčiai vykstančios kaitos ir būtinumo taikytis prie pokyčių, dažnai atsiduriama nuolatinės įtampos, netikrumo, rizikos bei grėsmės situacijose, kurios neigiamai veikia žmonių tapatumo jauseną, santykiu ir vertybes. V. Aramavičiūtės (2005) teigimu, intensyvėjant globalizacijos procesams, dabartinėje visuomenėje plinta kultūrų įvairovės sintezė, kuri skatina individą atsiverti tam, kas svetima ir nepažįstama. Autorė teigia, kad labai svarbu nepriimti vienos kurios nors tradicijos įtakos, bet išsaugoti savo etnokultūrinį, tautinį tapatumą. Sutrikus etninės kultūros tapatumui, sunkėja ar net tampa neįmanomas kitų kultūrų adekvatus pažinimas, o su juo ir kiekvieno žmogaus, tautos bei valstybės lygiavertis išlikimas ir egzistavimas konkrečioje multikultūrinėje erdvėje.

Neabejotina, kad ES susikūrimas paspartino globalizaciją, o tuo pačiu išryškino ir procesus, kurie turi didelį poveikį tautų gyvenimui ir yra vertinami nevienareikšmiškai. V. Pruskaus (2005) manymu, globalizacija didžiausią poveikį daro trims svarbiausiems tautinės tapatybės išsaugojimo garantams – kalbai, ekonominiam savarankiškumui ir politiniam saviveiksnumui. A. Samalavičius (2003) pastebi, jog globalizacijos procesai pastaruoju metu daro didelę įtaką įvairiausioms pasaulio kultūroms, neaplenkdama ir tų, kurios ilgą laiką stengėsi išvengti modernumo poveikio. Kad ir kaip būtų interpretuojama, globalizacija tapo neabejotina realija. Daugelis autorių, kurie nagrinėja globalizacijos problemas, pastebi, jog šalia ekonominių pokyčių pasaulyje vyksta greita socialinių ir politinių struktūrų, bei visuomenių kaita. Globalėjančioje visuomenėje mažėja nacionalinės valstybės svarba. Nacionalinės valstybės

pamažu ima prarasti savo ankstesnę autonomiją. Šis procesas rodo gresiantį valstybės sunykimą, ar bent daugumos valstybės ankstesnių funkcijų praradimą.

I. Čepienės (2008) teigimu, Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, norisi kalbėti apie atsiradusias lietuviškojo europietiško piliетinio europietiško sampratas ir aiškintis, ar europietiško idėja siejama su unifikuotos betautės vienybės perspektyva, ar priešingai – europietiškas įjungia tautiškumą kaip savo būtiną komponentą. Galima daryti prielaidą, jog dabartiniame globalėjančiame pasaulyje, tautinis tapatumas nedingo, tik jo reiškimosi formos tapo subtilesnės. Šiandieninė atskira tauta išsiskiria savo egzistavimo būdu: ji turi tokius pačius daiktus kaip ir kitos tautos, bet juos turi savaip, o „savaip“ yra jos tapatybė. Dabartinėje Europoje tautos skiriasi ne turimais „daiktais“, bet jų turėjimo būdu.

UNESCO mokymo vadove pedagogams (2005) teigiama, jog laikui bėgant bendruomenė kuriai mes priklausome, kaip ir žmonės, keičiasi dėl sąveikos su aplinka, su kitomis bendruomenėmis ir kultūromis. Nors taip būdavo visada, tačiau paskutiniaisiais dešimtmečiais dėl mokslo ir technologijų revoliucijos įtakos – telekomunikacijų, masinės komunikacijos atsiradimo, modernių transporto priemonių atsiradimo šių pokyčių ritmas ir intensyvumas ypač pagreitėjo. Ne mažiau svarbi priežastis – globalizacijos procesas. Globalizacija visų pirma yra ekonominis reiškinys, tačiau ji taip pat stipriai įtakoja socialinius ir kultūrinius pokyčius. Tai iliustruoja žmonių, ypač jaunimo, polinkis rinktis tam tikrus visame pasaulyje reklamuojamus masinio vartojimo produktus: populiariąją muziką, filmus ir televizijos programas, drabužių stilių ir t.t.

Kultūros globalizacija yra aptariama keliuose UNESCO dokumentuose: kol kas tik dalinai, tačiau kultūra palaipsniui globalėja. Negalima nekreipti dėmesio į globalizacijos keliamus pavojus. Vienas rimčiausių pavojų – pamiršti kiekvienos asmenybės unikalų būdą ir taip panaikinti galimybę kiekvienai asmenybei pasirinkti ateitį ir visiškai realizuoti savo galimybes puoselėjamų tradicijų ir savitos kultūros erdvėje – lengvai pažeidžiamoje šiuolaikinės pažangos veiksmų.

Kiekvienam žmogui, gyvenančiam nūdienos kintančiame pasaulyje, taip pat ir bendruomenei tampa ypač svarbu išmokti prisitaikyti prie nuolatinės kaitos, išlaikyti tradicines vertybes. V. Aramavičiūtės (2005) manymu, globalizacijos iššūkiai kelia nemažą grėsmę asmens tautiniam tapatumui. Tautinis tapatumas atspindi žmogaus santykį su etnine kultūra, tapatinama su tauta, Tėvyne. „Pažintinį ir emocinį šio santykio aspektą itin aiškiai išreiškia asmens požiūris į savo tautą ir valstybę, taip pat ir nacionalinį saugumą, kaip į atitinkamą tautinės nuostatos atmainą, atspindinčią nacionalinį sąmoningumą“.

Globalizacijos procesai kėsina etninės, tautinės, nacionalinės bei į individualios tapatybės branduolį. Žmogus po truputį atskiriamas nuo gamtos, šeimos, protėvių kultūros paveldo. Aktyvėjant kaitai, erdvių plėtimui, ribų trynimui, darosi vis sunkiau apibrėžti ne tik asmens, bet ir tautinį tapatumą, kuris siejamas su praeitimi, kultūriniu paveldu. Kyla grėsmė, jog artėja tautinio tapatumo išnykimas.

Tauta, tapatybė bei tautiškumas yra įgimtos vertybės. Savo krašte išlaikyti tautiškumą ir jį plėsti – lengva, bet tam reikalingos sąmoningas pastangos tai išlaikyti. Tautiškumas nėra tik procesas, tai yra ir žmogaus tapatybės ženklas, vertybė, kurią būtina puoselėti. Bene didžiausią poveikį globalizacija daro etninei kultūrai. Etnokultūra užima labai svarbią vietą tautos ir tapatumo formavimosi procese. Savo tautos etninės kultūros supratimas - svarbus tautą vienijantis veiksnys. Etninė kultūra išaugusi iš tradicinio paveldo, šiandien padeda lietuviams neprarasti savo tautinio tapatumo žengiant į modernėjantį pasaulį. Tautinės savimonės ugdymas yra labai aktualus tiek kultūros įstaigų, tiek švietimo sistemos uždavinys. Šiandien kultūrinės globalizacijos reiškiniai, kurių įtaką ypatingai jaučia jaunoji karta, menkina etnokultūrinio paveldo svarbą jų pasaulėžiūroje. Tradicinės liaudies muzikos mokymas muzikos mokyklose, žinių gilinimas, tradicijų puoselėjimas, galėtų padėti mokiniams puoselėti vidinės darnos jausmą, bei saugoti tautinį ir kultūrinį tapatumą.

Vis didėjant globalizacijai tautiniam tapatumui vystytis klostosi itin nepalankios sąlygos. Šalį užplūdo globalinė masinė kultūra, su jai būdingais ritmais, paprotinių nuostatų laužymu, bei tautinio tapatumo naikinimu. Ieškant būdų kaip būtų galima užtikrinti etninės kultūros ir tautinio tapatumo tęstinumą reikėtų atsižvelgti į tai, jog etnokultūros vertybės labai teigiamai veikė jaunąją kartą visais laikais. Tai itin svarbu įsisąmoninti, puoselėjant etnokultūrą ir organizuojant jos sklaidą. Etninė kultūra – vienas kertinių akmenų, padedančių ugdyti (-is) bei reikštis tautinei savimonei, tautiniam tapatumui, leidžiančių siekti pilietiškumo formavimosi ir realizavimo. Etnokultūra šiandieniniam moderniam pasauliui tampa kultūriniu lobynu, turtingu dvasiniais dalykais – tautosaka, tautodaile, liaudies muzika. Šiame procese didelis indelis atitenka etnomuzikai, kuri atstovauja gyvąją tradiciją. Lietuvių liaudies muzika, būdama lietuvių etnokultūros dalimi yra lietuvių tautinį tapatumą atspindinti definicija. Etnomuzikinis ugdymas muzikos mokykloje turėtų dėti kertinius akmenis siekiant šio tikslo įgyvendinimo. Diegiantis tradicijas mokytojas turėtų ne tik nusimanyti apie etninę kultūrą, bet ir gebėti teikiamas žinias bei įgūdžius derinti su šiuolaikine informacija, propaguojant naujas etnomuzikos pateikimo ir populiarinimo formas.

2. ETNOMUZIKINIS UGDYMAS – NEFORMALIOJO UGDYMO DALIS

2.1. Neformaliojo muzikinio ugdymo samprata

2.1.1. Neformalusis ugdymas Lietuvos švietimo sistemoje

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) nurodoma, jog švietimas – veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. Mokyti yra prigimtinė kiekvieno žmogaus teisė. Švietimas, grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, jo pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu, demokratiniais santykiais, šalies kultūros tradicijomis. Švietimas saugo ir kuria tautos tapatybę, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą – darnų ir solidarų, valstybės – pažangų ir saugų. Savo paskirtį geriausiai atlieka tada, kai jo raida lenkia bendrąją visuomenės raidą. Jis yra prioritetiškai valstybės remiama visuomenės raidos sritis.

Švietimo tikslai: perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, Europos ir pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis, taip pat garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą, puoselėti krašto atvirumą ir dialogiškumą.

Remiantis Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metams nuostatomis, švietimas turi būti plėtojamas atsižvelgiant į Lietuvos visuomenei tenkančius naujus iššūkius ir atsiveriančias naujas galimybes. Tam būtini esminiai Lietuvos švietimo sistemos pokyčiai, kurie padėtų didinti švietimo sistemos efektyvumą, išplėsti švietimo prieinamumą, sukurti sąlygas tęstiniam, visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi, užtikrinti europinius standartus ir šiuolaikinės Lietuvos visuomenės poreikius atitinkančią švietimo kokybę. Siekiant sukurti lanksčią ir atvirą švietimo struktūrą Lietuvoje yra jungiami formalus, neformalus švietimas ir savišvieta.

Lietuvos švietimo sistema apima:

- 1) formalųjį švietimą (pradinį, pagrindinį, vidurinį ugdymą, formalųjį profesinį mokymą ir aukštojo mokslo studijas);
- 2) neformalųjį švietimą (ikimokyklinį, priešmokyklinį, kitą neformalųjį vaikų (taip pat formalųjį švietimą papildantį ugdymą) ir suaugusiųjų švietimą);
- 3) savišvietą;
- 4) švietimo pagalbą (profesinį orientavimą, švietimo informacinę, psichologinę, socialinę pedagoginę, specialiąją pedagoginę ir specialiąją pagalbą, sveikatos priežiūrą mokykloje, konsultacinę, mokytojų kvalifikacijos tobulinimo ir kitą pagalbą).

A. Ranonytės (2004) teigimu, švietimo sistema, su visu formalių ir neformalių institucijų tinklu ir žiniasklaida, laikomos svarbiausiais tautinio tapatumo formavimo(si) ir palaikymo šaltiniais antrinais socializacijos etape. Tapatumo formavimas mokyklos lygmenyje atspindi socialinio, kultūrinio ir politinio konteksto ypatumus. Švietimo sistema gali bandyti juos pertvarkyti, bet ji negali jų uždrausti, panaikinti ir nepaisyti. Žiniasklaidos, kaip dar vieno svarbaus veiksnio, kuriant ir palaikant tautinio tapatumo principus, turinys ir jo pateikimo būdai tampa labiau vartotojiškos ir masinės kultūros atspindys, kuriame tautiškumo idealai ir jų sklaida neatlaiko komercinio ir reitingų spaudimo.

Norėtusi plačiau aptarti neformaliojo ugdymo sampratą. Ugdymas – kryptinga, tikslinga, pedagogiškai valdoma veikla, kuria siekiama iš anksto užsibrėžtų ugdytinio tobulėjimo tikslų. Šiuolaikinė ugdymo samprata, pasak B. Bitino (2000), remiasi prielaida, kad individas ugdomi ir tobulėja visą gyvenimą. Galima teigti, jog bet kuriuo amžiaus tarpsniu jis yra ugdomas objektas (bei subjektas). Kiekvienas individas tuo pačiu gali būti ir ugdytinis ir ugdytojas. Šis faktas išplečia tradicinę ugdymo sampratą.

Ž. Gailius (1999) ugdymą apibrėžia kaip kryptingą poveikį žmogaus dvasinei ir fizinei plėtotei. Ugdymo tikslas – parengti žmogų visuomenės gyvenimui, gamybinei, kultūrinei veiklai, t.y. suteikti žinių, išmokyti veiklos įgūdžių ir būdų, suformuoti vertybių sistemą, kad jis galėtų kuo sėkmingiau plėtotis ir reikštis kaip asmenybė.

Ugdymas yra formalus, neformalus ir informalus. Kiekviena ugdymo forma yra labai svarbi: visos priklauso viena nuo kitos ir viena kitą papildo. Per formalųjį ugdymą įgyjami darbo įgūdžiai ir žinios. Daug asmeninių ir socialinių įgūdžių – per informaliųjį ugdymą. Gyvenimo įgūdžių įgijimas ir pažiūrų formavimas, integruotas vertybių sistemos dėka, galimas neformaliojo ugdymu. Neformalusis ugdymas geriausiai rengia žmones socialiniams pasikeitimams.

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012) teigiama, kad neformalusis vaikų švietimas – kryptinga veikla, padedanti vaikui įgyti kompetencijos, tapti sąmoninga asmenybė, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012) keliami šie uždaviniai: ugdyti ir plėtoti vaikų kompetencijas per saviraiškos poreikio tenkinimą; ugdyti pilietiškumą, tautiškumą, demokratišką požiūrį į pasaulėžiūrą, įsitikinimų ir gyvenimo būdų įvairovę. Ugdyti gebėjimą kritiškai mąstyti, rinktis ir orientuotis dinamiškoje visuomenėje.

Ž. Gailius (1999) nurodo, jog neformalus ugdymas apima valstybės švietimo registre nereglamentuotą ugdymo veiklą, kuri yra įvairaus turinio, metodų, formų ir organizatorių. Neformaliojo ugdymo turinys priklauso nuo organizatorių pasirinkimo, labai didele dalimi ir nuo

pačių dalyvių. Neformalus ugdymas turi būti svarbus formaliojo ugdymo priedas kiekvienos šalies švietimo sistemoje, nes jo veikla veikia daugumą žmonių ir, teisingai nukreipta, turi didelį potencialą greitai ir reikšmingai sąlygoti individualią bei nacionalinę plėtrą. Neformalus ugdymas yra labai svarbi papildomojo ugdymo dalis, tačiau neformalaus ugdymo santykis su formalia švietimo sistema yra nepakankamai apibrėžtas. Jaunimo neformalaus ugdymo būtinumas yra akivaizdus. Kadangi formali švietimo sistema viena negali įgyvendinti tikslų, jai keliamų Lietuvos vidurinio ugdymo etninės kultūros bendrojoje programoje (2012) ar Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012), todėl labai svarbus tampa neformalusis ugdymas.

Papildomas ugdymas, neformalusis švietimas yra orientuotas į vaiką, jaunuolį, jo poreikius ir gebėjimus. V. Daunoravičienė (2009) teigia, jog augant vaikui, silpnėja šeimos ir didėja bendraamžių įtaka. Tiek mokslininkai, tiek praktikai vieningai pripažįsta šio laikotarpio bendravimo reikšmę, grupės reikšmę bręstančiam individui. Svarbu suvokti, kad kai pats vaikas aktyviai įsitraukia į kūrybinę veiklą, didėja jo užimtumas. Lietuvos švietimo reformos gairėse rašoma, kad papildomas ugdymas – nenutrūkstamo ugdymo dalis, skirta vaikų ir suaugusiųjų intelektiniams, techniniams, meniniams, socialiniams ir kitiems gebėjimams ugdyti. Šiuolaikinėje visuomenėje itin svarbu kompetencijos, padedančios puoselėti laisvą ir kūrybišką mąstymą, veiklumą bei savarankiškumą, padedančios jaunam žmogui kūrybiškai panaudoti turimas žinias ir gebėjimus bei rasti savo vietą gyvenime. Galima teigti, kad muzikos mokykla gali ir turi būti atvira socialinė sistema, kuri sąveikauja su aplinka, daro įtaką bendruomenės raidai. Vadinasi, būtent mokykla ir turi padėti asmenybei tobulėti.

2.1.2. Muzikos mokykla – neformaliojo muzikinio ugdymo dalis

Pasaulio literatūroje galima rasti įvairių samprotavimų apie muzikos sampratą. Pripažinta, kad muzika – tobiliausias pasaulio harmonijos atspindys. Ji sukelia žmogui gilius emocinius išgyvenimus, taip pat daro didelį poveikį asmenybės formavimuisi – jo dvasinių, pilietinių, dorovinių galių tobulėjimui. E. Balčyčio (2002) teigimu, gyvenimo be muzikos, bei dainos, neįmanoma įsivaizduoti. Vaikas ar jaunuolis, užsiimantis kūryba, saviraiška, nuolat tobulėjantis, savo pasiekimais, dalyvavimu, atsiskaitantis visuomenei, yra pagrindinis papildomo ugdymo institucijos kokybės rodiklis ir visos veiklos siekiamas rezultatas (Daugėlienė 2001).

Jonaitienė A. ir H. Volodka (2001) papildomąjį ugdymą dabartinėje pedagogikoje aiškina kaip permanentinio ugdymo dalį, skirtą vaikų ir paauglių intelektinių, techninių, meninių, socialinių ir kitų gebėjimų ugdymui. Šiuolaikinei mokyklai siekiant ugdymo tikslų, nepakanka

vien pamokų, kad būtų atskleisto vaiko prigimtyje glūdinčios kūrybinės galios. Dabartiniuose švietimo dokumentuose pabrėžiama, jog būtina plėtoti ir tobulinti papildomojo ugdymo sistemą, o ypač – neformalųjį ugdymą. Tinkamas papildomo ugdymo organizavimas bei papildomo ugdymo veiklos formų įvairovė padeda ugdyti mokinių išradingumą, kūrybiškumą, savarankiškumą, skatina mokinius lavinti praktinius įgūdžius ir mokėjimus. Papildomas ugdymas ypatingai svarbus pradinėse klasėse, nes šio amžiaus tarpsnio mokiniai ypatingai noriai lanko įvairiausias būrelius, kuriuose neformalioje aplinkoje atlieka įvairiausias teorines ir praktines užduotis, tenkina savo interesus ir bendravimo poreikius, ugdomi tautinę ir kultūrinę savimonę.

Šiandieninėje visuomenėje dažnai susiduriama su mokinių abejingumu ir pasyvumu. Dėl šios priežasties įtraukti moksleivius į neformalųjį ugdymą gana sudėtinga. Norisi tikėti, kad būtent muzikinis ugdymas galėtų prisidėti prie tinkamo asmenybės formavimo. J. Kievišo (2008) teigimu, ugdymas nėra pilnutinis, jei jis neišvysto žmogaus kaip tautinio individo. Tai žymi sociokultūrinį ugdymo pobūdį. Ugdymas įtvirtina individualios kultūros pagrindus, dvasines vertybes. Be ugdymo neįmanomas muzikinės kultūros egzistavimas. Be muzikinės kultūros pažinimo asmenybės ugdymas lieka skurdus. Dėl šios priežasties muzikinis ugdymas yra labai svarbus kiekvienos tautos kultūros raidos veiksnys, bei tradicijų išsaugojimo ir tęstinumo sąlyga.

Z. Rinkevičius (2005) kalbėdamas apie muzikinio ugdymo sampratą remiasi bendrapedagogine ugdymo samprata. Ugdymas – asmenybę tobulinantis žmonių bendravimas sąveikaujant su aplinka kultūros vertybių pagrindu. Ugdant turtinamas žmogaus socialinis komponentas – jo dvasinio pasaulio sfera. Kadangi ugdymas yra socialinė ir dvasinė žmogaus būties funkcija, esminiu požymiu laikytinas bendravimas su žmogaus, žmonijos, būties esybėmis, jų materialinės ir dvasinės veiklos produktais. Autorius teigia, jog tapatinti muzikinį ugdymą su muzikiniu auklėjimu nėra teisinga. Mokslininkas nurodo, jog muzikinis ugdymas yra ugdytojo ir ugdytinio bendravimas muzikos meno vertybių, muzikos kalbos suvokimo pagrindu siekiant, kad ugdytiniai susiformuotų vertybines nuostatas, įsisavintų meninius dvasinius turtus ir išsiugdytų kūrybinės muzikinės raiškos bei interpretavimo gebėjimus.

N. Pipikaitės (1998) manymu, siekiant geresnių švietimo rezultatų ir geresnių muzikos švietimo rezultatų, svarbu didesnę dėmesį skirti muzikinio ugdymo nagrinėjimui. Muzikinio ugdymo tikslas yra muzikinė kultūra. Muzikinė kultūra atspindi platų vertybių spektrą: nuo vaiko įgalumo elementariai judėti pagal muziką iki estetinės ir dvasinės kontempliacijos, nuo jutiminių sugebėjimų, įgūdžių, žinių iki meno, socialinio gyvenimo ir būties esmių apmąstymų.

Muzikinis ugdymas, kaip ir bendrasis yra kryptingas poveikis žmogaus dvasinei ir fizinei plėtotei, kurio tikslas parengti jį visuomenės gyvenimui, kultūrinei veiklai, t.y. suteikti žinių,

išmokyti veiklos įgūdžių ir būdų, suformuoti vertybių sistemą, kad jis galėtų kuo sėkmingiau reikštis kaip asmenybė. Rinkevičiaus (2005) manymu, muzikos pedagogikos dėmesio centre visada yra ugdytinis. Jis yra muzikinio ugdymo objektas ir subjektas. Ugdytinis tai visų amžiaus tarpsnių, visų socialinių statusų žmogus. Nuo išorinės ir vidinės patirties, užfiksuotos jausmų pasaulyje, pasąmonėje sąmonėje, atmintyje priklauso vertingumas, jos saviraiška. Ugdytojo uždavinys – padėti ugdytiniui kurti, vairuoti savo asmenybę, jos biografiją, nes tai garantuoja prasmingą žmogaus vystymąsi.

Šiandien muzikinis ugdymas suprantamas kaip viena iš jauno žmogaus visapusio ugdymo grandžių. Muzikinis ugdymas veikia moksleivių dvasines, emocines ir intelektines galais. Tačiau keičiantis visuomenei, keičiasi ir ugdymas. Taip atsiranda įvairūs meninio ugdymo variantai. Meninis ugdymas švietimo institucijose yra savitas tuo, kad jis skirtas studijuoti konkrečias meno šakas – muziką, dailę, šokį. Visa tai – neformalusis ugdymas – savita terpė augti asmens kultūrai. Tai rodo, kad neformalusis muzikinis ugdymas turėtų būti vertinamas ir asmenybės brandos ir institucijos paskirties požiūriu.

Galima tvirtinti, kad muzikos mokykla kaip institucija Lietuvoje yra atvira miesto bendruomenei organizacija. Jos misija – vienyti bendruomenę ir, remiantis asmenybės ugdymo humanistine koncepcija, aktyviai telkianti profesionalus, ugdanti jaunąją kartą. Akcentuojama profesionalaus darbo, profesinio orientavimo ir bendruomenės estetinio auklėjimo muzikos mokyklose kryptis.

Daunoravičienės (2009) teigimu, tiek lietuvių, tiek užsienio šalių tyrinėtojai atviros mokyklos sampratą aiškina taip: mokykla atlieka daug funkcijų, yra atviras langas į gyvenimą, pasaulį, kultūrą, socialinę tikrovę. Mokykla atvira ir kaip materialinis objektas: ji atlieka svarbų aukštosios kultūros sklaidos, kokybiškais parametrais ženklinto laisvalaikio centro funkcijas.

Galima teigti, kad muzikos mokyklos Lietuvoje dažniausiai savo bendruomenę kurianti ir perspektyviai makro - bendruomenėje veikianti organizacija. Visiems bendruomenės nariams, nepriklausomai nuo amžiaus mokiniams padeda atverti savastį, ugdyti kūrybingumą, skatina bendrauti vaikams su tėvais, ugdyti ne tik jų kūrybingumą, bet ir dorines savybes, bendruomeninį jausmą, estetinį skonį, vertybinį mąstymą, darbštumą, pagarbą žmogui, meilę menui, platesnį požiūrį į pasaulio kultūros erdvę. Neformalaus muzikinio ugdymo struktūra sudaro palankią terpę atsiskleisti moksleiviams kaip asmenybėms, ugdyti jų kūrybiškumą, tobulėti dvasiškai.

2.2. Muzikos mokyklos veiklos organizavimo specifika

2.2.1. Neformalaus muzikinio ugdymo struktūra

2002 metais patvirtinti muzikos mokyklų programiniai reikalavimai, kurie yra grindžiami Lietuvos respublikos Švietimo įstatymu, bei kitais norminiais teisės aktais (Muzikos mokyklų programiniai reikalavimai, 2002). Šie reikalavimai apibrėžia valstybinius muzikinio ugdymo kriterijus. Programiniai reikalavimai sudaro sąlygas tenkinti moksleivių saviraiškos, kūrybiškumo gabumų atskleidimo poreikius. Taip pat laiduoja meninio ugdymo tęstinumą meno profilio įstaigose. Siekiant reprezentuoti regiono kultūrinį gyvenimą, programiniai reikalavimai numato galimybę mokykloje turėti mokomuosius kolektyvus, vykdyti neformalaus švietimo ir meninio ugdymo programas bei projektus. Pateikti reikalavimai laiduoja šalyje veikiančių muzikos mokyklų tinklo vienovę. Sudaromos sąlygos pasirinkti, modeliuoti ir keisti muzikavimo sritį.

Muzikos mokyklų programiniuose reikalavimuose (2002) nurodoma, jog muzikos mokykla yra specializuota įstaiga, kuri vykdo muzikinio ugdymo programas, suteikia galimybę įgyti kompetencijų, bei užtikrina ugdymo kokybę. Meno mokykla – muzikos mokykla, kuri vykdo kitų menų kryptingo ugdymo programas (dailės, teatro, choreografijos ir kt.) Muzikinio ugdymo procesas muzikos mokykloje remiasi kompleksiško ir koncentriško principais.

Pagrindinėmis muzikos mokyklos programomis laikomos Švietimo ir mokslo ministerijos rekomenduojamos pradinio ir pagrindinio muzikavimo programos. Kitas programą mokykla gali siūlyti, atsižvelgdama į ugdytinių poreikius, brandą ir gebėjimus (Muzikos mokyklų programiniai reikalavimai, 2002).

Pedagogai rengia atskirtų muzikos dalykų ir instrumentų bendras arba individualias programas. Pagal Švietimo ir mokslo ministerijos rekomenduojamus ugdymo planus, mokyklos rengia atitinkamų muzikos instrumentų (skyrių) ugdymo planus. Muzikinis ugdymas vyksta neišskiriant mokymosi lygių.

Muzikos mokyklose moksleivių meninę raišką užtikrina šie muzikinio ugdymo dalykai: muzikos instrumentas arba dainavimas, solfedis, muzikos istorija, muzikinio rašto bei kultūros pažinimas, antro muzikos instrumento mokymasis, chorai, ansambliai, orkestrai. Dažniausiai muzikos (meno) mokyklose veikia šie skyriai: styginių instrumentų, akordeono, pučiamųjų instrumentų, dainavimo, muzikos teorijos, choreografijos, teatrinio meno ir dailės, liaudies instrumentų skyriai. Šiuose skyriuose vaikai mokomi pasirinktų dalykų. Pamokų metu muzikos mokyklų auklėtiniai turi galimybę susipažinti su instrumento (dainavimo) technika, meninėmis

išraiškos priemonėmis. Taip pat plėtoja muzikos suvokimą, gilina muzikavimo įgūdžius, lavina muzikinę klausą.

Programiniuose reikalavimuose nurodoma, jog rinkdamiesi antrąjį muzikos instrumentą, moksleiviai, atsižvelgiant į regiono meninio ugdymo tradicijas ir bendruomenės poreikius gali rinktis ir lietuvių liaudies instrumentus: armoniką, tradicines kankles, lumzdelį, bandoniją daudytę, ragus, dūdmaišius, skudučius ir kt. (Muzikos mokyklų programiniai reikalavimai, 2002).

V. Daunoravičienės (2009) teigimu, muzikos mokykla yra ugdomoji bendruomenė, kurios nariai yra susieti bendrais tikslais, darbu, mokyklos tvarkos normomis ir išgyvenimais. Tai specifiskai organizuota bendruomenė, su socialine aplinka susijęs jaunosios kartos visapusiško mokymo, ugdymo, auklėjimo ir lavinimo veiksnys. Muzikos mokykla ir jos bendruomenė yra kaip tik ta bendruomenė, kuri gali aktyviai veikti vietos bendruomenėje bei sudaryti palankias sąlygas atsiskleisti kūrėjo asmenybei ir daryti įtaką bendruomeninei sąmonei. Mokyklos bendruomenę sudaro mokytojai, mokiniai, tėvai ir kiti asmenys, susiję su mokykla pozityviais ryšiais – visi, kuriems rūpi, kad mokiniams mokykloje būtų gera ir saugu, bei, kad ugdymo procesas būtų rezultatyvus.

Apibendrinant galima teigti, jog muzikos mokyklos, kaip neformaliojo ugdymo dalis, sudaro palankią terpę atsiskleisti mokinių talentams. Mokyklos bendruomenėje sudarytos sąlygos visapusiškam asmenybės ugdymui. Mokiniai turi galimybę tobulinti savo kūrybines ir dvasines galias. Muzikavimas turtina jausmų pasaulį, ugdo dora asmenybę, gebančią atskleisti savo jausmų pasaulį, kryptingai formuoja mokinių muzikinę kultūrą.

2.2.2. Neformalaus muzikinio ugdymo principai

Lietuvoje muzikiniam ugdymui skiriama daug dėmesio: E. Balčytis – sujungė kelias muzikinės veiklos rūšis ir sukūrė kompleksinio muzikinio ugdymo sistemą. Fenomenologiniu ir realistiniu aspektu muzikinį ugdymą, kaip dvasingumo brandinimo procesą apžvelgia Z. Rinkevičius. Muzikos pažinimo ir suvokimo klausimus nagrinėja A. Piličiauskas. A. Katinienė yra Lietuvos švietimo ikimokyklinio ugdymo reformos pradininkė, kuri sukūrė ikimokyklinio amžiaus vaikų muzikinio auklėjimo ir lavinimo metodiką. Šių pedagogų, knygų autorių ir daugelio kitų mokslininkų įdirbis rodo, jog muzikinis ugdymas ir jo reikšmė jaunajai kartai yra be galo svarbus. Šių autorių darbai parodo, kad muzikinis ugdymas turi galias šaknis formaliajame ugdyme. Tačiau norėtusi pastebėti, jog ir neformalusis ugdymas padeda kuo puikiau atsiskleisti muzikiniam

ugdymui, juolab, kad moksleiviai turi pasirinkimą, kokius užsiėmimus jie norėtų lankyti ir tai daro laisva valia.

Dapkienė (2002) įsitikinusi, jog tinkamas neformalaus ugdymo organizavimas – įdomi veikla po pamokų, kuri atitraukia moksleivius nuo tuščio, beprasmiško laiko leidimo, o su juo ir nuo žalingų įpročių, nusikalstamumo. Taip pat sudaro sąlygas per meninę, techninę, sportinę ar kitokią veiklą realizuoti saviraiškos ir bendravimo poreikį, ugdyti tautinę bei kultūrinę savimone.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (2011) straipsnyje „Kitas neformalusis vaikų švietimas“ nurodoma, jog: 1. Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais; formalųjį švietimą papildančio ugdymo paskirtis – pagal ilgalaikes programas sistemiškai plėsti tam tikros srities žinias, stiprinti gebėjimus ir įgūdžius ir suteikti asmeniui papildomas dalykines kompetencijas. 2. Neformaliojo vaikų švietimo programas vykdo neformaliojo vaikų švietimo ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai. Neformaliajam vaikų švietimui priskiriamas taip pat ir formalųjį švietimą papildantis ugdymas, kurį vykdo muzikos, dailės, kitos menų ir sporto mokyklos. Bendruosius iš valstybės ar savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijus nustato švietimo ir mokslo ministras.

Daunoravičienė (2009) nurodo, jog neformalus muzikinis (meninis) ugdymas turi didelę reikšmę ir sudaro didesnes galimybes vaikų dvasiniam, doroviniam ir meniniam auklėjimui bei turi didesnės įtakos vertybinių nuostatų formavimuisi.

Neformalus muzikinis ugdymas tiek vaikams, tiek ir tėvams yra patrauklesnis, nei tokia veikla mokykloje, nes neformaliojo švietimo įstaigoje tai geriau, kūrybiškiau organizuota. Čia siūloma veiklos įvairovė suteikia galimybę pasireikšti įvairiapusiams ugdytinių gebėjimams. Neformalusis muzikinis (meninis) ugdymas turi didesnę reikšmę, daro stipresnę įtaką vaikų dvasiniam, doroviniam ir meniniam auklėjimui, vertybinių nuostatų formavimuisi nei muzikinė veikla bendrojo lavinimo mokykloje.

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012) išskiriami šie pasirenkamojo vaikų ugdymo principai:

1. Savanoriškumo – vaikai laisvai renkasi švietimo teikėją ir jo siūlomas veiklas.
2. Prieinamumo – veiklos ir metodai yra prieinami visiems vaikams pagal amžių, išsilavinimą, turimą patirtį nepriklausomai nuo jų socialinės padėties.
3. Individualizavimo – ugdymas individualizuojamas atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes, poreikius ir pasiekimus.

4. Aktualumo – veiklos, skirtos socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti.
5. Demokratiškumo – mokytojai, tėvai ir vaikai yra aktyvūs ugdymo(si) proceso kūrėjai, kartu nustato ugdymosi poreikius.
6. Patirties – ugdymas grindžiamas patyrimu ir jo refleksija.
7. Ugdymosi grupėje – mokomasi spręsti tarpasmeninius santykius, priimti bendrus sprendimus, dalytis darbais ir atsakomybėmis.
8. Pozityvumo – ugdymosi procese kuriamos teigiamos emocijos, sudaromos sąlygos geria vaiko savijautai.

Rinkevičiaus (1998) teigimu, visų amžiaus tarpsnių ugdytiniai, nepriklausomai nuo sensitivity amžiaus, nuo individualių skirtumų, pasižymi bendra, esmine imlumo muzikai savybe: jie jautrūs muzikai, imlūs jos emociniam, estetiniam ir dvasiniam turiniui. Šiuo laikotarpiu labai svarbu priminti mokiniams apie jų šaknis, tautos tradicijas, papročius, muziką. Čia svarbus vaidmuo atitenka etninei kultūrai.

Vidurinio ugdymo etninės kultūros bendrojoje programoje (2012) teigiama, jog etninės kultūros integravimo uždaviniai įgyvendinami ne tik per formalųjį, bet ir per neformalųjį švietimą. Etninės kultūros pažinimas, jos raiškos gebėjimai bei įgūdžiai įgyjami per įvairią mokinių kultūrinę saviraišką: folkloro ansamblių, būrelių, klubų ir kitų kolektyvų veiklą, etnokultūrinės raiškos gebėjimų tobulinimą neformaliojo švietimo mokykloje, švenčių rengimo praktiką, dalyvavimą seminaruose, etninės kultūros stovyklose, renkant tautosakas ar kitą kraštotyrinę medžiagą. Vadovaujantis aktyvaus ugdymo(si) metodais, sudaromos įvairios individualios, grupinės ar klasės užduotys bei projektai: pažintinės ekskursijos, susitikimai su liaudies meistrais, dainininkais, tautodailininkais, šeimų vakaronės, tradiciniai mokyklos renginiai, kalendorinės šventės, kraštotyrinė veikla, kultūros paminklų tvarkymo talkos ir kita. Taip ugdomi mokinių savarankiškos veiklos bei grupinio bendradarbiavimo gebėjimai.

Žmogus turi savo įpročius, šeima savo papročius, o tauta savo tradicijas. Tradicija – istoriškai susidariusių ir žmonių bendrijose įsitvirtinusių kultūros formų perdavimo iš kartos į kartą procesas. Tradicijos laiduoja kultūros perimamumą ir išliekamumą. Liaudies papročiai ir tradicijos – tai kultūros atmintis, kuri nuo pat gimimo turi lydėti žmogų. Tradicijos ne tik šventė, bet ir kasdienybė. Atgaivinti tradicijas – tai ne tik prisiminti jas, bet ir parodyti jų prasmę: atskleisti ir puoselėti gražius mūsų senelių, tėvų ir prosenelių bendravimo momentus, juose slypinčias vertybes, ugdyti natūralų poreikį joms.

Kultūros įstaigos indėlis į mokinių saviraišką susijęs su folklorinių, etnografinių ir kt. liaudies meno kolektyvų koncertinėmis programomis, skirtomis mokykloms, bei mokinių dalyvavimu kolektyvų veikloje. Ugdymo eigoje nemažą reikšmę turi ir visuomenės informacijos priemonės – spauda, radijas, televizijos laidos, tinkančios etninės kultūros savišvietai. Norėtųsi pabrėžti, jog etnokultūrinis ugdymas turėtų užimti svarbią vietą tiek formaliajame tiek ir neformaliajame muzikiniame ugdyme.

Muzikos funkcijos keitėsi kiekvienoje visuomenėje. Nuo pat atsiradimo muzika tarnavo ritualiniams, religiniams, darbo, bendravimo, estetiniams, pedagoginiams ir kt. tikslams. Muzika visada buvo yra ir bus kiekvienos visuomenės kultūros dalimi. Visuomenės kultūros, raidos sąlyga ir ugdymas – svarbiausias žmogaus tapimo veiksnys. Ugdymas suprantamas kaip visuma būtinų sąlygų individo prigimtyje glūdintiems gebėjimams kūrybiškai reikštis perimant ir plėtojant kultūrą. Be ugdymo neįmanomas ir muzikinės kultūros egzistavimas bei plėtra. Be muzikinės kultūros pažinimo, asmenybės ugdymas lieka nepilnas ir skurdus. Šiandien muzikinis ugdymas suprantamas kaip viena iš svarbiausių jauno žmogaus asmenybės visapusio ugdymo grandžių, veiksmingas jo dvasinių, emocinių, intelektinių bei kūrybinių galių lavinimo pagrindas. Todėl etninė kultūra, kaip vienas svarbiausių ugdymo veiksnių, turėtų užimti labai svarbią vietą muzikinio ugdymo kontekste.

2.3. Etnokultūros vieta neformaliojo muzikinio ugdymo kontekste

Kaip ir kitose srityse, taip ir muzikinio ugdymo sferoje kuriami bendrieji patirties perdavimo, minties, pasaulėžiūros, pasaulėjautos ir kt. modeliai. Jareckaitė (2006) išskiria du Lietuvoje per ilgus šimtmečius susiformavusius modelius: pirmasis – baltiškasis lietuvių etninės kultūros modelis, kuris remiasi žodžiu ir Lietuvoje kūrėsi kelis tūkstančius metų. Antrasis modelis – europinis, paremtas raštu, raštą vartojusiomis institucijomis, mokykla, Bažnyčia ir kt. Šis kultūros tipas, tūkstantmečius formavęsis Viduržiemio jūros civilizacijų teritorijoje, susikūrė buvusios Romos imperijos teritorijoje, kraštuose, kurie apėmė antikos kultūros paveldą, ir vėliau paplito visoje Europoje, taip pat ir Lietuvoje. XIII a. susikūrus Lietuvos valstybei ir įvedus joje krikščionybę, baltiškoji lietuvių etninė kultūra susidūrė su raštu paremta europine kultūra. Daug šimtmečių šie kultūros modeliai gyvavo greta, veikė vienas kitą, prieštaravo vienas kitam. Etninė kultūra, tradiciškai gyvu žodžiu ir veiksniu perduodama iš kartos į kartą, buvo veikiama raštu ir institucijomis paremtos europinės kultūros. O pastaroji dėl visuomenės gyvenimo ir gamybos būdo raidos taip pat keitėsi ir daugeliu atžvilgių įsiliejo į lietuvių etninės kultūros sistemą.

Lietuvos muzikinio švietimo istorijoje išryškėja šių dviejų kultūros modelių – etninio ir europinio – dermė. Taigi europinis paveldas turėjo didelės įtakos Lietuvos kultūriniam gyvenimui, vadinasi muzikiniams švietimui taip pat. Kiekvienoje epochoje kiekviena tauta kūrė savitą, nepakartojamą muzikinę kultūrą. Šiandien gyvename aktyvios tautų integracijos Europoje ir pasaulyje laikotarpiu. Todėl be galo svarbu pripažinti ir mokytis puoselėti kiekvienos tautos kultūros savitumą, suvokti kaip kiekviena iš jų praturtina šiuolaikinę visuomenę (Jareckaitė, 2006).

Kaip mokymas, lavinimas apskritai, taip ir muzikinis ugdymas nuėjo ilgą raidos kelią. Visais laikais muzika užėmė reikšmingą vietą ugdymo praktikoje ir teorijoje. Muzikinis ugdymas visada siejosi su protiniu, fiziniu, doroviniu, kultūriniu ir kt. ugdymu. Taip pat muzikinis ugdymas buvo glaudžiai susijęs su filosofijos, istorijos, religijos, kultūros, edukologijos bei muzikos mokslų raida. Kievišas. J. (2008) teigia, jog meninio ugdymo siekiai žymi bendrąjį lavinimą, kuris konkretinamas meno dalykų studijomis – ugdymas remiantis muzika (muzikinis ugdymas), šokiu (choreografinis ugdymas), daile ir pan. Nepaisant to, kad skiriasi meno šakos, ugdymo atveju išlieka bendras tikslas – skatinti asmens meninės kultūros ir apskritai asmens kultūros meninę raidą.

XX a. susiformavo net keletas ryškių muzikinio ugdymo sistemų, kurios daugiau ar mažiau buvo grindžiamos etninės muzikos tradicijų įtaka. Viena iš jų – C. Orff muzikinio ugdymo sistema, kuri glaudžiai siejasi su etnomuzikinių idėjų sklaida. Čia remiamasi elementariomis, istoriškai susiklosčiusiomis, tradicinei etnomuzikai būdingomis, lengvai suvokiamomis ir įsisavinamomis formomis (Stoškuvienė, 2010). Z. Kodaly kurtoje muzikinio ugdymo sistemoje etnomuzikos įtaka ugdymui atsiskleidžia dar plačiau. Vienas pagrindinių muzikinio ugdymo sistemos metodų – muzikinį turinį sudaro nacionalinė etninė muzika. Etnomuzikos idėjų sklaidos įžvalgų galima rasti ir kitose XX a. kurtose muzikinio ugdymo sistemose: šveicarų muzikos pedagogo E.J. Dalcrose muzikinio ugdymo sistemoje, rusų kompozitoriaus ir pedagogo D. Kabalevski muzikinio auklėjimo sistemoje, japonų pedagogo S. Suzuki metodikoje, amerikiečių muzikos pedagogo ir edukologo E.Gordon kurtoje muzikos mokymosi teorijoje. Visi šie muzikinio ugdymo sistemų autoriai daugiau ar mažiau atkreipė dėmesį į liaudies dainų dainavimo ir etnomuzikos svarbą ugdymo procese.

Dainavimo svarbą pabrėžia Jareckaitė (2006), teikdama, jog dainuodami tradicines dainas, ugdytiniai visiškai natūraliai įsilieja į kultūrinę aplinką, perima savo bendruomenės dvasią ir papročius. Taip formuojasi vaikų, jaunų žmonių gebėjimas suvokti dainų, jų turinio, melodijos, atlikimo, grožį, įžvelgti gamtoje, aplinkoje, žmonių santykiuose ir gebėjimas šią vertybę kurti.

Tokiu būdu lavėja ugdytinių meninis skonis, poreikis grožėtis dainavimu, dainomis bei kitomis estetinėmis vertybėmis.

Tradicinis liaudies dainavimas sudarė etninės muzikos pagrindus, kurie labiausiai atitinka muzikinio ugdymo prigimtį. Seniausia profesionaliosios muzikos vaikams ir jaunimo forma – liaudies dainų harmonizavimas ir jų plėtojimas. Kiaulakytės (2007) teigimu, pirmieji lietuvių autorių (M.K. Čiurlionio, S. Šimkaus, J. Tallat – Kelpšos, J. Neimonto ir kt.) chordinės muzikos leidiniai, pasirodę XX a. pradžioje, buvo sudaryti vien tik iš harmonizuotų liaudies dainų. To meto inteligentija siekė išsaugoti liaudies dainas kaip vieną iš didžiausių tautos kultūros vertybių. Pavieniai entuziastai dainas rinko ir užrašinėjo, stengėsi, kad vaikai nuo mažens jas pamėgtų ir dainuotų.

Etninis tapatumas lietuvių akademinėje muzikoje visuomenei buvo svarbus nuo XX amžiaus pradžios. Apanavičienė (2011) išskiria M. K. Čiurlionio ir J. Gruodžio keltų minčių apie lietuvių muzikos savitumą, susijusį su folkloru, svarbą ir pastebi, jog jie rėmėsi tuo, jog folklore yra nuosekliausiai išreikšti esminiai charakterio ir pasaulėjautos bruožai.

Autorė taip pat teigia, jog kompozitoriai savo kūryboje muzikinėmis priemonėmis įtvirtina etninio bei tautinio tapatumo raišką, tokiu būdu išreikšdami ne tik savo kultūrinę savimonę, bet ir savo šalies, valstybės brandą. Tautiškumo ir kosmopolitiškumo bruožai nuolat susipina akademinėje muzikoje jau nuo XIX a. pabaigos, kaip kultūrinių įtakų ženklas. Tai siejosi su etninės savimonės raida, kuri išryškėjo XIX a. pabaigoje. Lietuvių kultūros ir filosofinės minties raidos istorija atskleidžia, kad etninės, tautinės savimonės klausimas buvo svarbus jau nuo XIX a. pabaigos.

Dauguma kompozitorių harmonizacijoms pasirinkdavo nesudėtingos ritmikos, paprastos derminės bei intonacinės struktūros populiariausias liaudies melodijas. Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu (1918–1940) pasirodę S. Šimkaus, J. Tallat – Kelpšos, T. Brazio ir kitų kompozitorių chordinės muzikos rinkiniai, daugiausia būdavo sudaryti iš autentiškų dainų. Jose atsiskleidė ne tik individualus kompozitorių braižas, savitos, tuo metu pažangesnės muzikos raiškos priemonės, bet ir jų požiūris į liaudies dainas, ugdant dvasingą asmenybę. Pirmosios originalios mūsų autorių dainelės vaikams (J. Žilevičiaus, J. Čiurlionytės, A. Vanagaičio) savo tematika bei melodijomis buvo glaudžiai susiję su muzikinio folkloro intonacijomis.

Pasak Kiaulakytės (2007), sovietinio laikotarpio (1940–1989) lietuvių autorių kūryba vaikams – gana marga ir prieštaringa meninio turinio ir stiliaus požiūriu. Atidavę duoklę sovietinės ideologijos propagandai, lietuvių kompozitoriai rašė ir tokių kūrinių, kuriuose atsispindėjo lietuvių nacionalinės kultūros bruožai.

Išskirtinę vietą lietuvių tradicinėje muzikoje užima aukštaičių senovinės dainos – sutartinės. Tai polifoninės muzikos sandaros bei tam tikro poetinės formos dainuojamosios tautosakos kūriniai. Joms būdingas neplatus atskirų balsų diapazonas, dviejų savarankiškų melodijų vertikalus paralelių sekundų sąskambis, reguliarus, sinkopinis melodijų ritmas.

Tiek harmoniniu tiek ritminiu požiūriu sutartinės pirmiausia patraukė vieno žymiausių XX a. pirmos pusės kompozitoriaus J. Gruodžio dėmesį. Novatoriškumu ir naujumu pasižymėjusi jo kūryba, persmelkta specifiniais sutartinių bruožais, atvėrė naują nacionalinio muzikinio stiliaus formavimosi bei vystymosi etapą.

XX a. 8 – 9 dešimtmečiais lietuvių kompozitorių kūryboje jaučiamas muzikos raiškos priemonių atnaujinimas, tęsiama folkloro intonacijų bei jo stilizacijos panaudojimo kūryboje tradicija. Liaudies dainų laisvai išplėtos formos vadintos originaliais kūriniais, kuriuose autorių parašyta muzika ir liaudies melodika dera kaip du nevienodo stiliaus sluoksniai. Tik skirtingai negu amžiaus pradžioje, šių dienų autoriai grįžta prie seniausių liaudies kūrybos ištakų – tautosakos elementų, pirminių folkloro impulsų, teatrališkumo apraiškų.

Archajinės liaudies kūrybos struktūros dažnai derinamos su šiuolaikinėmis muzikos išraiškos priemonėmis: E. Balsio (autentinė liaudies daina „Oi teka bėga vakarinė žvaigždėlė“ yra pagrindinė prasminė visos oratorijos „Nelieskite mėlynojo gaublio“ jungtis), B. Kutavičiaus (muzikinė archajinio ritualinio kūrinio kalba oratorijoje „Paskutinės pagonių apeigos“) ir kitų kompozitorių kūrinuose. Lietuvoje atsiranda vis daugiau entuziastų, savo teoriniuose darbuose ir praktinėje veikloje bandančių įgyvendinti folklorinės integraciją ne tik į pramoginę bet ir šiuolaikinę profesionaliąją muziką (B. Kutavičius, V. Augustinas, V. Povilionienė, P. Vyšniauskas, A. Klova ir kt.).

Bendrosiose ugdymo programose ir išsilavinimo standartuose (2003) išskiriamos šios vertybinės nuostatos: ugdyti patriotizmą, pagarbą tautos tradicijoms, kultūros paveldui, nusiteikimą jį saugoti ir plėtoti; ugdyti pagarbą demokratijos vertybėms. Lietuvių etninės kultūros ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje strategijos (2006) situacijos analizėje teigiama, jog globalizacijos procesai, sparti mokslo ir technologijų plėtra kelia iššūkius šeimai, mokyklai, valstybei ir verčia ieškoti būdų, kaip išlaikyti ir kūrybiškai plėtoti tautinį tapatumą. Bendrojo lavinimo mokykloje ryškėja vaikų ir jaunimo atotrūkis nuo gamtos, mažėjanti kultūrinė ir fizinė veikla. Todėl keičiant ugdymo proceso organizavimą mokykloje gyvenimo darnos aspektu, teigiamas veiksnys galėtų būti etninės kultūros, kaip atskiro dalyko modulio, integravimas į ugdymo turinį, nes etninėje kultūroje buvo ypač išpuoselėtos bendruomenės tradicijos, optimistinė

žmogaus būties pasaulėjauta, darnus žmogaus ir gamtos santykis, sveikatos apsaugos ir tausojimo idėjos.

Lietuvių etninės kultūros ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje strategijoje (2006) nurodomas ir žiniasklaidos vaidmuo. Mažai autentiškos, profesionalios etninės kultūros reiškinių analizės, reflektuojančios kultūros paveldo gyvybingumą. Masinės žiniasklaidos priemonės, užpildančios Lietuvos piliečių kasdieną, pabrėžia troškimą vartoti, nes ignoruojama žmogaus dvasinio ugdymo, kūrybos, gyvenimiškosios patirties ir tradicijos vertė. Kiekybės ir kokybės požiūriu žiniasklaida neatlieka tautinio savitumo, etninės kultūros vertybių, pilietinės visuomenės kūrėjos vaidmens, neatskleidžia kultūros paveldo realios ekonominės reikšmės.

Mokytojams, norintiems įskiepyti mokiniams meilę etninei kultūrai, turėtų būti svarbus klausimas koks turi būti ugdymo turinys ir kaip jis įgyvendinamas, kad atitiktų mokykloje keliamus uždavinius. Kadangi etninė kultūra – tai tradicinės kultūros vertybių visuma, o ne atskiri jos reiškiniai ir jos pažinimas siejamas su šiuolaikinės kultūros pažinimu, jos neįmanoma sutalpinti vieno dalyko rėmuose. Prieinamas etninės kultūros ugdymo kelias yra integravimas į atitinkamus mokomuosius dalykus.

Visose švietimo įstaigose etninė kultūra integruojama į lietuvių kalbą, pasaulio pažinimą, dailę, istoriją, technologijas, muziką, choreografiją, dorinį ugdymą, fiziką. Ikimokyklinėse įstaigose etninė kultūra tiesiogiai siejama su žaidybine veikla, mokyklose veikia etnokultūriniai, kraštotyriniai būreliai, etnografiniai kolektyvai, įgyvendinami projektai, organizuojami konkursai, vakaronės, apžiūros, ekspedicijos.

Kuriant šiuolaikinę individualią ir visuomenės tapatybę, visi Lietuvos gyventojai turi būti mokomi pažinti tautines tradicijas, rengiami tautinei ir pilietinei raiškai, skatinami aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime savo valstybėje ir pasaulyje. Etninės kultūros ugdymas suvokiamas kaip neatskiriama bendrojo ugdymo dalis, svarbi kuriant intelektualią, kompetentingą ir kūrybingą žinių visuomenę. Būtina dar mokykloje parengti sociokultūriškai orientuotą mokinį, kuriam etninės kultūros išsaugojimas ir plėtra, etninės kultūros perėmimas ir kūryba būtų suvokiama kaip jo patirties refleksija ir galimybė atskleisti prigimties galias.

Svarbus mokyklų uždavinys – skatinti mokinius pažinti gimtojo krašto kultūrinį palikimą, esmines gimtosios ir pasaulio tradicinės kultūros vertybes, suvokti tautos kultūros savitumus ir bendrybes lyginant su kitomis Europos tautų kultūromis. Ta kryptimi plėtojamos mokinių žinios, gebėjimai. Čepienės (1997) teigimu, kitas ugdymo etapas – mokinių įgūdžių ir vertybinių nuostatų formavimas. Reikia padėti mokiniams suprasti, kad kiekvienas žmogus yra ne tik gimtosios kultūros vartotojas, bet ir sąmoningas jos kūrėjas, atsakingas už jos išsaugojimą ir tęstinumą.

Čepienės (1997) manymu, svarbią reikšmę ugdymo procese turi etninės ir bendrosios kultūros vertybinis kriterijus. Juo vadovaujantis formuojasi asmenybės vertybinės nuostatos, naudingos visuomenei, kurios lemia asmenybės elgseną konkrečiose situacijose. Tai visų pirma dorovinės normos – sąžiningumas, darbštumas, pareiagingumas, tolerancija, pagarba vyresniems, užuojauta ir pagalba silpnesiems, grožio, gėrio poreikis ir kt. tokios vertybinės nuostatos, diegiamos mokykloje, padeda mokiniams suvokti, kad jie yra svarbi visuomenės dalis, savo elgesiu atsakingi už save ir kitus. Atsakomybės suvokimas ugdo mokinių pilietiškumą, demokratijos idealus. Galima teigti, jog svarbiausias etninės kultūros ugdymo uždavinys mokykloje – formuoti išprususią, tautiškai sąmoningą, kūrybingą, dorą asmenybę.

Žiaugrienės (2008) manymu, atsižvelgiant į visuomenei tenkančius dabarties iššūkius ir Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje (2003) apibrėžtus žinių visuomenės, saugios visuomenės ir konkurencingos ekonomikos prioritetus, švietimui tenka ši misija: laiduoti tautos ir krašto kultūros tęstinumą, nuolatinį kūrimą, tapatybės išsaugojimą, puoselėti šios kultūros atvirumą ir dialogiškumą, išsaugoti tautinę tapatybę.

Galima teigti, jog šiuolaikinėje visuomenėje būtini esminiai pokyčiai visais švietimo lygmenimis. Būtina įsisąmoninti, kad etninė kultūra yra nacionalinės kultūros pamatas. Dalyvaujant šiuolaikiniuose globalizacijos procesuose reikia numatyti etninės kultūros ugdymo turinio proceso formavimo, įgyvendinimo, vertinimo ir atnaujinimo principus. Reikėtų išskirti ugdymo turinio kaitos prioritetus, harmonizuoti ugdymo turinio veiksmus visais švietimo lygmenimis, ugdyti brandžios tautinės savimonės asmenybę žinių visuomenėje. Sudaryti sąlygas mokytojams įgyti etninės kultūros kompetencijų; aprūpinti mokyklas mokymo ir mokymosi priemonėmis.

Siekiant sukurti lanksčią ir atvirą švietimo struktūrą Lietuvoje yra jungiami formalusis, neformalusis švietimas ir savišvieta. Neformalusis vaikų švietimas – kryptinga veikla, kuri padeda vaikui įgyti kompetencijas, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai spręsti problemas ir aktyviai veikti visuomenėje. Neformaliojo ugdymo turinys priklauso nuo organizatorių pasirinkimo bei nuo pačių dalyvių. Jaunimo ir vaikų neformalus ugdymas etnokultūriniu bei kitais aspektais yra be galo svarbus. Jaunam žmogui labai svarbu kūrybiškai panaudoti turimas žinias ir gebėjimus bei atrasti savo vietą gyvenime. Muzikos mokyklos, kaip neformaliojo ugdymo dalis, yra atvira socialinė sistema, kuri atvirai sąveikauja su aplinka. Besimokydami muzikos mokykloje vaikai pagilina savo jau turimas žinias, bei kompetencijas ir įgyja naujų. Etnomuzikinės žinios bei gebėjimai labai svarbūs asmenybės ugdymo procese, todėl itin svarbu į muzikinio ugdymo programas muzikos (meno) mokyklose įtraukti etnokultūros elementų – istorinių faktų, liaudies

dainų, melodijų. Muzikos mokykla turėtų padėti jaunuoliams įgyti ir muzikinių ir etnokultūrinių žinių bei gebėjimų. Turėtume prisiminti, jog mokyklų funkcija – ne tik teikti žinių, bet ir ugdyti dorą asmenybę. Muzikos pedagogai turėtų išnaudoti bent menkiausią galimybę etninės kultūros vaikuose puoselėjimui.

3. ETNINĖS KULTŪROS RAIŠKOS MUZIKOS (MENO) MOKYKLOJE TYRIMAS

Mokslinės literatūros analizė atskleidė, jog etninė kultūra labai svarbi ugdant jaunąją kartą. Etnokultūra padeda ugdyti vaikų dorą, moralinius principus bei vertybes. Neformalusis ugdymas (muzikos mokyklos) – viena iš daugelio galimybių perduoti etnokultūros žinias bei gebėjimus mokiniams. Tačiau jau atlikti moksliniai tyrimai rodo, jog etninės kultūros ugdymui muzikinio ugdymo procese skiriamai mažokai dėmesio, todėl labai svarbu iširti dabartinę etninės kultūros ugdymo situaciją muzikos (meno) mokyklose. Šis skyrius padės išanalizuoti esamą etninės kultūros padėtį muzikos (meno) mokyklose bei atskleis mokytojų požiūrį etnokultūrinio ugdymo aspektu.

3.1. Tyrimo edukacinė idėja, organizavimas ir metodika

2002 metais Muzikologijos instituto Etnomuzikologijos skyriuje (Etninės kultūros globos tarybos prie LR Seimo užsakymu) buvo tyrinėta, kokia yra etninės kultūros padėtis papildomo ugdymo meno mokyklose. V.Liutkutės–Zakarienės tyrimas (Kirdienė, 2003) parodė, kad etninė kultūra integruojama į didesnę disciplinų dalį, tačiau daugelis etnokultūros apraiškų, kai jos integruojamos į Vakarų Europos klasikinės muzikos sistemą, tampa sunkiai atpažįstamos, praranda sąsajas su autentiška tradicija. G. Kirdienės (2003) teigimu, atgimimo laikotarpiu Lietuvoje kilo susidomėjimas etnine kultūra, tačiau pastaraisiais metais vykstantis įvairių ekonominių, socialinių, kultūrinių, politinių procesų nulemtas tautiškumo nuosmukis beveik sustabdė naujų jėgų įsiliejimą į šią ugdomąją veiklą.

Etninė kultūra be galo svarbi jaunosios kartos ugdyme. Bendrojo lavinimo mokyklose etninė kultūra integruojama į mokomuosius dalykus. Tačiau nereikėtų pamiršti ir neformaliojo ugdymo. Tai sritis, kurioje labai palanku skleisti etninę kultūrą. Praėjusius dešimčiai metų po V. Liutkutės–Zakarienės tyrimo norėtusi išsiaiškinti, kiek ir kaip pakito etninės kultūros padėtis. Siekiant iširti kaip etninė kultūra reiškiasi muzikos (meno) mokyklose buvo atliktas empirinis tyrimas Šiaulių miesto bei rajono muzikos mokyklose. Tyrimo metodas – anketinė apklausa.

Tyrimu buvo siekiama:

- 1) išsiaiškinti mokyklos administracijos požiūrį į etninę kultūrą ugdymo procese;
- 2) iširti muzikos (meno) mokyklų mokytojų nuomonę apie etninės kultūros sklaidą muzikos (meno) mokyklose;

3) ištirti muzikos (meno) mokyklų mokytojų požiūrį į mokinių nuomonę apie etninę kultūrą

4) palyginti V. Liutkutės–Zakarienės 2002 m. atlikto tyrimo rezultatus su šio tyrimo rezultatais.

Tikėtasi, jog šio tyrimo metu atsiskleis mokyklų administracijos, mokytojų bei mokinių nuomonė apie etninę kultūrą, kuria remiantis būtų galima nustatyti etninės kultūros būklę šiandienos muzikos mokyklų ugdymo procese. Buvo parengta anketa, kurią sudarė: 1) anketos pildymo instrukcija, kurioje apibūdintas tyrimo tikslas, paminėtas apklausos prasmingumas bei pabrėžtas anketos anonimiškumas; 2) demografinių kintamųjų (klausimų) blokas (lytis, amžius, mokykla, kurioje dirbama, pedagoginio darbo stažas, vedamų užsiėmimų pobūdis, išsilavinimas, pedagoginė kvalifikacija); 3) keturi diagnostiniai teiginių blokai; 4) trys atviro tipo klausimai.

Pirmojo klausimyno bloko tikslas – sužinoti kaip etninė kultūra atsiskleidžia muzikos mokyklų programiniuose reikalavimuose, taip pat ar mokyklos administracija yra suinteresuota, kad etninė kultūra būtų puoselėjama pamokų metu. Pasidomėta, ar mokyklos pakankamai aprūpina mokytojus liaudies instrumentais, vaizdinėmis priemonėmis, kolektyvus – tautiniais rūbais; ar mokyklos administracija padeda organizuoti liaudiškos muzikos kolektyvų pasirodymus Lietuvoje ir užsienyje.

M. Jonilienė (2004) teigia, jog pedagogai, norėdami ugdyti vaikus etnomuzikai, bei skatinti jų dorovinės sferos vystymąsi, turėtų patys mėgti vertinti ir mokėti perteikti etninę kultūrą. Mokinių domėjimasis etnomuzika, labai priklauso nuo pedagogo muzikinės kompetencijos. Mokytojas, kuris myli liaudies muziką, žino, kad liaudies daina pati tinkamiausia ir prieinamiausia vaikų ugdymui. Toks pedagogas sugeba etninės kultūros elementus taikyti savo darbe, bei gali tikėtis teigiamų rezultatų. M. Jonilienės (2004) pateikti argumentai, išryškina muzikos pedagogo svarbą etnokultūrinio ugdymo procese, todėl antrajame diagnostiniame bloke siekta išsiaiškinti muzikos (meno) mokyklų mokytojų nuomonę apie etninę kultūrą, bei kiek įtakos etnokultūros puoselėjimui turi mokytojo asmenybė. Klausta, ar mokytojai dalyvauja etninės kultūros seminaruose/stovyklose. Siekta išsiaiškinti, ar mokytojai dalyvauja lietuvių liaudies meno saviveiklos mėgėjų kolektyvuose ne darbo metu, ar su mokiniais lankosi liaudiškos muzikos koncertuose. Taip pat domėtasi, kokia mokytojų nuomonė apie globalizacijos įtaką etninei kultūrai.

Trečias klausimyno blokas skirtas ištirti muzikos (meno) mokyklų mokinių požiūrį į etninę kultūrą. Buvo klausiama, ar ugdytiniai noriai lankosi liaudiškos muzikos koncertuose, ar turi galimybę dalyvauti organizuojant liaudiškas šventes mokykloje ir ar prisideda prie jų rengimo.

Buvo klausiama, ar mokinių tėvai skatina savo vaikus domėtis etnokultūra, ar tėvai lankosi tokio pobūdžio šventėse, taip pat norėta sužinoti, ar tėvai prisideda organizuojant liaudiškas šventes, ar remia finansiškai siuvant tautinius kostiumus, važiuojant į koncertus užsienio šalyse ir t. t.

Ketvirtasis klausimyno blokas sudarytas remiantis V. Liutkutės – Zakarienės (2002) atliktu tyrimu. Buvo klausiama, ar mokykloje dirba etnokultūrinę specializaciją turintys mokytojai, ar mokykloje veikia folkloro specialybė. Taip pat siekta išsiaiškinti, ar mokyklose parengtos specialios etnomuzikos mokymo priemonės ir ar solfedžio pamokose naudojami specializuoti etnokultūriniai vadovėliai.

Klausimyne pateikti 52 teiginiai su nominalių skalių atsakymų formatu ir Likerto metodika, kai skalę sudaro teiginių rinkiniai su 5 galimų vertinimų formatu ir vidurine „neutralia“ kategorija. Statistinė duomenų analizė atlikta kompiuterine SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) programa. Klausimynų struktūra ir diagnostinių blokų pasiskirstymo lentelės pateikiamos priede.

3.2. Tyrimo imties charakteristika

Tyrimo dalyvavo 65 muzikos (meno) mokyklų mokytojai iš Šiaulių miesto bei rajono. Muzikos (meno) mokyklose vaikai mokosi teorinių disciplinų, mokyklose veikia fortepijono, styginių instrumentų, lietuvių liaudies instrumentų ir akordeono, pučiamųjų ir mušamųjų instrumentų, chorinio dainavimo skyriai.

Demografinių kintamųjų bloke atskleidžiamas apklausos dalyvių pasiskirstymas pagal lytį, amžių, pedagoginio darbo stažą, pedagoginę kvalifikaciją, išsilavinimą, bei dėstomo dalyko pobūdį. Siekiant išsiaiškinti kaip etninė kultūra atsiskleidžia muzikos (meno) mokyklose buvo stengiamasi apklausti kuo daugiau skirtingų disciplinų mokytojų. Daugiausia buvo apklausta teorinių disciplinų pedagogų (24,6 proc.), mažiausiai – styginių instrumentų mokytojų (9,2 proc.). Duomenys pateikiami 1 lentelėje.

Respondentų pasiskirstymas pagal vedamų užsiėmimų pobūdį (N = 65)

Vedamų užsiėmimų pobūdis	Respondentų sk.	Proc.
Styginių instrumentų	6	9,2%
Pučiamųjų ir mušamųjų instrumentų	11	16,9%
Liaudies instrumentų ir akordeono	11	16,9%
Teorinių disciplinų	16	24,6%
Vokalo disciplinų	7	10,8%
Fortepijono	14	21,6%
Iš viso:	65	100%

Analizuojant tyrimo duomenis respondentų lyties aspektu nustatyta, jog apklausoje dalyvavusių pedagogų žymiai didesnę dalį sudarė moterys (73,8 proc.), o vyrų buvo beveik ketvirtadaliu mažiau (26,2 proc.). Tiriamieji amžiaus aspektu pasiskirstė taip: didžiausią dalį sudarė respondentai, kurių amžius 41–50 metų (46,2 proc.) antroje vietoje respondentai, kurių amžius 31–40 (23,1 proc.).

Pedagogų amžius laikytas vienu svarbiausių demografinio bloko kintamųjų. Tikėtasi, jog šis kintamasis gali turėti įtakos požiūriui į etninės kultūros plėtojimą muzikos mokyklose bei patį mokytojų požiūrį į etnokultūrą. Respondentai pagal amžių pasiskirstė į keturias grupes (žr. 2 lentelę).

Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (N = 65)

Amžius	Respondentų sk.	Proc.
18 – 30 metų	7	10,7%
31 – 40 metų	15	23,1%
41 -50 metų	30	46,2%
51 ir daugiau metų	13	20,0%
Iš viso:	65	100%

Analizuojant pedagogų pasiskirstymą pagal darbo stažą nustatyta, jog daugiausia mokytojų pedagoginį darbą dirba 16–25 metus (43,1 proc.). Jaunų pedagogų, kurie dirba iki 5

metų – penki. Tiriant pedagoginio darbo stažo įtaką respondentų atsakymams buvo išskirtos keturios respondentų grupės (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal pedagoginio darbo stažą (N = 65)

Pedagoginio darbo stažas	Respondentų sk.	Proc.
0 – 5 metai	5	7,7%
6 – 15 metų	15	23,1%
16 –25 metai	28	43,1%
26 – 30 metų	7	10,8%
31 ir daugiau metų	10	15,3%
Iš viso:	65	100%

Apklausoje nedalyvavo nei vienas pedagogas, turintis eksperto kvalifikacinę kategoriją. Tačiau tyrimo analizė rodo, jog didėjant mokytojų darbo stažui didėja ir mokytojų pedagoginė kvalifikacija. Didžioji dalis apklaustųjų turi vyr. mokytojo pedagoginę kvalifikaciją (43,1 proc.)

Analizuojant tyrimo duomenis respondentų išsilavinimo aspektu, nustatyta, jog tik vienas mokytojas turėjo vidurinį išsilavinimą, o didžiausią grupę sudaro turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą – 69,2 proc. (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (N = 65)

Išsilavinimas	Respondentų sk.	Proc.
Vidurinis	1	1,5%
Aukštesnysis	10	15,4%
Aukštasis neuniversitetinis	9	13,8%
Aukštasis universitetinis	45	69,2%
Iš viso:	65	100%

Vienu iš demografinio bloko kintamųjų buvo pasirinktas ir muzikos (meno) mokyklų mokytojų gebėjimas groti koku nors lietuvių liaudies muzikos instrumentu. Gauti duomenys parodė, jog daugiau nei pusė pedagogų negroja joku lietuvių liaudies muzikos instrumentu (67,7 proc.). Duomenis palyginus su pedagogų amžiumi nustatyta, jog didžioji dalis mokytojų, negrojančių joku liaudies muzikos instrumentu yra 41–50 metų. Taip pat gauti duomenys parodė,

jog daugiausia mokytojų, negrojančiu jokiai lietuvių liaudies instrumentu yra fortepijono skyriaus mokytojai.

3.3. Tyrimo rezultatų analizė

Pirmasis diagnostinis blokas sudarytas siekiant išsiaiškinti, koks yra muzikos (meno) mokyklų, pedagogų nuomone, administracijos požiūris į etninę kultūrą ugdymo procese, kaip, etninė kultūra atsiskleidžia individualių pamokų bei įvairių liaudiško pobūdžio renginių metu (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Muzikos (meno) mokyklų mokytojų nuomonė apie administracijos požiūrį į etninę kultūrą ugdymo procese (N = 65)

Teiginys	Pritaria	Neturi nuomonės	Nepritaria
Palankiausia liaudies muziką įtraukti į mokymo programą pradiniam mokymo etape	55 (84,6%)	8 (12,3%)	2 (3,1%)
Manau, kad mokykloje etnokultūrinis ugdymas turėtų būti laikomas prioritetine sritimi	28 (43,1%)	18 (27,7%)	19 (29,2%)
Savo dėstomame dalyke neturiu sąlygų plėtoti etnokultūrą	23 (35,4%)	5 (7,7%)	37 (56,9%)
Siekiu etnokultūros elementus integruoti į visų klasių mokinių pamokas	31 (47,7%)	1 (1,5%)	33 (50,8%)
Mokykloje sudaromos tinkamos sąlygos visiems mokiniams susipažinti su liaudies instrumentais, dainomis, papročiais ir kt.	43 (66,2%)	9 (13,8%)	13 (20%)
Etnokultūra menkai prisideda prie sėkmingo asmenybės formavimo	11 (16,9%)	9 (13,8%)	45 (69,2%)
Mokykloje sudarytos tinkamos sąlygos visiems vaikams lankyti liaudiško pobūdžio kolektyvus	31 (47,7%)	11 (16,9%)	23 (35,4%)
Didžiąją dalį mano dėstomo dalyko mokinių atliekamo repertuaro, sudaro liaudies muzika	11 (16,9%)	1 (1,5%)	53 (81,5%)
Mokykloje, dažnai organizuojami etnokultūriniai renginiai	16 (24,6%)	4 (6,2%)	45 (69,2%)
Ugdymo procese etninei kultūrai skiriu mažiausiai dėmesio	28 (43,1%)	6 (9,2%)	31 (47,7%)
Manau, kad liaudies instrumentų specialybės yra mažiau vertinamos nei kitos specialybės	20 (30,8%)	10 (15,4%)	35 (53,8%)
Administracija visada lankosi liaudiško pobūdžio mokyklos renginiuose	29 (44,6%)	17 (26,2%)	19 (29,2%)
Mano manymu, mokykloje stinga dėmesio etninei kultūrai	26 (40,0%)	15 (23,1%)	24 (36,9%)
Mokyklos įstatuose apie etninės kultūros plėtojimą ir svarbą ugdymui užsimenama fragmentiškai	28 (43,1%)	26 (40,0%)	11 (16,9%)
Tautinio tapatumo stoka susijusi su menku etnokultūriniu ugdymu	40 (61,5%)	17 (26,2%)	8 (12,3%)
Mokyklos administracija skatina kolektyvus dalyvauti Dainų šventėse	60 (92,3%)	4 (6,2%)	1 (1,5%)

Muzikos mokyklos liaudies ansambliai/ kolektyvai garsina Lietuvą užsienio šalyse vykstančiuose folkloro festivaliuose	40 (61,5%)	6 (9,2%)	19 (29,2%)
Savo klasėje turiu autentiškų liaudies instrumentų, video, audio pavyzdžių, knygų, etnokultūrinių elementų	23 (35,4%)	1 (1,5%)	41 (63,1%)
Mokykla sudaro tinkamas sąlygas plėtoti etninę kultūrą (aprūpina instrumentais, vaizdinėmis priemonėmis, ansamblius – tautiniais rūbais, padeda organizuoti koncertus Lietuvoje ir užsienyje)	35 (53,8%)	10 (15,4%)	20 (30,8%)

Etninės kultūros ugdymas yra svarbi užduotis kiekvienam pedagogui. Ypatingai svarbu vaikus su etnine kultūra supažindinti jau pradiniam mokymo etape. Džiuginai tai, jog apklausos metu buvo nustatyta, jog didžioji dalis apklaustųjų (84,6 proc.) sutinka, jog etninės kultūros elementus į ugdymo procesą palankiausia įtraukti pradiniam mokymo etape. Tik du mokytojai (3,1 proc.) nepitaria šiam teiginiui. Tuo tarpu, kad etnokultūrinis ugdymas muzikos (meno) mokyklose turėtų būti laikomas prioritetine sritimi, mano mažiau nei pusė respondentų (43,1 proc.), net 29,2 proc. apklaustųjų su šiuo teiginiu nesutinka, o 27,7 proc. pedagogų apskritai neturi nuomonės šiuo klausimu. Šie prieštaravimai rodo, jog kol kas nėra susiformavusios tinkamos mokytojų nuostatos etninės kultūros atžvilgiu.

Tyrimo metu mokytojų pasiteirauta, ar liaudies instrumentų specialybės yra nuvertinamos kitų specialybių atžvilgiu. Teigiamai šį teiginį įvertino 30,8 proc., neigiamai – 53,8 proc. apklaustųjų. Taigi, daugumos respondentų manymu, liaudies instrumentų specialybės nėra nuvertinamos kitų specialybių atžvilgiu. Pasiteiravus ar ugdymo procese etninei kultūrai skiria mažiausiai dėmesio, gauti tokie rezultatai: 47,7 proc. pedagogų nurodė, jog nepitaria šiam teiginiui, 43,1 proc. sutiko su šiuo teiginiu, o 9,2 proc. neturėjo nuomonės.

Norint sužinoti etninės kultūros reikšmę jaunimo ugdymo procese pedagogų buvo klausta, ar etninė kultūra, mokytojų nuomone, menkai prisideda prie sėkmingo asmenybės formavimo. Gerokai daugiau nei pusė pedagogų (69,2proc.) nurodė, jog jie nesutinka su šiuo teiginiu. Taigi, galima teigti, jog, etnokultūra yra svarbi ugdant jaunąją kartą. Tačiau dalis mokytojų (16,9 proc.) vis dėlto teigia, kad etninė kultūra neturi jokios įtakos sėkmingam asmenybės formavimui. Dauguma apklaustųjų (61,5 proc.) pritarė teiginiui, jog tautinio tapatumo stoka susijusi būtent su menku etnokultūriniu ugdymu. Tai rodo, jog etninė kultūra yra svarbi sėkmingam asmenybės ugdymui, o menkas etnokultūrinis ugdymas skatina tautinio tapatumo stoką.

Vienas etninės kultūros sklaidos faktorių – mokinių atliekamas repertuaras. Mokytojų klausėme, ar didžiąją dalį repertuaro, sudaro liaudies muzika. Respondentų atsakymai pasiskirstė taip: su šiuo teiginiu sutiko (16,9 proc.), nesutiko (81,5 proc.), neturėjo nuomonės (1,5 proc.). Suprantama, muzikos (meno) mokyklose didžiąją dalį mokinių atliekamo repertuaro sudaro

akademinė muzika, tačiau nederėtų pamiršti ir teigiamos liaudies melodijų įtakos mokinių ugdymui. Etnomuzikos svarbą muzikinio ugdymo procese pabrėžia E. Balčytis (2004). Jis nurodo, jog etniniu pagrindu naudojamės pirmiausiai kaip metodu, kuris leidžia tiesiausiai ir paprasčiausiai būdu bei teisinga linkme formuoti jauno žmogaus muzikinę klausą, meninę pasaulėjautą, skaidrinti jausmus, bei ugdyti estetinį skonį. Autoriaus teigimu, dabartinis vaikų bei jaunimo muzikinis ugdymas turi remtis dėsniniais, kurie formavo tautos muzikinį paveldą, tik, žinoma, reikėtų atsižvelgti į dabartines aplinkybes ir gretinti etninę kultūrą su šiuolaikinio mokslo laimėjimais. Etninė muzika, E. Balčyčio (2004) teigimu, yra pagrindinė sąlyga, mokant pažinti ir suvokti tiek savo, tiek kitų tautų, tiek ir pasaulio profesionaliosios muzikos šedevrus.

Tyrimo metu, siekta sužinoti, ar etnokultūros elementai į ugdymo procesą yra įtraukiami tik pradiniam ugdymo etape, ar ištikus mokymosi muzikos (meno) mokykloje metus. Todėl anketoje pedagogų buvo klausama, ar jie etnokultūros elementus integruoja į visų klasių mokinių pamokas. Didesnioji dalis pedagogų (50,8 proc.) nurodė, jog visgi etnokultūros elementus integruoja ne į visų klasių mokinių pamokas. Kaip jau buvo minėta anksčiau, didžioji dalis mokytojų mano, jog etninę kultūrą palankiausia įtraukti pradiniam mokymo etape. Būtų galima nuspėti, jog vyresniame amžiuje etninei kultūrai ugdymo procese mokytojai skiria mažiau dėmesio. Tikėtina, jog būtent dėl šios priežasties vaikai vyresniame nustoja domėtis etnomuzika.

Norint iširti, kaip etninė kultūra atsiskleidžia individualių užsiėmimų metu, respondentų pasiteiravome ar savo klasėse jie turi autentiškų liaudies instrumentų, video, audio pavyzdžių ir pan. Dauguma apklaustųjų (63,1 proc.) nurodė, kad jie neturi liaudišku instrumentų ar kitokių panašaus pobūdžio etnokultūrinių pavyzdžių. Tačiau paklausti, ar savo dėstomame dalyke turi sąlygas plėtoti etninę kultūrą, daugiau nei pusė apklaustųjų (56,9 proc.) nurodė, jog užsiėmimų metu turi galimybę skleisti etninę kultūrą. Kyla klausimas, kodėl mokytojai turėdami pakankamą materialinę bazę, etninės kultūros ugdymui vis dėlto neskiria pakankamai dėmesio, gal būt tam įtakos turi netinkamas mokyklose administracijos požiūris į etnokultūrą. Todėl respondentų buvo teirautasi, ar mokyklos administracija sudaro tinkamas sąlygas plėtoti etnokultūrą, t.y. aprūpina instrumentais vaizdinėmis priemonėmis, liaudies ansamblius – tautiniais rūbais, ar prisideda organizuojant liaudies kolektyvų koncertus Lietuvoje ir užsienyje. 53,8 proc. apklaustųjų teigė, jog mokykla prisideda prie sėkmingo etnokultūros puoselėjimo.

Priešingai nei dabar, prieš dešimt metų V. Liutkutės–Zakarienės (2002) atlikto tyrimo metu, daugiau kaip pusė respondentų teigė, jog etninės kultūros ugdymui reikalinga bazė yra nepakankama. Labiausiai stinga vadovėlių ir metodinių leidinių. Daugelyje muzikos mokyklų naudojamosi prieš keletą dešimtmečių išleistais vadovėliais. Liaudiško pobūdžio kolektyvų

vadovai ir dalyviai neturi lėšų lietuvių liaudies muzikos instrumentams ir tautiniams kostiumams įsigyti. Kyla paradoksas – prieš dešimtmetį mokyklose trūko reikalingiausių priemonių etninės kultūros plėtojimui bei ugdymui muzikos mokyklose, tačiau galima nuspėti, jog mokytojai rodė daugiau iniciatyvos etninės kultūros puoselėjime. Dabartinė situacija priešinga – galima nuspėti, jog mokyklos aprūpina mokytojus etnokultūros puoselėjimui reikalinga materialine baze, tačiau susidaro įspūdis, jog mokytojai, galbūt dėl laiko, ar noro stokos, etninei kultūrai ugdymo procese skiria gerokai mažiau dėmesio.

Taigi tikėtina, kad materialinė padėtis muzikos mokyklose šiek tiek gerėja, kad mokyklos turi bent minimalias sąlygas plėtoti etninę kultūrą. Atsižvelgiant į gautus rezultatus susidaro įspūdis, jog pedagogai daugiau ar mažiau turi administracijos palaikymą bei geresnę materialinę bazę plėtoti etninę kultūrą, palyginus su prieš dešimtmetį atliktos apklausos duomenimis. Tačiau, vis dėlto etninės kultūros ugdymui skiriama per mažai dėmesio.

Muzikos (meno) mokykla – įstaiga, kurioje mokiniai ne tik mokosi muzikos, tačiau ir parodo ką išmoko atsiskaitymų, bei įvairių koncertų, švenčių metu. Tyrimo metu buvo įdomu sužinoti ar mokykloje organizuojami liaudiško pobūdžio renginiai, šventės. Deja, apklausos dalyviai nurodė, jog mokykloje vyksta per mažai renginių. 69,2 proc. apklausos dalyvių nurodė, jog liaudiško pobūdžio renginių vis dėlto vyksta ne daug, bet 44,6 proc. pedagogų teigia, jog mokyklos administracija lankosi tokio pobūdžio renginiuose, tokiu būdu skatindami labiau domėtis etnine kultūra.

Gauti apklausos duomenys atskleidė, kad mokyklos administracija skatina liaudies muzikos kolektyvus dalyvauti dainų šventėse (92,3 proc.), o 61,5 proc. pedagogų nurodė, jog muzikos (meno) mokyklos liaudies ansambliai/kolektyvai garsina Lietuvą užsienio šalyse vykstančiuose folkloro festivaliuose. Šie duomenys dar kartą patvirtina, kokia mums svarbi ir naudinga etninė kultūra ir kaip mums svarbu išsaugoti jos tęstinumą. Taip pat būtų galima teigti, jog šis faktas parodo, kad muzikos (meno) mokyklų vadovai supranta etninės kultūros svarbą ir teigiamą įtaką mokiniams. Taigi, galima daryti išvadą, jog mokytojams mokykloje plėtoti etninę kultūrą sudarytos gana palankios sąlygos, tačiau mokytojai vengia į repertuarą įtraukti daugiau liaudies dainų, melodijų, savo kabinetuose neturi liaudies instrumentų ar kitokių panašaus pavyzdžių. Kyla klausimas, ar tai susiję su mokyklos administracijos požiūriu į etninę kultūrą. Norint išsiaiškinti ar mokyklos administracija skiria pakankamai dėmesio etninei kultūrai, respondentų buvo paklausta, ar, jų manymu, etninei kultūrai mokykloje skiriama pakankamai dėmesio. Šiek tiek daugiau apklaustųjų (40,0 proc.) nurodė, kad etninei kultūrai mokykloje reikėtų

skirti daugiau dėmesio, tačiau 36,9 proc. pedagogų nesutinka su šiuo teiginiu, ir mano jog etninei kultūrai dėmesio skiriamai pakankamai.

Muzikos (meno) mokyklos vadovaujasi muzikos mokyklų programiniais reikalavimais (2002) bei mokyklos parengtais nuostatais. Pedagogų paklausėme, ar jų manymu, mokyklos įstatuose apie etninės kultūros svarbą užsimenama tik fragmentiškai. Gauti atsakymai nustebino – beveik pusė (40,0 proc.) pedagogų pasirinko atsakymą – „nežinau“, o 43,1 proc. mokytojų sutiko su šiuo teiginiu. Tai rodo, jog didelė dalis mokytojų nėra susipažinę su mokyklos nuostatais, o daugumos respondentų pasirinktas atsakymas „taip“ parodo, kad etninei kultūrai muzikos (meno) mokyklose skiriama išties mažokai dėmesio. 2002 m. V. Liutkutės Zakarienės atliktoje apklausoje dalyvavę respondentai nurodė, jog mokyklos vadovybė etninės kultūros nelaiko prioritetine sritimi. Nemažai apklausoje dalyvavusių pedagogų nurodė, kad muzikos mokyklos bendruomenė etninei kultūrai abejinga arba nesupranta jos vertės. Galbūt būtų galima teigti, jog etninės kultūros situacija muzikos (meno) mokyklose, bent jau Šiaulių apskrityje per dešimtį metų šiek tiek pagerėjo, tačiau akivaizdu, kad dar yra daug spragų, kurias būtina užpildyti.

Mokytojas mokiniams turėtų būti autoritetas. Mokytojų nuostatos įvairias klausimais daro didelį poveikį mokinių pasaulėžiūrai. Jei mokytojas puoselėja etnokultūrinės tradicijas, domisi lietuvių liaudies dainomis, jas dainuoja ir to moko vaikus, tikėtina, jog ir mokiniai pamėgs liaudies muziką. Todėl antrajame bloke siekta iširti koks mokytojų, dirbančių muzikos (meno) mokyklose požiūris į etninę kultūrą (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

Muzikos (meno) mokyklų mokytojų požiūris į etninę kultūrą (N = 65)

Teiginys	Pritaria	Neturi nuomonės	Nepritaria
Harmonizuoju/ instrumentuoju liaudies dainas /muziką	28 (43,1%)	-	37 (56,9%)
Vadovauju liaudiško pobūdžio kolektyvui	10 (15,4%)	-	55 (84,6%)
Užsienio šalyse gyvenantys jaunuoliai kur kas labiau domisi savo šalies papročiais ir tradicijomis	27 (41,5%)	30 (46,2%)	8 (12,3%)
Dalyvauju liaudiško pobūdžio kolektyvų veikloje ne darbo metu	15 (23,1%)	-	50 (76,9%)
Noriai prisidedu prie mokykloje organizuojamų liaudiškų vakaronių ir panašaus pobūdžio renginių	37 (56,9%)	5 (7,7%)	23 (35,4%)
Emigravę lietuviai stengiasi išlaikyti savo tradicijas bei papročius ir perduoti savo vaikams	34 (52,3%)	26 (40,0%)	5 (7,7)
Dalyvauju etninės kultūros seminaruose / stovyklose	21 (32,3%)	-	44 (67,7%)
Kolegų tarpe diskutuojame etnokultūriniais klausimais	25 (38,5%)	3 (4,6%)	37 (56,9%)

Lietuviai, gyvenantys svečiose šalyse mažai besidomi ir baigia užmiršti savo tautos tradicijas bei papročius (dainas, muziką)	17 (26,2%)	31 (47,7%)	17 (26,2%)
Dažnai lankausi liaudiškos muzikos koncertuose	21 (32,3%)	1 (1,5%)	43 (66,2%)
Manau, kad liaudies dainų dainavimas praeities atgyvena	2 (3,1%)	-	63 (96,9%)
Globalizacijos sąlygomis, lyginant pasaulio ir savo šalies kultūrą, ryškiau atsiskleidžia mūsų Tautos unikalumas	47 (72,3%)	13 (20,0%)	5 (7,7%)
Su mokiniais kartu lankomės liaudiškos muzikos koncertuose	18 (27,7%)	-	47 (72,3%)
Globalizacijos procesas trukdo išsaugoti etnokultūrinį (etnomuzikinį) paveldą	32 (49,2)	16 (24,6%)	17 (26,2%)
Kitų kultūrų poveikis menkina jaunuomenės vertybines nuostatas pilietiškumo aspektu	36 (55,4%)	17 (26,2%)	12 (18,5%)
Liaudies dainas mėgstu dainuoti su šeimos nariais, draugų rate	51 (78,5%)	-	14 (21,5%)
Ugdymo procese orientuojusi į europinius mokymo standartus (laisvas ugdymas)	36 (55,4%)	3 (4,6%)	26 (40,0%)
Manau, kad etnokultūrinis ugdymas mažai domina šiuolaikinį jaunimą	46 (70,8%)	9 (13,8%)	10 (15,4%)
Emigracija skatina didesnį poreikį domėtis savo šalies tradicijomis, papročiais, etnomuzika ir t.t.	26 (40,0%)	32 (49,2%)	7 (10,8%)
Manau, kad turiu pakankamai žinių etnokultūros srityje	17 (26,2%)	14 (21,5%)	34 (52,3%)

Apklausoje metu mokytojų buvo teirautasi ar jie patys harmonizuoja/instrumentuoja liaudies dainas ar instrumentinę muziką. Neigiamą atsakymo variantą pasirinko daugiau nei pusė respondentų (56,9 proc.). Tyrimo metu buvo pasidomėta, ar mokytojai dalyvauja liaudiško pobūdžio kolektyvų veikloje ne darbo metu. Gauti duomenys parodė, jog tik nedidelė dalis (23,1 proc.) mokytojų, dalyvauja mėgėjiškų liaudies meno kolektyvų veikloje. Iš visų apklausoje dalyvavusių pedagogų 10 mokytojų nurodė, jog patys vadovauja liaudiško pobūdžio kolektyvui. Gyvenant šiuolaikiniame pasaulyje dažnai susiduriama su laiko stoka, vertybių menkėjimu, galima numanyti, jog tai globalizacijos padariniai. Galbūt todėl po truputį retėja liaudies kolektyvų gretos, žinoma, taip kategoriškai teigti, jog skiriama per mažai dėmesio etnokultūros puoselėjimui nesinorėtų, tačiau apklausoje duomenys tik įrodo šį faktą. Norėtųsi tikėti, jog liaudies daina dar populiari ne tik liaudies kolektyvuose ar švietimo įstaigose.

Tyrimo metu domėtasi, ar mokytojai mėgsta dainuoti liaudies dainas su šeimos nariais, draugų rate. Net 78,5 proc. apklaustųjų nurodė, jog jiems patinka dainuoti dainas su draugais ar šeimos nariais. Dauguma respondentų pasirinkusių šį atsakymo variantą buvo 41–50 metų. 2004 m. M. Jonilienės atlikto tyrimo, kuris buvo skirtas atskleisti pedagogų ir tėvų nuostatų etnomuzikai svarbą ikimokyklinio amžiaus vaikų doriniam ugdymui metu nustatyta, jog draugų rate liaudies dainas dainuoja apie pusė tiriamųjų (51,9 proc.). Šie rezultatai rodo, kad liaudies dainų dar neužmirštame, kad liaudies dainos yra mėgstamos, ir dar gerai mokamos bei

prisimenamos. Tai įrodo 96,9 proc. apklaustųjų, kurie nesutiko su teiginiu, jog liaudies dainų dainavimas yra praeities atgyvena.

Etninės kultūros svarba mokinių ugdymui akivaizdi, o tai kiek vaikai yra susipažinę su etnomuzika labai priklauso nuo pedagogų įgytų kompetencijų. Todėl buvo įdomu sužinoti ar mokytojai tobulina savo etnokultūrinės žinias bei gebėjimus ir įgūdžius. Pedagogų buvo pasiteirauta ar jie tobulina savo žinias ir įgūdžius dalyvaudami etninės kultūros seminaruose/stovyklose. Deja, didžioji dalis apklaustųjų (67,7 proc.) nurodė, jog jie nedalyvauja tokio pobūdžio veikloje. 2002 metais atlikto V. Liutkutės Zakarienės tyrimo metu nustatyta, jog etninės kultūros ugdymas visų tipų švietimo ir ugdymo įstaigose yra patekęs į kritinę situaciją, kuri vis blogėja. Pagrindinės tai nulėmusios priežastys – nepalanki švietimo ir kultūros politika, nesuformuota etninės kultūros plėtros strategija, nepalankios sąlygos ugdyti etninę kultūrą, nepakankama bazė, žemas etninės kultūros statusas visuomenėje ir mokyklų bendruomenėje. Nepaisant susidariusios situacijos, pedagogai aktyviai kėlė etninės kultūros kvalifikaciją. Maždaug 69 proc. respondentų nurodė, kad jie yra kėlę kvalifikaciją, tiek pat planuoja ją kelti. Palyginus abiejų tyrimų duomenis akivaizdu, jog per dešimtį metų situacija pablogėjo – daugiau nei pusė pedagogų (52,3 proc.) nurodė, kad žinių etnokultūros srityje jie turi nepakankamai. Galbūt mokytojai turėtų daugiau diskutuoti etnokultūriniais klausimais tarpusavyje, nes 56,9 procentai respondentų teigė kolegų tarpe nediskutuojantys etnokultūriniais klausimais. Taip pat norėtųsi atkreipti dėmesį, jog didesnė dalis (55,4 proc.) apklaustųjų nurodė, jog jie ugdymo procese orientuojasi į europinius mokymo standartus, o tai ir vėl yra globalizacijos padariniai. Šie požymiai leidžia manyti, jog mokytojai etninei kultūrai skiria mažokai dėmesio.

M. Jonilienės (2004) teigimu, mokytojai, kurie ugdo vaikus, lavina jų muzikinius gabumus, meninį skonį, turi žinoti, kad su liaudies daina yra glaudžiai susijęs estetinis, dorinis ir intelektualinis liaudies dvasinės kultūros pradai. Pedagogai, kurie nesidomi, nemėgsta, nenori, o gal nesugeba padainuoti liaudies dainos, daro didelę žalą visapusiškam vaikų ugdymui. Dalis mokytojų, tai daro tik „spaudžiami“: prieš šventes, pasirodymus tėvams ir pan. Tokie ugdytojai negali sudominti, paskatinti vaikų pamėgti liaudies muziką, bei sudaryti tinkamą aplinką skleisti etninę kultūrą.

Vienas etninės kultūros puoselėjimo būdų – liaudiškos muzikos renginiai, koncertai. Taigi, muzikos pedagogų buvo klausta, ar jie dažnai lankosi liaudiškos muzikos koncertuose. Atsakymai pasiskirstė taip: su šiuo teiginiu sutiko 32,3 proc. apklaustųjų, nepritarė – 66,2 proc. Taip pat buvo pasidomėta, ar mokytojai skatina savo vaikus dalyvauti tokio pobūdžio renginiuose. Teiginiui *su mokiniais kartu lankomės liaudiškos muzikos koncertuose* pritarė tik 27,7 proc.

apklaustųjų, net 72,3 proc. respondentų nurodė, jog jie su mokiniais į tokio pobūdžio renginius nevaikšto. Šie atsakymai leidžia teigti, jog mokytojai nelabai noriai dalyvauja liaudiškos muzikos šventėse. Nerodydami tinkamo pavyzdžio, jie nesugeba sudominti savo mokinių, o daugumos pedagogų nuomone (70,8 proc.) etnokultūrinis ugdymas mažai domina šiuolaikinį jaunimą. Galbūt taip galvodami mokytojai nuleidžia rankas ir net nesistengia į etninę kultūrą pažiūrėti kitu kampu, nebesistengia jaunimo sudominti ir parodyti kokia mums yra svarbi mūsų etninė kultūra.

V. Liutkutės–Zakarienės (2002) atlikto tyrimo metu nemaža dalis apklausoje dalyvavusių pedagogų teigė, kad mokyklos bendruomenė, kaip ir Lietuvos visuomenė, etninei kultūrai abejinga arba nesupranta jos vertės. Tam įtakos turėjo galėjo turėti ilgametė sovietinė spauda, bet ir dabar iš Vakarų pasaulio plūstanti pseudokultūra, kasdien vis didėjanti jos įtaka ir nykstančios tradicijos, šventės, papročiai. Tautinės kultūros gyvybingumas ir jos kūrybingas vystymasis lemia mūsų tautos išlikimą, besikeičiančio pasaulio sąlygomis. Tautinė muzika, kaip sudėtinė tautinės kultūros dalis visada buvo be galo svarbi. Deja, lietuvių liaudies dainos, muzika vis mažiau domina šiuolaikinį jaunimą, o pedagogams ši tema, jau ne kartą gvildenta, atrodo aiški ir savaime suprantama. Tačiau, E. Valantinienės (2003) manymu, žmonėms retai kada pavyksta viską padaryti iš karto, todėl labai svarbu nuolat permąstyti išsaugotus žmonijos lobius iš naujo. Šiandien sukaupę lietuvių liaudies muzikos lobyną stipriai veikia globalizacijos procesas. pedagogams išskyla svarbus uždavinys – atskleisti tautinę muzikinę kultūrą, kitų pasaulio kultūrų kontekste.

Globalizacijos procesai daro milžinišką įtaką etninės kultūros nykimui. Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti, kokią įtaką, mokytojų nuomone, globalizacijos procesai daro etninei kultūrai. Labai dažnai pasigirsta nuomonių, jog visas pasaulis yra mūsų namai, o toks mąstymas skatina jaunos žmonės vykti gyventi į svečias šalis. Todėl mokytojų teirautasi ar jie sutinka su teiginiu, kad emigravę lietuviai stengiasi išlaikyti savo tradicijas bei papročius ir perduoti savo vaikams, dauguma respondentų (52,3 proc.) nurodė, jog pritaria šiam teiginiui. Taip pat buvo siekiama sužinoti ar globalizacijos procesas trukdo išsaugoti etnokultūrinį (etnomuzikinį) paveldą. 49,2 proc. apklaustųjų pritarė šiam teiginiui. Taigi, galima daryti išvadą, jog mokytojai supranta, kad globalizacijos įtaka etninei kultūrai milžiniška, jog globalizacijos procesai daro tik neigiamą įtaką tautinio tapatumo puoselėjimui. Tačiau niekas nenori imtis iniciatyvos ir daugiau dėmesio skirti etninei kultūrai ugdymo procese.

Ugdymo procese svarbus ne tik mokyklos administracijos ar mokytojų, bet ir mokinių į etninę kultūrą mokymo procese. Tiriant mokinių požiūrį (mokytojo nuomone) į etninę kultūrą, sudarytas 13 teiginių blokas (žr. 7 lentelę).

**Muzikos (meno) mokyklų mokytojų nuomonė apie mokinių požiūrį į etninę kultūrą
ugdymo procese (N = 65)**

Teiginys	Pritaria	Neturi nuomonės	Nepritaria
Ugdytiniai rodo iniciatyvą organizuojant liaudiškas šventes mokykloje	18 (27,7%)	21 (32,3%)	26 (40,0%)
Ugdytiniai patys siūlo kokias lietuvių liaudies dainas norėtų atlikti, išmokti	13 (20,0%)	15 (23,1%)	37 (56,9%)
Mokinių tėvai noriai lankosi liaudiškos muzikos šventėse, vakaronėse, koncertuose	36 (55,4%)	22 (33,8%)	7 (10,8%)
Mokiniai su malonumu lanko liaudiško pobūdžio kolektyvus	25 (38,5%)	29 (44,6%)	11 (16,9%)
Vaikų tėveliai skatina savo vaikus domėtis lietuviškomis tradicijomis, liaudies instrumentais, dainuoti lietuvių liaudies dainas	22 (33,8%)	33 (50,8%)	10 (15,4%)
Mokiniai patys organizuoja liaudiškos muzikos vakarones, koncertus	5 (7,7%)	13 (20,0%)	47 (72,3%)
Ugdytiniai mieliau renkasi klasikinio pobūdžio kolektyvus	32 (49,2%)	22 (33,8%)	11 (16,9%)
Mokiniai noriai atlieka harmonizuotas lietuvių liaudies dainas, lietuvių liaudies muziką	31 (47,7%)	17 (26,2%)	17 (26,2%)
Mokyklos mokiniams sudaromos sąlygos prisidėti prie mokykloje organizuojamų liaudiškų švenčių	50 (76,9%)	12 (18,5%)	3 (4,6%)
Ugdytiniai yra skatinami lankytis liaudiško pobūdžio koncertuose, renginiuose	44 (67,7%)	13 (20,0%)	8 (12,3%)
Atsižvelgdamas (- a) į mokinių poreikį mieliau atlikti populiariąją, klasikinę muziką, vengiu į repertuarą įtraukti lietuvių liaudies muziką	19 (29,2%)	4 (6,2%)	42 (64,6%)
Vaikai geriau renkasi populiariosios muzikos renginius	53 (81,5%)	5 (7,7%)	7 (10,8%)
Tėvai noriai prisideda organizuojant liaudiškas šventes, remia finansiškai siuvant tautinius rūbus, važiuojant į koncertus	25 (38,5%)	26 (40,0%)	14 (21,5%)

Mokykloje vykstantys liaudiško pobūdžio renginiai – vienas etninės kultūros puoselėjimo būdų. Taigi, respondentų klausėme ar ugdytiniai rodo iniciatyvą organizuojant liaudiškas šventes mokykloje. Didesnė dalis apklaustųjų (40,0 proc.) teigė, jog mokiniai nerodo iniciatyvos rengiant liaudiškas šventes mokykloje, nors 67,7 proc. pedagogų nurodo, kad mokiniai yra skatinami dalyvauti, lankytis liaudiško pobūdžio koncertuose, renginiuose. Tačiau 81,5 proc. mokytojų teigė, kad vaikai geriau renkasi populiariosios muzikos renginius. Galbūt tokiam mokinių pasirinkimui įtakos galėtų turėti mokytojų parenkamas repertuaras individualių užsiėmimų metu. Paklausus, ar mokiniai noriai atlieka harmonizuotas lietuvių liaudies dainas, lietuvių liaudies muziką, respondentų atsakymai pasiskirstė taip: didesnė dalis pedagogų (47,7 proc.) mano, kad mokiniai

noriai atlieka harmonizuotas lietuvių liaudies dainas bei melodijas, 26,2 proc. apklaustųjų nepritarė šiam teiginiui, ir tiek pat respondentų (26, 2 proc.) neturėjo nuomonės.

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti ar vaikams patinka lankyti liaudiško pobūdžio kolektyvus. Beveik pusė apklaustųjų nežinojo ar jų mokiniai noriai lanko liaudiškos muzikos kolektyvus. Galbūt būtų galima nuspėti, jog mokytojai per mažai domisi mokinių asmeniniais norais ir pačiais mokiniais, jų pažiūromis. Pedagogai, paklausti, ar jų manymu, ugdytiniai mieliau renkasi klasikinio pobūdžio kolektyvus, nurodė, jog pritaria šiam teiginiui (49,2 proc.). Toks mokinių pasirinkimas rodo, jog liaudiško pobūdžio kolektyvų vadovai galbūt nesugeba pritraukti ir sudominti mokinių etnine kultūra.

Siekdama pataisyti prastą etninės kultūros padėtį muzikos (meno) mokyklose, V. Liutkutė–Zakarienė siūlė labiau populiarinti etninę kultūrą, liaudies meną, kuo daugiau dėmesio skirti jaunajai kartai – būsimai etninės kultūros puoselėtojai. Buvo siūloma transliuoti daugiau kultūrinių – pažintinių televizijos, radijo laidų apie etninės kultūros ugdymą. Taip pat buvo rekomenduojama leisti daugiau straipsnių, metodinių patarimų, kaip etninę kultūrą pritaikyti šiandieninėje pedagoginėje praktikoje, kaip sudominti jaunus tėvus savo tautos kultūra.

Tinkamas vaikų etnokultūrinis auklėjimas – taip pat labai svarbus veiksnys, ugdant jaunuolius, juolab, kad pirmiausia būtent šeimoje išgirstame pirmasis liaudies melodijas, sužinome kokios yra lietuviškos tradicijos bei papročiai. Tyrimo metu buvo paklausta ar mokinių tėvai noriai lankosi liaudiškos muzikos šventėse, vakaronėse, koncertuose. Remiantis apklausos duomenimis, daugiau negu pusė tėvelių (55,4 proc.), nurodė, kad jie noriai lankosi liaudiškos muzikos koncertuose, rengiamuose muzikos (meno) mokyklose. Tačiau mokytojai, paklausti, ar vaikų tėveliai skatina savo vaikus domėtis lietuviškomis tradicijomis, liaudies instrumentais, dainuoti lietuvių liaudies dainas, negalėjo atsakyti (daugiau nei pusė respondentų – 50,8 proc. – nežinojo, ar mokinių tėvai skatina vaikus domėtis etnokultūra). Taip pat mokytojų klausėme ar tėvai prisideda organizuojant liaudiškas šventes, ar remia finansiškai siuvant tautinius rūbus, važiuojant į koncertus. Ir vėlgi, 40,0 proc. mokytojų neturėjo nuomonės. Susidaro įspūdis, jog mokytojai stengdamiesi suspėti atlikti visus formalius reikalavimus, neberanda laiko pasidomėti savo mokiniais, jų nuostatomis. Galbūt būtų galima teigti, jog mokytojams trūksta bendravimo tiek su vaikais, tiek su vaikų tėveliais.

Ketvirtajame diagnostiniame bloke pateikiami teiginiai, kurie skirti išsiaiškinti, ar buvo laikomasi V. Liutkutės–Zakarienės rekomendacijų, jos pateiktų atlikus etninės kultūros padėties papildomojo ugdymo meno mokyklose (vaikų muzikos, meno, dailės, choreografijos mokyklos) tyrimą. Neformaliojo ugdymo sistemoje buvo siūloma pagal poreikį sudaryti sąlygas steigti

mokyklose folkloro specialybę, parengti specializuotas etnochoreografijos, etnomuzikos mokymo priemonės. Išleisti specializuotus vadovėlius muzikos mokyklų solfedžio mokytojams. Taip pat V. Liutkutės – Zakarienės tyrimo metu buvo nustatyta, kad trūksta atitinkamą etnokultūrinę specializaciją turinčių pedagogų, todėl tiriamųjų buvo klausta – *Ar Jūsų mokykloje yra atitinkamą etnokultūrinę specializaciją turinčių mokytojų?* Truputį daugiau nei pusė apklaustųjų (52,3 proc.) atsakė, jog yra šią specializaciją turinčių mokytojų, 27,7 proc. atsakė, jog ne, o 20,0 proc. nežinojo, ar jų mokykloje yra tokią specializaciją turinčių mokytojų. Taipogi tyrimo metu norėta iširti, ar mokyklose yra folkloro specialybė. Didžioji dalis apklaustųjų (76,9 proc.) nurodė, jog tokios specialybės mokykloje nėra. Respondentų teirautasi ar mokykloje yra parengtos specialios etnochoreografijos, etnomuzikos mokymo priemonės. Teigiamai į šį klausimą atsakė 26,2 proc. pedagogų, 24,6 proc. atsakė, kad nežino, o didžioji dalis mokytojų (49,2 proc.) teigė, jog mokykloje specialių etnochoreografijos ar etnomuzikos priemonių parengta nėra. Paskutinis šio bloko klausimas buvo ar solfedžio pamokose naudojami etnokultūriniai vadovėliai. 72,3 proc. mokytojų nurodė, jog mokykloje nėra tokių vadovėlių, ir tik 3,1 proc. respondentų teigė, jog tokiais vadovėliais naudojasi. 24,6 proc. apklaustųjų teigė, jog nežino, ar solfedžio pamokose naudojamasi tokiais vadovėliais.

V. Liutkutė–Zakarienė parengė rekomendacijas ir siūlymus, kuriuos, jos manymu, būtų buvę gerai įgyvendinti. Tai jokių būdu nereiškė, jog tai privaloma padaryti. Galbūt galima manyti, jog kiekviena muzikos (meno) mokykla vadovaujasi savo mokyklos nuostatomis ir skirtingai skirsto prioritetus. Vienos mokyklos etninei kultūrai skiria daugiau, kitos – mažiau dėmesio. Respondentai nurodė jog vis dar trūksta etnokultūrinę specializaciją turinčių mokytojų, taip pat stinga specializuotų etnochoreografijos ir etnomuzikos mokymo priemonių. Taip pat nėra įteigta folkloro specialybė.

Anketoje buvo pateikti trys atviro tipo klausimai, susiję su etninės kultūros sklaida muzikos (meno) mokyklose. Pirmasis klausimas – *Ar tradicinių renginių metu Jūsų mokykloje atskleidžiamos senosios tradicijos?* Teigiamai į šį klausimą atsakė beveik pusė respondentų - 47,7 proc., paklausus, *Kokia Jūsų nuomonė apie etnokultūros sklaidą Jūsų mokykloje (kokie faktoriai lemia kokybę, sėkmės, nesėkmės, kas sukelia trukdžius)?*, daug respondentų nurodė, jog nuomonė yra neigiama – taip atsakė beveik pusė (49,2 proc.) apklausos dalyvių. Nemaža dalis apklaustųjų nurodė, jog plėtoti etninę kultūrą mokykloje paprasčiausiai *trūksta laiko*. Kai kurie pedagogai nurodo, kad viena menkos etninės kultūros sklaidos priežasčių nėra tinkamų specialistų – *„kadangi nėra mokykloje pedagogo, turinčio etnokultūrinę specializaciją, etnokultūros sklaidos kaip ir nėra“*; *„per mažas dėmesys administracijos“*; *„trūksta informacijos, specialistų. Turi*

keistis vaikų, tėvų ir pedagogų požiūris į etnokultūrą“. Taip pat pabrėžiama, jog pedagogai skiria tam per mažai dėmesio: *„mūsų mokykloje etnokultūros sklaida vyksta silpnokai. Nėra užsidegimo iš pedagogų pusės“; „trukdžių nėra, reikia daugiau visų iniciatyvos“.*

Kai kurių pedagogų manymu, etninės kultūros sklaidai neigiamą poveikį turi ir Švietimo politika: *„manau, nepakankamas dėmesys skiriamas etnokultūriniam ugdymui ir nepakankamai atskleidžiamas teigiamas poveikis vaiko raidai. Taip pat nepakankamas Švietimo politikos poveikis šiuo klausimu“; „Manau, kad etnokultūrai mokykloje skiriama mažokai dėmesio. Trūksta paskatinimo iš mokyklos administracijos, mokiniai labiau domisi šiuolaikine muzika“.* Taip pat akcentuojamas netinkamas visuomenės požiūris: *„manau, kad blogiausia yra tai, kad mūsų visuomenėje žodis „etno“ yra kažkas atgyventa. Visuomenę sudaro ir mokytojai ir administracija ir mokiniai ir jų tėvai“.*

Kiti trukdžiai, kuriuos nurodė respondentai: *„trukdo vaikų nenoras“; „didelis gyvenimo tempas ir vaikų domėjimasis šiuolaikiškais topais“; „mažoka sklaida, nes daugiau dirbama su klasikine muzika“; „Nėra etnokultūrinio ugdymo tradicijų, suburtų kolektyvų“; „etnokultūros sklaida menka. Tiesiog globalizacijos procesai sumenkina etninės kultūros vertę jaunimo tarpe. Jaunimui liaudiški dalykai praktiškai nebėra įdomūs“.*

Trečiasis atviro tipo klausimas – *kaip manote, ar muzikos mokyklos mokytojams pakanka žinių apie etnokultūrą ir jos integravimo galimybes ugdomajame procese?* 46,2 proc. mokytojų teigia, kad žinių apie etninę kultūrą stinga, tačiau kaip anksčiau buvo minėta mokytojai mažai lankosi etninės kultūros seminaruose, nekelia kvalifikacijos, pasak jų, trūksta laiko, bei iš pačių mokytojų trūksta noro ir užsidegimo.

Anketoje pateikti atviro tipo klausimai parodė, jog muzikos mokyklose etnokultūros raiška gana menka. Mokyklose galėtų vykti daugiau liaudiško pobūdžio renginių. Mokytojai praranda norą domėtis etnine kultūra, retai lankosi etnokultūros renginiuose, seminaruose. Galbūt tam poveikį daro tai, jog mokyklose trūksta specialistų, kurie išmanytų, kaip reikėtų sudominti tiek mokytojus tiek ir mokinius etnine kultūra. Be to, Lietuvos švietimo politika taip pat turėtų skirti daugiau dėmesio etnokultūros raiškos problemoms spręsti, nes susidaro įspūdis jog įstatymai leidžiami tik tam, kad jos leistų, o ne vykdyti. Šiuolaikinė muzika labiau domina jaunuolius, galbūt todėl jaunimas populiariąją muziką renkasi kaip prioritetą, liaudies muziką nustumdami šalin. Žinoma, didelę reikšmę mokinių bei mokytojų požiūriui į etninę kultūrą daro didėjantis globalizacijos mąstai, greitėjantis gyvenimo tempas, laiko stoka. Galima teigti, jog turėtų keistis ne tik mokytojų ar mokinių, bet ir jų tėvelių požiūris į etninę kultūrą, nes su etnokultūra pirmiausia

susipažįstame būtent šeimoje. Etninė kultūra – mūsų tautos išlikimo pagrindas, kurį privalome saugoti.

3.4. Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, jog muzikos mokyklų programiniuose reikalavimuose apie etnokultūros puoselėjimą užsimenama fragmentiškai, be to, nemaža dalis mokytojų yra menkai susipažinę su šiais reikalavimais. Muzikos (meno) mokyklų administracija supranta etninės kultūros svarbą ugdymo procese, tačiau, remiantis apklausos duomenimis, dar trūksta dėmesio etninės kultūros puoselėjimui. Didesnė dalis muzikos (meno) mokyklų mokytojų nurodė, jog materialinė bazė yra pakankama, užtenka liaudies instrumentų, mokyklos padeda organizuoti koncertus Lietuvoje ir užsienio šalyse. Pedagogai pabrėžė didelę etninės kultūros reikšmę ugdant jaunąją kartą, tačiau respondentai išskyrė laiko bei pačių mokytojų iniciatyvos stoką propaguojant etninę kultūrą užsiėmimų metu. Mokytojai retai lankosi liaudiškos muzikos koncertuose ir kituose panašaus pobūdžio renginiuose. Taip pat daugelis respondentų teigė, jog jaunimui etninė kultūra nėra įdomi, galbūt todėl mokytojai nesisistengia perduoti etninės kultūros ugdytiniams. Galbūt būtų galima teigti, kad tokiam mokytojų požiūriui įtakos turi tai, jog didesnė dalis mokytojų nesilanko etninės kultūros seminaruose/stovyklose, negilina ir neatnauja savo žinių šioje srityje. Mokytojų manymu, etninės kultūros bei tautinio tapatumo nykimui didelę įtaką daro ne tik žinių trūkumas, bet ir vis augantys globalizacijos mąstai.

Etninės kultūros puoselėjimas svarbus ne tik mokytojų ar mokyklos administracijos uždavinys. Labai svarbu, jog ir mokiniai ir jų tėveliai taip pat būtų suinteresuoti puoselėti tradicijas. Apklausos metu gauti duomenys atskleidė, jog mokiniai nerodo didelės iniciatyvos rengiant liaudiškas šventes ir koncertus mokykloje, nors mokiniai yra skatinami tai daryti. Taip pat atliktas tyrimas parodė, jog mokiniai mieliau renkasi populiariosios muzikos koncertus. Tuo tarpu, pedagogai nurodė, jog mokinių tėvai mielai dalyvauja liaudiškos muzikos koncertuose mokykloje. Taip pat prisideda finansiškai organizuojant liaudiškos muzikos kolektyvų koncertus tiek Lietuvoje, tiek užsienyje ar siuvant tautinius kostiumus ir pan. Apklausos metu dauguma mokytojų į pateiktus klausimus atsakydavo pasirinkdami atsakymo variantą „nežinau“. Galima nuspėti, jog mokytojai mažokai bendrauja su savo mokiniais, o tai gali būti dar vienas faktorius, kuris atskleidžia, jog bendravimo trūkumas slopina etninės kultūros perdavimą jaunajai kartai.

Paskutiniame tyrimo bloke gauti duomenys buvo skirti išsiaiškinti ar per dešimt metų pakito etninės kultūros padėtis muzikos (meno) mokyklose. Lyginant abiejų tyrimų rezultatus,

norėtusi pažymėti, jog priešingai nei dabar, prieš dešimt metų V. Liutkutės–Zakarienės (2002) atlikto tyrimo metu, daugiau kaip pusė respondentų teigė, jog etninės kultūros ugdymui reikalinga bazė yra nepakankama. Labiausiai trūko vadovėlių ir metodinių leidinių. Daugelyje muzikos mokyklų buvo naudojamos prieš keletą dešimtmečių išleistais vadovėliais. Liaudiško pobūdžio kolektyvų vadovai ir dalyviai trūko lėšų lietuvių liaudies muzikos instrumentams ir tautiniams kostiumams įsigyti. Dabartinė materialinė bazė muzikos mokyklose geresnė, mokytojai nurodo, jog jie turi liaudies instrumentų pavyzdžių, mokyklos administracija skatina kolektyvus dalyvauti įvairiose liaudies muzikos šventėse bei festivaliuose, siuva tautinius kostiumus, tačiau susiduriama su kita problema – mokytojai nebėra taip suinteresuoti etninės kultūros puoselėjimu.

2002 m. V. Liutkutės Zakarienės atliktoje apklausoje dalyvavę respondentai nurodė, jog mokyklos vadovybė etninės kultūros nelaiko prioritetine sritimi. Nemažai anuomet apklausoje dalyvavusių pedagogų nurodė, kad muzikos mokyklos bendruomenė etninei kultūrai abejinga arba nesupranta jos vertės. Lyginant šiuos rezultatų duomenis su dabar atlikto tyrimo rezultatais būtų galima teigti, jog jau atsiranda mokytojų, kurie puoselėja etnokultūrines tradicijas, tačiau tai yra tik maža dalis pedagogų. Mokytojams iki šiol trūksta noro bei iniciatyvos populiarinant etninę kultūrą vaikų ir jaunimo tarpe.

V. Liutkutės - Zakarienės tyrimo metu nustatyta, jog etninės kultūros ugdymas visų tipų švietimo ir ugdymo įstaigose yra patekęs į kritinę situaciją, kuri vis blogėja. Pagrindinės tai nulėmusios priežastys – nepalanki švietimo ir kultūros politika, nesuformuota etninės kultūros plėtros strategija, nepalankios sąlygos ugdyti etninę kultūrą, nepakankama bazė, žemas etninės kultūros statusas visuomenėje ir mokyklų bendruomenėje. Nepaisant susidariusios situacijos, pedagogai aktyviai kėlė etninės kultūros kvalifikaciją. Deja, praėjus dešimčiai metų situacija mažokai keičiasi. Mokytojai retai lankosi etninės kultūros seminaruose bei stovyklose. Mokyklose retai rengiami liaudiškos muzikos vakarai, koncertai, viena tokios susidariusios situacijos priežasčių – laiko stoka. Būtų galima teigti, jog dabartiniai mokytojai stokoja iniciatyvos dėmėtis etnine kultūra. Žinoma, kiekvienoje mokykloje būtų galima rasti bent keletą mokytojų, kurie domisi ir perduoda etnokultūros bei etnomuzikos žinias, tik labai dažnai tas vienas ar keli mokytojai negali visko aprėpti, todėl būtina viso mokyklos mokytojų kolektyvo iniciatyva.

2002 m. atlikus etninės kultūros padėties papildomo ugdymo mokyklose tyrimą ir išanalizavus gautus duomenis buvo pateikti šie siūlymai: mokyklose turėtų dirbti daugiau atitinkamą etnokultūrinę specialybę turinčių mokytojų; mokyklose turėtų būti įsteigta folkloro specialybė; muzikos mokyklose turėtų būti parengtos specialios etnomuzikos ugdymo priemonės. Tyrimo rezultatai parodė, jog mokyklose dirba etnokultūrinę specializaciją turintys mokytojai,

tačiau remiantis gautais duomenimis, tokių mokytojų dar trūksta. Mokyklose kol kas dar neveikia folkloro specialybė. Respondentai taip pat nurodė, jog mokyklose vis dar stinga specialių etnomuzikos mokymo priemonių, padėsiančių mokytojams etninės kultūros ugdymo muzikos mokyklose procese.

IŠVADOS

1. Tautinis tapatumas yra tai „kas mes esame“ ir „iš kur mes ateiname“. Kiekvieno asmens tautinio tapatumo suvokimas pradeda formuotis vaikystėje. Savąjį tapatumą pirmiausia pradedame suvokti gimtojoje aplinkoje – šeimoje. Į mokyklą vaikai ateina su šeimoje ir gimtojoje aplinkoje įgyta patirtimi, kurią mokykla plečia ir gilina. Per gimtąją kalbą, istorinę patirtį, tautinės kultūros savitumą jaunas žmogus plečia savo tautinio tapatumo suvokimą. Labai dažnai tautinis tapatumas deklaruojamas kaip etninė kultūra, tačiau etninė kultūra yra vienas iš tautinio tapatumo komponentų. Ji apibrėžiama kaip išliekančių tautos vertybių visuma, kurią išreiškia gimtoji kalba, bendrijos narių dorovė, religija, mitologija, tautosaka, etnomuzika. Tautinės savimonės ugdymas yra labai svarbus švietimo sistemos uždavinys.

2. Etninės kultūros svarba ir didžiulė įtaka mokinių ugdymui apibrėžiama daugelyje Lietuvos švietimo dokumentų. Juose teigiama, jog reikia ugdyti vaikų tautiškumą, pilietiškumą. Taip pat nurodoma, jog tauta, besiremianti savo etnine kultūra gali išlaikyti savo visuomenės narių pilietinį brandumą, o etninė kultūra yra tautos išlikimo ir tvirtumo esmė bei nacionalinės kultūros pagrindas. Formali švietimo sistema viena negali įgyvendinti jai keliamų tikslų, todėl labai svarbus tampa neformalusis ugdymas.

3. Muzikos mokyklos, kaip neformaliojo ugdymo dalis, sudaro palankią terpę atsiskleisti mokinių talentams. Mokyklose sudarytos tinkamos sąlygos visapusiškam asmenybės ugdymui. Nors Švietimo dokumentuose nurodoma, jog etninė kultūra labai svarbi ugdant jaunąją kartą, tačiau Muzikos mokyklų programiniuose reikalavimuose (2002) praktiškai nėra užsimenama apie etninės kultūros ugdymą. Prieš dešimtmetį Lietuvos mokslininkų atlikti tyrimai rodo, jog etninei kultūrai neformaliajame muzikiniame ugdyme reikėtų skirti daugiau dėmesio.

4. Atliktas tyrimas atskleidė, jog dauguma Šiaulių miesto bei rajono muzikos mokyklose dirbančių mokytojų supranta didžiulę etninės kultūros svarbą mokinių ugdymui, tačiau jų manymu, etninė kultūra visiškai nebedomina šiuolaikinio jaunimo, galbūt todėl mokytojais ugdymo procese etninei kultūrai skiria per mažai dėmesio. Mokyklose sudaromos gana palankios sąlygos plėtoti etninę kultūrą – mokyklose pakakama materialinė bazė, mokyklų administracija skatina liaudiškos muzikos kolektyvų dalyvavimą Dainų šventėse, įvairiose folkloro šventėse Lietuvoje bei užsienio šalyse. Kaip vieną iš trukdžių etninės kultūros puoselėjimui ir propagavimui muzikos mokyklose respondentai nurodė laiko stygių. Taip pat tyrimo metu nustatyta, jog mokytojais retai lankosi etninės kultūros seminaruose/stovyklose. To priežastis galėtų būti menkas mokytojų noras domėtis etnine kultūra - iniciatyvos iš pačių mokytojų stoka.

Tyrimo metu pasitvirtino iškelta hipotezė: *etninės kultūros* ugdymo raiškai muzikos mokyklose didžiausią poveikį daro mokytojų nuostatos, kurios neatitinka neformaliojo muzikinio ugdymo suformuotų etnokultūros sklaidos galimybių.

5. Atsižvelgiant į prieš dešimtmetį atliktus Lietuvos edukologų tyrimus, išryškėjo menkėjantis muzikos mokyklų pedagogų dėmesys etnokultūriniam ugdymui, integravimui į specialybės pamokas, vertybių stiprinimą kolektyvuose bei teorinių disciplinų metu. Mokyklose trūksta tinkamą etnokultūrinę specializaciją turinčių mokytojų. Nėra parengta folkloro specialybė. Taip pat mokyklose nėra parengtos specialios etnomuzikos mokymo priemonės. Mokytojai labai retai kelia savo etnokultūrinę kvalifikaciją, - negilina jau turimų žinių etnokultūros srityje. Galbūt būtų galima teigti, jog per menkas valdžios bei pačių mokytojų dėmesys trukdo etninės kultūros sklaidą muzikos mokyklose.

LITERATŪRA

1. Apanavičienė V. (2011) Etninė tapatybė lietuvių akademinėje muzikoje. Lietuviškumo problemos lietuvių kompozitorių kūryboje. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
2. Aramavičiūtė V. (2005) Tautinis tapatumas ir jo kaita vyresniame mokykliniame amžiuje. *Pedagogika*. P. 40 – 45. Vilnius: Edukologija.
3. Balčytis E. (2002) muzikinio ugdymo reikšmė, tikslai ir turinys V – X klasėje // *Muzikinio ugdymo aktualijos*, 2, p. 4 – 21. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
4. Balčytis. E. (2004) Etnomuzika muzikinio ugdymo sistemoje. *Kūrybos erdvės*. Nr.1 p. 19 – 25. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
5. Baltėnienė M. (2005) Moksleivių tautinės savimonės ugdymo etnine muzika kai kurie aspektai // *Liaudies kultūra*. p. 42 – 46. Vilnius: Grafija.
6. Bendrosios ugdymo programos ir išsilavinimo standartai (2003). Žiūrėta [2012-11-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/ugdymas/docs/Programos2003.pdf>>.
7. Bitinas B. Ugdymo filosofija. 2000. Vilnius: Enciklopedija.
8. Čepienė I. (1992) Lietuvių etninės kultūros istorija. Kaunas: Šviesa.
9. Čepienė I. (1997). Etninė kultūra mokykloje. Vilnius: Leidybos centras.
10. Čepienė I. (2008). Lietuvių etninė kultūra. Raidos įžvalgos. Vilnius: Alma littera.
11. Dapkienė S. (2002). Papildomojo ugdymo formos. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
12. Daugėlienė V. (2001). Papildomasis ugdymas turi padėti vaikams. *Socialinis ugdymas: papildomojo ugdymo situacija ir perspektyvos*. P. 183 – 187. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
13. Daujotytė (1997). Kas yra etninė kultūra? *Liaudies kultūra*. p. 1 – 3. Vilnius: Grafija.
14. Daunoravičienė V. (2009). Muzikos mokyklos, kaip atviros socialinei aplinkai institucijos, misija miesto bendruomenėje // *Muzikos barai*. [žiūrėta 2013-03-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.muzikosbarai.lt/index.php?id=488>>.
15. Gailius Ž. (1999). Jaunimo neformalaus ugdymo samprata Lietuvoje. *Mūsų gyvenimo tikslas ir prasmė*. P. 42 – 49. Vilnius.
16. Giddens A. (2000). Modernybė ir asmens tapatumas. Vilnius: Pradai.
17. Jareckaitė. S (2006). Muzikinis ugdymas Vakarų Europoje ir Lietuvoje. Teorija ir praktika nuo Antikos laikų iki XX a. pradžios. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.

18. Jonaitienė A. Volodka H. (2001). Papildomojo ugdymo būklė Šiaulių miesto mokyklų pradinėse klasėse. Socialinis ugdymas: papildomojo ugdymo situacija ir perspektyvos. P. 58 – 64. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
19. Jonilienė M. (2004) Pedagogų ir tėvų nuostatų etnomuzikai svarba ikimokyklinio amžiaus vaiko doriniam ugdymui // Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: aktualijos ir perspektyvos. p. 81 – 86. Vilnius.
20. Kasatkina N. (2007). Etniškumo tyrimai: tendencijos ir esminės sąvokos. Filosofija. Sociologija. T.18. Nr.4, p. 1 – 11, Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla.
21. Kavaliauskienė A. (2001). Folklorinės veiklos mokykloje organizavimo pagrindai. Socialinis ugdymas: papildomojo ugdymo situacija ir perspektyvos. P. 193 - 197. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
22. Kiaulakytė J. (2007). Folkloro elementai lietuvių vaikų ir jaunimo chordinėje literatūroje. Kūrybos erdvės. P. 23 – 31. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
23. Kidd. W. (2002). Culture and identity: Palgrave Macmillan.
24. Kievišas. J. Kievišas A. (2008). Meninis ugdymas švietimo institucijoje (II). Šiauliai.
25. Kirdienė G. (2003) Etninė kultūra bendrojo lavinimo ir papildomo ugdymo įstaigose // Lietuvos muzikos akademija kelyje į Europos aukštojo mokslo erdvę. p. 201 – 208. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija.
26. Krukauskienė E. (1997). Miestiečiai. Vilniečių ir kauniečių tapatumo, savivokos bei požiūrių sociologinė analizė. Serijos „Sociologiniai portretai“ trečioji knyga. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas.
27. Krukauskienė E., Trinkūnienė I., Žilinskaitė V. (2003). Jaunimo kultūrinis identitetas: prioritetai, nuostatos, etninė kultūra. Vilnius: Eugrimas.
28. Kulšytė L. (2000). Liaudies dainų vaidmuo ugdant moksleivių etninį savitumą. Muzikinio ugdymo aktualijos. Straipsnių rinkinys. P. 28 – 32. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
29. Lietuvos etninės kultūros ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje strategija (2006). Žiūrėta [2012-10-30]. Prieiga per internetą:
<http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/projektai/ETNO%20%20strateg.%202008.pdf>
30. Lietuvos kultūros politikos nuostatos (2001). Žiūrėta [2012-11-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.epaveldas.lt/documents/10165/19809/4.pdf>>.

31. Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos įstatymas (1999). Žiūrėta [2012-08-30]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=269227&p_query=&p_tr2=>.
32. Lietuvos respublikos švietimo įstatymas (2011). Žiūrėta [2013-01-27]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279441&p_query=&p_tr2=>.
33. Liutkutė – Zakarienė V. (2002). Etninės kultūros padėtis papildomojo ugdymo meno mokykloje (vaikų muzikos, dailės, choreografijos). Žiūrėta [2012-09-15]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=2232&p_d=30299&p_k=1>.
34. Merkienė I., Paukštytė – Šaknienė R., Savoniakaitė V. Šaknys Ž. (2005). Pietryčių Latvijos lietuviai: tapatumo išraiška. Etninės ir kultūrinės orientacijos. Vilnius: Versus aureus.
35. Muzikos mokyklų programiniai reikalavimai (2002). ISAK-986.
36. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2012). Žiūrėta [2013-02-20]. Prieiga per internetą:
<<http://www.smm.lt/ugdymas/neformalusis/docs/KONCEPCIJA%202012%2003%2029%20isak%20Nr.%20V-554.pdf>>.
37. Pasaulio paveldas – jaunimo rankose: pažinti, puoselėti ir dirbti. Mokymo vadovas pedagogams. Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija. 2005. Vilnius: Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija.
38. Pipikaitė. N. (1998). Muzikinio ugdymo reikšmė asmenybės formavimuisi. Muzikinio ugdymo problemos: žvilgsnis į XXI amžių. P. 134 – 139. Vilnius.
39. Pocius. G. (1999). Folklorinis ir tautinis tapatumas. Šiaurės Amerikos perspektyva // Etninė kultūra ir tapatumo išraiška. Etnologiniai tyrinėjimai Lietuvoje. Lietuvos istorijos institutas. Konferencijų medžiaga. P. 19 – 36. Vilnius: Mokslo aidai.
40. Pruskus. V. (2005) Tautinės tapatybės dramaturgija. Lietuvių tautinis identitetas ir integralumas kintančiame pasaulyje. Monografija. P. 65 – 75. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
41. Ranonytė A. (2004). Tautinis ir europinis tapatumas: suderinamumas ir raiška. Filosofija. Sociologija. Nr. 4, p. 1 – 9. Vilnius: Lietuvos mokslo akademijos leidykla.
42. Rinkevičius Z. (1998) Muzikos pedagogika. Klaipėda : Klaipėdos universiteto leidykla.
43. Rinkevičius Z. (2005). Muzikos pedagogika. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

44. Samalavičius. A. (2003). Globalizacija, nacionalinė kultūra ir tapatumas. Kultūrologija. Kultūriniai tapatumai ir pokyčiai. T. 10, p. 10 – 20. Vilnius.
45. Slaviūnas Z. (2007). Raštai II. Liaudies dainos, liaudies muzika ir muzikos instrumentai, papročiai, literatūra ir folkloras. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
46. Stoškuvienė R. (2004). Etnomuzikos puoselėjimo ir išlikimo tendencijos muzikiniame moksleivių ugdyme // Meno ir žmogaus sąveika: kūryba, interpretacija, pedagogika. Lietuvos muzikos akademija. Mokslinė konferencija. Pranešimai ir moksliniai straipsniai. p. 233 – 240. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija.
47. Stoškuvienė R. (2010). Moksleivių etnomuzikinių nuostatų ugdymas modernizuotomis folkloro raiškos formomis. Daktaro disertacija. Šiaulių universitetas. Šiauliai.
48. T.Tamošiūnas, E.Krukauskienė, I. Trinkūnienė. (2003). Mokykla etniškai mišriuose regionuose. Socialinės – politinės – pedagoginės ugdymosi sąlygos. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
49. Valantinienė E. (2003). Tautinė muzika šiandieniniame ugdymo procese // Lietuvos muzikos akademija kelyje į Europos aukštojo mokslo erdvę. p. 330 – 335. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija.
50. Valstybinė švietimo strategija 2003 – 2012 metams. Žiūrėta [2013-04-17]. Prieiga per internetą:<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/1562_Svietimo_strategija%202012.pdf>.
51. Vidurinio ugdymo etninės kultūros bendroji programa (2012). Žiūrėta [2013-04-17]. Prieiga per internetą:
<http://portalas.emokykla.lt/Documents/Ugdymo%20bendrosios%20programos/Vidurinis%20ugdymas/EK_programa_Vidurinis_ug_pask.pdf>
52. Vyšniauskaitė A. (1997). Kas yra etninė kultūra? Liaudies kultūra. p. 1 – 4. Vilnius: Grafija.
53. Žiaugrienė L. (2008). Neformaliojo vaikų ugdymo kokybės tobulinimas. Edukacinės studijos (III). Švietimo vadyba. Jaunųjų mokslininkų darbai. P. 184 – 191. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.

PRIEDAS

Gerb. Mokytojau,

Etninės kultūros ugdymo tikslas – ugdyti asmenybę, turinčią brandžią tautinę savimonę ir savigarbą, gebėjimus ir nuostatas puoselėti artimiausios aplinkos, savo šalies ir kitų tautų kultūrą, pasaulio paveldą. Tačiau pasigirsta nuomonių, jog etninės kultūros ugdymui skiriama vis mažiau dėmesio.

Šioje anketoje pateikti teiginiai susiję su etninės kultūros ugdymu muzikos bei meno mokyklose. Tyrimo duomenys bus naudojami tik mokslinio tyrimo tikslais. Būsime dėkingi, jei nuoširdžiai atsakysite į klausimus ir užpildysite anketą. Jūsų nuomonė labai svarbi, nes atsakymai padės išanalizuoti ir įvertinti tiriamą problemą. Anketoje nereikia nurodyti vardo ir pavardės. Jums tereikia išsirinkti ir pažymėti atsakymą, kuris išreiškia Jūsų nuomonę.

Apklausą atlieka Šiaulių universiteto Menų fakulteto Muzikos pedagogikos katedros magistrantūros studijų programos studentė Kristina Lučinskaitė.

1. Prašytume atsakyti į keletą klausimų apie save. Jums tinkantį atsakymą žymėkite , reikiamus duomenis įrašykite.

Jūsų lytis:

Vyras Moteris

Jūsų amžius (įrašykite):

Nurodykite mokyklą, kurioje dirbate:

Šiaulių miesto muzikos (meno) mokykloje

Šiaulių rajono muzikos (meno) mokykloje

kita (įrašykite) _____

Jūsų pedagoginio darbo stažas (įrašykite):

Kokio dalyko/ų mokytojas (-a) esate?

Jūsų išsilavinimas:

- Vidurinis
- Aukštesnysis
- Aukštasis neuniversitetinis
- Aukštasis universitetinis

Kita (įrašykite) _____

Jūsų pedagoginė kvalifikacija:

- Mokytojas (-a)
- Vyr. mokytojas (-a)
- Mokytojas (-a) metodininkas (-ė)
- Mokytojas (-a) ekspertas (-ė)
- Neatestuotas (-a) mokytojas (-a)

Ar grojate koku nors liaudies instrumentu? Jei taip, koku?

2. Įvertinkite kiekvieną žemiau pateiktą teiginį, išsirinkdami tik vieną Jums labiausiai tinkantį atsakymo variantą:

	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
Palankiausia liaudies muziką įtraukti į mokymo programą pradiniam mokymo etape					
Manau, kad mokykloje etnokultūrinis ugdymas turėtų būti laikomas prioritetine sritimi					
Savo dėstomame dalyke neturiu sąlygų plėtoti etnokultūrą					
Siekiu etnokultūros elementus integruoti į visų klasių mokinių pamokas					
Mokykloje sudaromos tinkamos sąlygos visiems mokiniams susipažinti su liaudies instrumentais, dainomis, papročiais ir kt.					

	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
Etnokultūra menkai prisideda prie sėkmingo asmenybės formavimo					
Mokykloje sudarytos tinkamos sąlygos visiems vaikams lankyti liaudiško pobūdžio kolektyvus					
Didžiąją dalį mano dėstomo dalyko mokinių atliekamo repertuaro, sudaro liaudies muzika					
Mokykloje, dažnai organizuojami etnokultūriniai renginiai					
Ugdymo procese etninei kultūrai skiriu mažiausiai dėmesio					
Manau, kad liaudies instrumentų specialybės yra mažiau vertinamos nei kitos specialybės					
Administracija visada lankosi liaudiško pobūdžio mokyklos renginiuose					
Mano manymu, mokykloje stinga dėmesio etninei kultūrai					
Mokyklos įstatuose apie etninės kultūros plėtojimą ir svarbą ugdymui užsimenama fragmentiškai					
Tautinio tapatumo stoka susijusi su menku etnokultūriniu ugdymu					
Mokyklos administracija skatina kolektyvus dalyvauti Dainų šventėse					
Muzikos mokyklos liaudies ansambliai/ kolektyvai garsina Lietuvą užsienio šalyse vykstančiuose folkloro festivaliuose					
Savo klasėje turiu autentiškų liaudies instrumentų, video, audio pavyzdžių, knygų, etnokultūrinių elementų					
Mokykla sudaro tinkamas sąlygas plėtoti etninę kultūrą (aprūpina instrumentais, vaizdinėmis priemonėmis, ansamblius – tautiniais rūbais, padeda organizuoti koncertus Lietuvoje ir užsienyje)					

3. Pasirinkite tik vieną Jums tinkantį atsakymo variantą:

	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
Harmonizuoju/ instrumentuoju liaudies dainas /muziką					
Vadovauju liaudiško pobūdžio kolektyvui					
Užsienio šalyse gyvenantys jaunuoliai kur kas labiau domisi savo šalies papročiais ir tradicijomis					
	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne

Dalyvauju liaudiško pobūdžio kolektyvų veikloje ne darbo metu					
Noriai prisidedu prie mokykloje organizuojamų liaudiškų vakaronių ir panašaus pobūdžio renginių					
Emigravę lietuviai stengiasi išlaikyti savo tradicijas bei papročius ir perduoti savo vaikams					
Dalyvauju etninės kultūros seminaruose / stovyklose					
Kolegų tarpe diskutuojame etnokultūriniais klausimais					
Lietuviai, gyvenantys svečiose šalyse mažai besidomi ir baigia užmiršti savo tautos tradicijas bei papročius (dainas, muziką)					
Dažnai lankausi liaudiškos muzikos koncertuose					
Manau, kad liaudies dainų dainavimas praeities atgyvena					
Globalizacijos sąlygomis, lyginant pasaulio ir savo šalies kultūrą, ryškiau atsiskleidžia mūsų Tautos unikalumas					
Su mokiniais kartu lankomės liaudiškos muzikos koncertuose					
Globalizacijos procesas trukdo išsaugoti etnokultūrinį (etnomuzikinį) paveldą					
Kitų kultūrų poveikis menkina jaunuomenės vertybines nuostatas pilietiškumo aspektu					
Liaudies dainas mėgstu dainuoti su šeimos nariais, draugų rate					
Ugdymo procese orientuojuosi į europinius mokymo standartus (laisvas ugdymas)					
Manau, kad etnokultūrinis ugdymas mažai domina šiuolaikinį jaunimą					
Emigracija skatina didesnę poreikį domėtis savo šalies tradicijomis, papročiais, etnomuzika ir t.t.					
Manau, kad turiu pakankamai žinių etnokultūros srityje					

4. Išsirinkite ir pažymėkite tik vieną Jums tinkantį atsakymo variantą:

	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
Ugdytiniai rodo iniciatyvą organizuojant liaudiškas šventes mokykloje					
Ugdytiniai patys siūlo kokias lietuvių liaudies dainas norėtų atlikti, išmokti					

	Tikrai taip	Taip	Nežinau	Ne	Tikrai ne
Mokinių tėvai noriai lankosi liaudiškos muzikos šventėse, vakaronėse, koncertuose					
Mokiniai su malonumu lanko liaudiško pobūdžio kolektyvus					
Vaikų tėveliai skatina savo vaikus domėtis lietuviškomis tradicijomis, liaudies instrumentais, dainuoti lietuvių liaudies dainas					
Mokiniai patys organizuoja liaudiškos muzikos vakarones, koncertus					
Ugdytiniai mieliau renkasi klasikinio pobūdžio kolektyvus					
Mokiniai noriai atlieka harmonizuotas lietuvių liaudies dainas, lietuvių liaudies muziką					
Mokyklos mokiniams sudaromos sąlygos prisidėti prie mokykloje organizuojamų liaudiškų švenčių					
Ugdytiniai yra skatinami lankytis liaudiško pobūdžio koncertuose, renginiuose					
Atsižvelgdamas (- a) į mokinių poreikį mieliau atlikti populiariąją, klasikinę muziką, vengiu į repertuarą įtraukti lietuvių liaudies muziką					
Vaikai geriau renkasi populiariosios muzikos renginius					
Tėvai noriai prisideda organizuojant liaudiškas šventes, remia finansiškai siuvant tautinius rūbus, važiuojant į koncertus					

5. Pažymėkite tik vieną Jums tinkantį atsakymo variantą:

1. Ar Jūsų mokykloje yra atitinkamą etnokultūrinę specializaciją turinčių mokytojų?

Taip

Ne

Nežinau

Kita (Irašykite) _____

2. Jūsų mokykloje yra folkloro specialybė?

Taip

Ne

Nežinau

Kita (Įrašykite) _____

3. Jūsų mokykloje parengtos specialios etnochoreografijos, etnomuzikos mokymo priemonės

Taip

Ne

Nežinau

Kita (Įrašykite) _____

4. Solfedžio pamokose naudojami specializuoti etnokultūriniai vadovėliai

Taip

Ne

Nežinau

Kita (Įrašykite) _____

6. *Prašytume trumpai atsakyti į žemiau pateiktus klausimus:*

1. **Ar tradicinių renginių metu Jūsų mokykloje atskleidžiamos senosios tradicijos (Kalėdiniai vakarai, Advento popietės ir t.t.)? Kokiomis priemonėmis? (Pakomentuokite)**

2. Kokia Jūsų nuomonė apie etnokultūros sklaidą Jūsų mokykloje (kokie faktoriai lemia kokybę, sėkmes, nesėkmes, kas sukelia trukdžius ir pan.)

3. Kaip manote, ar muzikos mokyklos mokytojams pakanka žinių apie etnokultūrą ir jos integravimo galimybes ugdomajame procese? (atsakymą pakomentuokite)

PATIKRINKITE, AR NEPALIKOTE NEATSAKYTŲ KLAUSIMŲ.

MUMS JŪSŲ NUOMONĖ LABAI SVARBI!

DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ APKLAUSOJE